

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КАФЕДРА ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА

ЦЕНТР ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ РЕФОРМ

ГРОМАДСЬКА МЕРЕЖА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
І АДМІНІСТРАЦІЇ UPLAN

НДІ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА І МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ НАПРНУ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ХАРКІВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Тези доповідей та наукових повідомлень
Всеукраїнського круглого столу

4 грудня 2024 р.

Харків

2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА
ЦЕНТР ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ РЕФОРМ
ГРОМАДСЬКА МЕРЕЖА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
І АДМІНІСТРАЦІЇ UPLAN
НДІ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ НАПрН УКРАЇНИ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Тези доповідей та наукових повідомлень
Всеукраїнського круглого столу

4 грудня 2024 року

За заг. ред. О. Ю. Лялюка

УДК [342.553:352.071](477)
Є24

Редакційна колегія:

д.ю.н., проф. С. Г. Серьогіна
к.ю.н., доц., І. І. Бодрова
к.ю.н., доц. К. Є. Соляник
к.ю.н., доц. О. Ю. Лялюк
к.ю.н., доц. А. С. Чиркін.

Є24 Європейський вектор розвитку муніципальної влади України: Тези доповідей та наукових повідомлень Всеукраїнського круглого столу 4 грудня 2024 р. / За заг. ред. О. Ю. Лялюка. – Х. : Видавництво Іванченка І.С., 2024. – 127 с.

ISBN 978-617-8332-53-2.

УДК [342.553:352.071](477)

Тези друкуються мовою оригіналу
і відображають позицію авторів

ISBN 978-617-8332-53-2

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024.

Батанов Олександр Васильович
*д. ю. н., проф., провідний науковий співробітник
відділу конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЮРИДИЧНОЮ ОСОБОЮ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Однією з ключових проблем конституційної реформи у сфері децентралізації в Україні та дискусій навколо неї, було і залишається питання щодо існування та повноцінного функціонування первинних суб'єктів місцевого самоврядування – територіальних громад. Саме нівелювання та неадекватне відтворення конституційного принципу щодо первинності територіальної громади у системі місцевого самоврядування призводить до номінальності цього інституту, «другорядності» територіальних громад та декларативності муніципальної влади, зростання її залежності і підконтрольності органам державної влади.

Конституювання територіальної громади як первинного суб'єкту локальної демократії, зачіпає глибинні процеси політичної і соціально-економічної реновації суспільства і держави, є об'єктивною і тому неодмінною передумовою та вагомим фактором децентралізації публічної влади та переслідує глобальну мету – формування європейської моделі місцевого самоврядування та реального муніципалізму в Україні.

Слід констатувати, що існуюча законодавча база місцевого самоврядування в Україні та проекти, які реалізовувалися в галузі становлення та розвитку територіальних громад, мали фрагментарний характер та були спрямовані лише на вирішення окремих питань конституювання їх статусу. Тому, на думку багатьох експертів з питань муніципального права, актуальним є комплексне вирішення головної проблеми організації та функціонування місцевого самоврядування в сучасній Україні – створення конституційно-правових умов для становлення територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування, основних носіїв його функцій і повноважень. У силу цього, мабуть закономірно, що у сучасних конституційно-проектних ініціативах, попри діаметрально протилежні доктринальні позиції, спостерігається відповідна тенденція щодо унормування статусу територіальних громад. При цьому найбільш дискусійним було і залишається питання щодо визнання територіальної громади юридичною особою публічного права.

Будучи послідовним прибічником запровадження конституційної моделі правосуб'єктності територіальної громади як юридичної особи [6; 8, с. 173],

аргументуємо свою позицію насамперед посиланням на історичний досвід. Традиційно витоки правосуб'єктності територіальних громад вбачають у вітчизняній історії місцевого самоврядування починаючи з часів України-Руси [9, с. 13-66]. Втім, на наше переконання, інституціоналізація конституційної правосуб'єктності територіальної громади як юридичної особи у сучасній Європі значною мірою пов'язана із рецепцією римського приватного та публічного права. Адже саме поняття «муніципальний» з'явилося ще до нашої ери у Стародавньому Римі та застосовувалося щодо громад, які раніше були самостійними, підпали під владу Риму та обтяжувалися різними повинностями (*munera*) на його користь, від назви яких, власне кажучи, й походить сам термін «муніципальний» (такі громади називалися *municipia*). Аналізуючи римський етап розвитку місцевого самоврядування, зазначимо, що у вказаний період в процесі утворення та територіального розширення Римської імперії був сформульований та здійснений на практиці новий підхід до місцевого самоврядування. Створення муніципії як потенційного учасника публічних і цивільних правовідносин почалося ще у IV ст. до н. е. в результаті реформування правового статусу колишніх самостійних міст-держав (*civitates*), які в цей час фактично втратили свою державницьку самостійність та опинилися під владою Стародавнього Риму. Внутрішня автономія цих громад серйозно обмежувалася, а для управління ними з Риму надсилалися спеціальні чиновники – префекти [5].

Після того як влада Риму розповсюдилася на всю Італію, був прийнятий загальний муніципальний закон – Закон Юлія Цезаря про муніципії (*Lex Julia municipalis*) 45 р. до н. е., який регулював деякі моменти муніципального життя в Італії, зокрема, уніфікував правила міського устрою та суттєво розширив автономію органів самоврядування у місцевих справах. На рівні місцевих громад існували як представницькі органи – народні збори, так і виконавчі – сенати. Контроль за неіталійськими громадами здійснювали спеціальні контролери – куратори, до функцій яких входив лише фіскальний контроль, а потім, з розширенням їх компетенції, загальною урядовий контроль. Здійснювалися спроби використовувати даний інститут і для захисту інтересів населення у відношенні муніципальної верхівки.

Отже, Римська епоха по праву була епохою міської громади. Якщо у часи Стародавньої Греції не всі міста були полісами, і не всі поліси були містами [2, р. 14], то в часи Римської республіки саме значення міста – згідно формули архаїчного Римського права *Civis sum Romanus* – стало парадигматичним. Відмінність римського *civitas* від грецького *polis* власне і полягала у сакралізації належності до міської громади. Ці обидва терміни означали не просто політичне утворення, а містили чітку семантичну відсилку на громадівський (муніципальний) спосіб життя, «цивілізованість» майже в сучасному сенсі цього

терміну. Власне аристотелівський *zoon politikon* (політична тварина) – це істота, «придатна для життя у полісі» [4, р. 40]. Ця ж традиція була успадкована Римом, в якому місто стало джерелом і права, і чеснот, і легітимності.

Таким чином, активне становлення римських муніципій як суб'єктів не лише публічних, а й приватних відносин в цілому відповідає сучасному розумінню місцевого самоврядування та муніципального права як конгломерату публічно-приватних відносин і норм, у результаті дії яких, власне, і відбувається становлення муніципальної влади. У цьому сенсі варто розуміти вплив муніципального права на процес формування багатьох інститутів публічного права в цілому, який, по суті, є сумірним із роллю римського приватного права у формуванні сучасного цивільного права [7, с. 35].

Таке усвідомлення генетичних витоків феномена територіальної громади як первинного суб'єкта муніципальної влади й інституційної та функціонально-телеологічної основи децентралізаційних процесів має колосальне доктринальне та праксеологічне значення у контексті розуміння сутності сучасного муніципалізму. Філософський, політологічний, соціологічний, економічний та, особливо, конституційно-правовий аналіз людиновимірності правосуб'єктності територіальних громад повинен здійснюватися не лише за формально-атрибутивними критеріями (наприклад, демографічна структура, характер спілкування всередині спільноти, її територіально-географічні розміри), а й за змістовими. Зокрема, з точки зору децентралізаційних процесів «територіальна громада» означає не просто сукупність людей, які проживають на певній території, а природну форму об'єднання місцевих жителів, які вступають у певні юридично значущі зв'язки один з одним.

Власне кажучи, саме питання щодо розуміння природи територіальної громади, її прав як колективного суб'єкта конституційних відносин, а також соціально-політичної форми реалізації більшості індивідуальних суб'єктивних прав людини, є центральним в історії та теорії муніципально-правової думки. З одного боку, у сучасній муніципальній доктрині доведено прямий зв'язок розвитку територіальних громад правами людини. З іншого боку, слід розуміти, що лише природно-правове розуміння місцевого самоврядування як історично обумовленої й інституціоналізованої форми самоорганізації людини за місцем проживання є основною формою віддзеркалення взаємовідносин між державою та громадянським суспільством у правовому просторі муніципалізму.

Нарешті необхідно враховувати колосальний зарубіжний досвід конституційного регулювання суспільних процесів в цілому та муніципальних відносин, зокрема, його унікальний концептуальний та прагматичний потенціал з точки зору формування правосуб'єктності територіальної громади як юридичної особи. Так, наприклад, ст. 136 Конституції Республіки Болгарія [10] передбачено,

що громада є основною адміністративно-територіальною одиницею, в якій здійснюється місцеве самоврядування. Громадяни беруть участь в управлінні громадою через обрані ними органи місцевого самоврядування, або безпосередньо через референдум або загальні збори населення. Кордони громади визначаються із врахуванням думки населення. Громада є юридичною особою. В ст. 164 Конституції Республіки Польща [3] встановлено, що основною одиницею місцевого самоврядування є гміна, яка виконує всі завдання місцевого самоврядування, які не покладені на інші органи місцевого самоврядування. У ст. 165 закріплено, що одиниці місцевого самоврядування мають статус юридичної особи. Цікавими у цьому контексті є положення Глави IX «Про громади» Конституції Великого герцогства Люксембург 1868 р. [1], у ст. 107 якої закріплено, що громади утворюють на територіальній основі автономні колективи, які мають право юридичної особи та керують своїми органами їх надбанням і в своїх власних інтересах.

Наведені ілюстрації конституційної регламентації статусу територіальних громад у зарубіжних країнах свідчать про особливу роль, яку відводить конституцієдавець цьому питанню. Попри різні підходи, термінологію, обсяг та зміст відповідних конституційних правоположень, загальною тенденцією у сучасній Європі є зміцнення статусу територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування, у т. ч. шляхом визнання їх юридичними особами публічного права.

Тобто, реформаційні процеси щодо статусу територіальних громад в Україні та його конституційної регламентації мають розвиватися у контексті загальноєвропейських процесів муніципалізації конституційного життя та децентралізації публічної влади, а не у зворотному напрямку нівелювання їх функціональної ролі та правосуб'єктності. Про це свідчить генезис ідеї та практики європейського муніципалізму та сучасний досвід організації та функціонування муніципальної влади в країнах ЄС.

Список використаних джерел:

1. Constitution du Grand-Duché de Luxembourg. Version consolidée applicable au 19/05/2020. *Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg*. URL: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/constitution/1868/10/17/n1/consolide/20200519>
2. Davies J. The 'Origins of the Greek Polis': Where should We be Looking? *The Development of the Polis in Archaic Greece* / Lynette G. Mitchell and P. J. Rhodes (ed.). London and New York: Routledge, 1997. P. 13-21.
3. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

4. Pagden A. Europe: Conceptualizing a Continent. *The Idea of Europe. From Antiquity to the European Union* / ed. by Anthony Pagden. Cambridge et al.: Woodrow Wilson Center Press; Cambridge University Press, 2002. 377 p.

5. Баймуратов М. О. Роль римських муніципій в становленні сучасного місцевого самоврядування: порівняльно-історичне дослідження. *Порівняльно-правові дослідження*. 2007. № 1/2. С. 189-198.

6. Батанов О. В. Конституційна регламентація статусу територіальних громад в Україні у контексті зарубіжного досвіду. *Юридичний вісник*. 2015. № 3. С. 78-85.

7. Батанов О. В. Теорія муніципального права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 412 с.

8. Батанов О. В. Функції територіальних громад як суб'єктів місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право». Київ, 2000. 257 с.

9. Громада як юридична особа публічного права: Україна в контексті європейського і світового досвіду: монографія / О. М. Бориславська, А. П. Заєць, О. В. Ільницький, В. С. Куйбіда, Р. А. Майданик. За заг. ред. А. П. Зайця. Київ, ЦППР, ТОВ «Франко Пак», 2024. 494 с.

10. Конституция на Република България. *Народно Събрание на Република България*. URL: <https://www.parliament.bg/bg/const>

Бедрій Руслан Богданович

*к. ю. н., доц., доцент кафедри конституційного права
юридичного факультету Львівського національного
університету імені Івана Франка*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Згідно Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої урядовим розпорядженням від 1 квітня 2014 року, однією з проблем, які потребують якомога швидшого розв'язання, є необхідність удосконалення системи територіальної організації влади з метою підвищення ефективності управління суспільним розвитком на відповідній території. Способом же вирішення даної проблеми, відповідно до Концепції, є «визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг...» [1].

У цьому контексті нагадаємо, що Верховною Радою України 31 серпня 2015 року був попередньо схвалений проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» № 2217а від 01 липня 2015 р. , який передбачав нову редакцію статей 132 та 133 Розділу IX «Територіальний устрій України» Основного Закону. Проте, після президентських та позачергових парламентських виборів в Україні у 2019 році, цей проект конституційних змін відкликано (29.08.2019 року) і процедуру внесення змін до Основного Закону держави потрібно було починати заново.

В подальшому обговорення можливих змін до Конституції України в частині децентралізації відбувалося складно, часто непослідовно. Свідченням цього було неодноразове внесення та відкликання Президентом України проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» у 2019 році, неузгодженість цих законопроектів з муніципальною громадськістю, експертним середовищем, різнопланове тлумачення концептуальних засад майбутніх перетворень в системі територіальної організації влади та місцевого самоврядування.

Слід звернути увагу, що на той час в державі на порядок денний реформування територіальної організації влади постали такі важливі та невідкладні завдання, як: завершення узгодження перспективних планів формування базового рівня - територій територіальних громад; продовження реформування субрегіонального рівня; закінчення процесу об'єднання територіальних громад та проведення чергових місцевих виборів на новій територіальній основі; конституційно-правове забезпечення трансформації територіального врядування.

Керуючись внесеними змінами до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад» від 16 квітня 2020 р.), Кабінет Міністрів України, після затвердження перспективних планів усіх 24 областей України, 12 червня 2020 р. на позачерговому засіданні уряду схвалив 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та територій територіальних громад по кожній області. Таким чином було утворено 1470 територіальних громад.

Після цього Верховна Рада України 17 липня 2020 року прийняла Постанову №3650 «Про утворення та ліквідацію районів», згідно якої в Україні утворено 136 нових районів, та ліквідовано 490 колишніх [2].

У листопаді 2021 р., за результатами інклюзивних позапарламентських публічних консультацій, було підготовлено фінальний звіт “Зміни до Конституції України у частині децентралізації через консенсус”, що містив оновлений Проект тексту змін до Конституції України в частині децентралізації влади [3], включно з

положеннями про адміністративно-територіальний устрій. Зокрема, запропоновано нову назву Розділу IX «Адміністративно-територіальний устрій» (замість «Територіальний устрій України»). Серед інших принципів, на яких ґрунтується адміністративно-територіальний устрій, у статті 132 Проекту передбачено принцип децентралізації і субсидіарності в організації влади, а також принцип повсюдності місцевого самоврядування. Крім того, відповідно до статті 133 Проекту систему адміністративно-територіального устрою України складають такі адміністративно-територіальні одиниці, як: громади, повіти, області, Автономна республіка Крим [3]. Також, у частині 7 статті 133 Проекту зазначено, що зміна меж, найменування та перейменування громад здійснюється з урахуванням думки їхніх мешканців у порядку, визначеному законом. Проект планувалось подати на розгляд парламенту.

Однак, 24 лютого 2022 року розпочалась російська збройна агресія в Україні і в умовах сьогодення затвердження конституційних змін в частині децентралізації влади є неможливим у зв'язку із запровадженням в державі воєнного стану.

Проте законодавча робота триває і позитивним моментом на шляху правового забезпечення реформування територіального устрою країни можна вважати прийняття парламентом 28 липня 2023 року у другому читанні та в цілому Закону України “Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України” [4] (набув чинності 26.01.2024 р.).

Даний Закон, зокрема, містить положення щодо припинення дії Указу Президії Верховної Ради УРСР «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР» від 12 березня 1981 року, який до цього часу залишався чинним в частині, що не суперечить Конституції України. Тобто, нарешті прибране радянське регулювання питань адмінустрою, що діяло в Україні з 1981 року. Крім того, Законом визначено чіткі процедури віднесення населених пунктів до категорії міст, селищ, сіл, а також порядок найменування та перейменування населених пунктів, спрощено процедури встановлення меж населених пунктів тощо.

Згідно з положеннями Закону, статус міста отримують усі населені пункти з компактною забудовою та чисельністю населення понад 10 тисяч мешканців.

Населені пункти з переважно садибною забудовою та чисельністю населення понад 5 тисяч жителів – отримують статус селища. Відповідно, селами є населені пункти із садибною забудовою та з чисельністю жителів, меншою 5 тисяч.

Законом запроваджено нове поняття – «поселення», яке являє собою компактне місце проживання людей за межами населеного пункту, що не має сталого складу населення та не віднесено до категорії населеного пункту. При

цьому, населені пункти можуть утворюватись на основі поселень у порядку, визначеному Законом.

Варто наголосити на важливості даного Закону у сучасних умовах воєнного часу, оскільки у ньому визначено процедури змін адміністративно-територіального устрою, які, на жаль, є неминучими саме з огляду на російську збройну агресію та масштабні руйнування цілих населених пунктів, а також виникнення нових поселень для внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, парламентом 23 серпня 2023 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою Автономної Республіки Крим» [5] (набув чинності 7 вересня 2023 року).

Метою цього Закону є створення передумов для відновлення та забезпечення стабільного функціонування органів державної влади України в Криму після майже десятирічної тимчасової його окупації та фактичної інтеграції півострова до системи публічного врядування держави-агресора.

Закон, зокрема, передбачає наступні зміни.

По-перше, з моменту набуття Законом чинності запроваджується нове районування на півострові на основі 10 районів, що були затверджені ВРУ у 2020 році (замість 14 районів та 11 «міст республіканського значення АРК»). Ця новела дозволяє уряду уже зараз здійснити перезавантаження місцевих органів виконавчої влади (раніше ця норма набувала чинності з моменту деокупації Криму).

По-друге, Кабінету Міністрів України після набуття чинності цим Законом надаються повноваження щодо затвердження на території АРК тимчасових територіальних громад, на основі яких буде можливість утворити широку мережу військових адміністрацій, що стануть в основі управління у перехідний період після деокупації.

По-третє, з дня набрання чинності цим Законом (а не після деокупації, як це було передбачено раніше) повернуто історичні назви населеним пунктам та районам Криму.

Проте, попри важливість зазначених вище законодавчих змін, досі не прийнято Закону «Про адміністративно-територіальний устрій», як і змін до Конституції України (в частині децентралізації влади), що включатимуть положення про реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування. Очевидно, що вирішення цих важливих питань відбудеться уже після закінчення війни.

Таким чином, реформа адміністративно-територіального устрою України є одним з етапів комплексного удосконалення територіальної організації влади та місцевого самоврядування. Головною ж метою цієї реформи є створення

територіальної основи для змін у розподілі функцій та компетенції між місцевими органами публічної влади, оновленні моделі муніципального управління, удосконаленні міжбюджетних відносин, тобто у наповненні місцевого самоврядування в нашої державі реальним змістом.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення – 02.12.2024 р.)

2. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України № 807-IX від 17.07.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення – 02.12.2024 р.)

3. Зміни до Конституції України в частині децентралізації влади. Фінальний звіт за результатами інклюзивних позапарламентських публічних консультацій «Зміни до Конституції України у частині децентралізації через консенсус». Проект тексту змін до Конституції України в частині децентралізації влади. 29.11.2021. URL: <http://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/42960.pdf>. (дата звернення – 02.12.2024 р.)

4. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України: Закон України №3285-IX від 28.08.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text> (дата звернення – 02.12.2024 р.)

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою Автономної Республіки Крим: Закон України № 3334-IX від 23.08.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-20#Text> (дата звернення – 02.12.2024 р.)

Бовш Олександр

*Експерт Центру політико-правових реформ,
аспірант Національного університету
«Києво-Могилянська академія»*

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У РАЗІ СТВОРЕННЯ В ЇЇ МЕЖАХ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ (НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ)

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військові адміністрації населених пунктів (далі – ВА НП) утворюються в межах

територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених цим Законом.

Із положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» випливає, що з моменту створення ВА НП, вони можуть функціонувати паралельно з органами місцевого самоврядування (далі – ОМС). При цьому до ВА НП переходять окремі повноваження, що відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», належать до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад, а також окремі власні повноваження їхніх виконавчих органів. Крім того, з моменту утворення ВА НП, вони здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані ОМС законами України.

Важливо зазначити, що повноваження начальників уже створених ВА НП (не органів, а саме їхніх начальників) може бути суттєво розширено за рахунок повноважень ОМС відповідної територіальної громади. Так, відповідно до ч. 2 статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»: “У разі утворення ВА НП Верховна Рада України за поданням Президента України може прийняти рішення про те, що у період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування: 1) начальник військової адміністрації: крім повноважень, віднесених до його компетенції цим Законом, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови; може затвердити тимчасову структуру виконавчих органів сільської, селищної, міської ради (...); 2) апарат сільської, селищної, міської ради та її виконавчого комітету, інші виконавчі органи (...), комунальні підприємства, установи та організації відповідної територіальної громади підпорядковуються начальнику відповідної військової адміністрації” (надалі – розширені повноваження начальника ВА НП).

Важливо зауважити, що сільського, селищного, міського голову відповідної територіальної громади можуть призначати на посаду голови ВА НП. Однак така практика не є повсюдною. Наразі ВА НП функціонують в окремих територіальних громадах Донецької, Луганської, Харківської, Сумської, Чернігівської, Херсонської, Запорізької, Житомирської, Рівненської, Хмельницької областей.

Більшість ВА НП утворено в територіальних громадах, які віднесені до територій на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, відповідно до переліку таких територій, затвердженого наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 р. №309. Тимчасове функціонування ВА НП на цих

територіях є виправданим в умовах триваючої війни та правового режиму воєнного стану.

Втім, варто зауважити, що існує практика утворення військових адміністрацій у територіальних громадах, в яких бойові дії взагалі не проводились або давно припинились і в яких ОМС спроможні здійснювати свої повноваження. Характерною є ситуація в Чернігові, де після відсторонення міського голови, Президентом України було видано указ про утворення Чернігівської міської військової адміністрації. При цьому органи місцевого самоврядування в територіальній громаді продовжували та продовжують функціонувати: міська рада спроможна здійснювати свої повноваження, а повноваження міського голови виконує секретар Чернігівської міської ради. З огляду на такий дуалізм, задля більш чіткого розмежування повноважень, було видано спільне розпорядження секретаря Чернігівської міської та начальника Чернігівської міської військової адміністрації про затвердження Положення «Про порядок взаємодії Чернігівської міської ради, Виконавчого комітету Чернігівської міської ради та Чернігівської міської військової адміністрації Чернігівського району Чернігівської області».

Крім Чернігівської міської можемо виокремити такі територіальні громади, де було утворено ВА НП: Сумська міська, Наталинська сільська Красноградського району Харківської області, Народицька селищна Коростенського району Житомирської області. Нетішинська міська територіальна громада Шепетівського району Хмельницької області та Вараська міська територіальна громада Вараського району Рівненської області.

На окрему увагу заслуговують Нетішинська міська територіальна громада Шепетівського району Хмельницької області та Вараська міська територіальна громада Вараського району Рівненської області. Це територіальні громади, на території яких розташовано атомні електростанції та в яких утворено ВА НП. Якщо утворення ВА НП у Чернігові та Сумах може бути формально пояснено “нездійсненням сільськими, селищними, міськими головами покладених на них Конституцією та законами України повноважень” – формальні підстава утворення ВА НП у Нетішині та Вараші не є зрозумілими. Підстави їхнього утворення не сформульовані також в Указі Президента про їхні утворення. Там вказано: «На виконання Закону України "Про правовий режим воєнного стану"». Важливо зазначити, що військові адміністрації здійснюють свої повноваження протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування.

Навіть без здійснення ВА НП повноважень ОМС, їхні повноваження є широкими. Зумовлено це, зокрема, залученістю ВА до впровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану (напр.: встановлювати (посилювати) охорону об’єктів критичної інфраструктури; запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб; використовувати потужності та

трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності та ін.).

Варто зазначити, що ВА НП наділені також своїми власними повноваженнями, які не є заходами забезпечення правового режиму воєнного стану та які не віднесено до повноважень органів місцевого самоврядування Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Серед них: надання допомоги власникам квартир (будинків) в їх відбудові у разі пошкодження в результаті проведення бойових дій, терористичних актів, диверсій; прийняття рішень про заборону торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами; встановлення посиленої охорони та забезпечення у взаємодії з відповідними суб'єктами господарювання сталого функціонування важливих об'єктів національної економіки та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення; прийняття рішень про обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій та ін..

Щодо повноважень ОМС, які переходять до ВА НП одразу від моменту їхнього утворення та до моменту розширення повноважень їхніх начальників (відповідно до ч. 2 статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»), це:

- окремі повноваження, що входять до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад (напр.: складання та затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього, забезпечення його виконання відповідного бюджету; встановлення ставок місцевих податків і зборів, якщо рішення відповідної ради з цих питань не прийнято та ін.);

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі будівництва;

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціального захисту населення;

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку;

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі бюджету, фінансів і цін;

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку;

- окремі власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, молодіжної політики, фізкультури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності; усі делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад в галузі оборонної роботи.

Фінансування діяльності військових адміністрацій із виконання повноважень органів місцевого самоврядування здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів, виконання інших функцій – за рахунок коштів Державного бюджету України (ч. 6 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Задля усунення законодавчих колізій та утвердження належного адміністрування у територіальних громадах під час дії воєнного стану, доречним є внести зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», якими: уточнити підстави для утворення ВА НП; наділяти розширеними повноваженнями за рішенням Верховної Ради України за поданням Президента України не начальників ВА НП, а безпосередньо ВА НП; удосконалити порядок наділення таких ВА НП за рішенням Верховної Ради України за поданням Президента України повноваженнями ОМС відповідних територіальних громад; здійснити належне розмежування повноважень як між ВА НП та ОМС, так і між ВА НП та районними і обласними військовими адміністраціями.

Бодрова Ірина Іванівна

*к. ю.н., доц., доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,*

ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Досягнення цілей та завдань делегування органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади можливе лише за наявності дієвої системи контролю за здійсненням таких повноважень, який виконує інформаційну, стабілізуючу, охоронну та регулятивну функції. Не дивлячись на розгалужену систему державних суб'єктів державного контролю у цій сфері (парламентський, президентський, урядовий, відомчий, судовий контроль, контроль місцевих органів виконавчої влади), стан його характеризується фрагментарністю правового регулювання, низьким рівнем дієвості та результативності.

Як вказується у Лімській декларації керівних принципів контролю, що прийнята IX Конгресом Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю у м. Ліма (Республіка Перу) у 1977 р., контроль є невід'ємною частиною системи регулювання, метою якої виступає розкриття відхилень від прийнятих стандартів та порушень принципів законності, ефективності та економії витрачання матеріальних ресурсів на якомога більш ранній стадії з тим, щоб мати можливість прийняття коригувальних заходів, а в окремих випадках, притягнення винних до відповідальності, отримання компенсації за заподіяну шкоду або здійснення заходів щодо запобігання або скорочення таких порушень у майбутньому.

Найбільш складною і найменш розробленою з нормотворчої та доктринальної точок зору є проблема відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування за невиконання, відмову від виконання або неналежне виконання делегованих повноважень. Відсутність законодавчо встановленого механізму притягнення органів та посадових осіб до відповідальності нівелює інститут державного контролю за виконанням делегованих повноважень, оскільки не надає необхідного юридично значущого інструментарію для державно-примусового впливу у разі недобросовісного виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень. Відсутність же юридичної відповідальності в муніципальній практиці розцінюється по-різному: з одного боку, органи місцевого самоврядування убезпеченні від тиску з боку держави, особливо в умовах недофінансування делегованих повноважень, а з іншого – виникають підстави для навмисного невиконання повноважень.

Існуючий на сьогодні організаційний механізм державного контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень скоріше свідчить про здійснення моніторингу, ніж реальних контрольних заходів впливу. Контролюючі суб'єкти можуть лише вказати на недоліки, запропонувати їх усунути або ініціювати процес притягнення органів і посадових осіб місцевого самоврядування до відповідальності іншими суб'єктами, наділеними відповідними повноваженнями Конституцією та законами України. Тому мова йде скоріше про підзвітність, ніж підконтрольність органів місцевого самоврядування.

В Україні зараз не визначені вид і межі відповідальності муніципальних органів за невиконання або неналежне виконання делегованих повноважень. У разі виявлення невідповідності акту органу місцевого самоврядування, прийнятого з питань здійснення делегованих повноважень, законодавству України, орган місцевого самоврядування тільки оповіщається про невідповідність акту. При цьому механізм зупинення дії таких актів та інші процедурні питання відсутні. На нашу думку, необхідно надати головам місцевих

державних адміністрацій повноваження щодо зупинення незаконних актів органів місцевого самоврядування, прийнятих з питань виконання делегованих повноважень органів виконавчої влади. Крім того, доцільно закріпити можливість органів виконавчої влади порушувати перед місцевими радами вмотивоване питання щодо відповідальності їх виконавчих органів за невиконання або неналежне виконання ними делегованих повноважень органів виконавчої влади.

Враховуючи європейську практику, органи та посадові особи місцевого самоврядування повинні нести відповідальність при виконанні делегованих повноважень лише в тій мірі, в якій виконання цих повноважень було забезпечене державою необхідними ресурсами. За приклад можна взяти досвід Німеччини, де законодавством передбачено, що при постановці завдань перед громадами держава несе відповідальність за їх фінансування. У разі ж його відсутності або недостатності громади мають право звертатися до земельних конституційних судів. Отже, делегування органам місцевого самоврядування окремих державних повноважень не повинне тлумачитися як абсолютне звільнення органів державної влади від відповідальності, оскільки повноваження продовжують зберігати свою державну природу.

Таким чином, вважаємо за доцільне законодавчо закріпити відповідальність: а) виконавчих органів місцевого самоврядування за невиконання або неналежне виконання делегованих їм повноважень органів виконавчої влади; б) органів місцевого самоврядування за відмову без вагомих, обґрунтованих причин від виконання делегованих повноважень; в) органів, що делегували повноваження, та їхніх посадових осіб за незабезпечення, недостатнє забезпечення матеріально-фінансовими, кадровими, інформаційними та іншими ресурсами, які необхідні для належного виконання делегованих повноважень; г) матеріальну відповідальність органів, що делегували повноваження, та їх посадових осіб у випадку, якщо їхні рішення, дії чи бездіяльність призвели до неможливості подальшого виконання делегованих повноважень чи потягли за собою матеріальні збитки місцевого самоврядування.

При цьому санкціями за невиконання або неналежне виконання делегованих повноважень мають бути попередження, зупинення дії акту органу місцевого самоврядування, який ухвалений ним в межах здійснення делегованих повноважень, дострокове припинення повноважень колегіального виконавчого органу, який вчинив правопорушення, або керівника іншого виконавчого органу. При цьому ініціаторами такого припинення можуть виступати як держава в особі відповідних органів виконавчої влади, так і територіальна громада у рамках здійснення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Як окрему санкцію можна визнати відкликання делегованих повноважень за ініціативою

відповідного органу виконавчої влади у будь-який час, але за наявності фактичних і юридичних підстав невиконання або зловживання ними.

Прийняття закону «Про державний контроль за здійсненням органами місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади» має стати важливим кроком у розв'язанні проблем юридичної відповідальності органів місцевого самоврядування за виконання делегованих повноважень. Закон має встановити принципи і засади відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед державою за невиконання або неналежне виконання делегованих повноважень; забезпечити імплементацію європейських стандартів у цій сфері, забезпечивши як домірність заходів контролю і відповідальності, так і солідарну відповідальність держави за належне виконання своїх зобов'язань при делегуванні повноважень органів виконавчої влади; передбачити вид, міру та межі юридичної відповідальності органів місцевого самоврядування, врегулювати організаційно-правові та процедурно-процесуальні аспекти реалізації такої відповідальності.

Отже, удосконалення механізму державного контролю за здійсненням виконавчими органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, нерозривне пов'язане із вирішенням питань відповідальності за виконання делегованих повноважень. Це слугуватиме меті підвищення якості публічно-владного управління, забезпечення цілісності функціонального механізму муніципальної влади та одночасно зростанню довіри населення до владних інститутів.

Болдирєв Сергій В'ячеславович

*к. ю.н., доц., провідний науковий співробітник сектору
муніципального права та місцевого самоврядування,
НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України.*

ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ ПЕРЕД ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Як відомо, вранці 24 лютого 2022 року Україна вперше в історії ввела режим воєнного стану після початку повномасштабного вторгнення Росії. Після цього Верховна Рада 13 разів продовжувала термін дії воєнного стану та мобілізації з початку війни. Наразі вони діють до 07 лютого 2025 року, згідно з Законом про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» (реєстр. № 12151) від 29 жовтня 2024 року. У зв'язку з цим обов'язки органів публічної влади значно посилились, що відображається на дуже швидкому реагуванні та прийнятті відповідних рішень. Однак, практика

діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування свідчить про те, що не завжди дотримується баланс між регулюванням питань загроз суспільству та додержанням демократичних принципів та громадянських свобод в державі.

Аналізуючи досить великий масив різноманітних джерел (наукових статей, матеріалів конференцій, аналітичних доповідей, інтерв'ю та інше) можна зробити висновок, що проблемами стали невизначеність в роботі органів державної влади і місцевого самоврядування, посилення керованості органами місцевого самоврядування з боку центральної державної влади в умовах воєнного стану, що призводило до перевищення повноважень з боку державних органів, а також нагляд за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування та їх відповідальність.

Невизначеність є суттєвою проблемою, яка виникає під час війни і може призвести до плутанини щодо меж повноважень. Після початку широкомасштабних бойових дій 24 лютого громади опинилися у різних умовах. Частина, як от громади Чернігівщини, Сумщини, Харківщини наприклад, потрапили під окупацію, але згодом ці території вже звільнили. Є велика група громад, де не було воєнних дій чи окупації, наприклад, Львівщина. І є частина українських територій, які й досі перебувають під окупацією. Це частина Запорізької, Херсонської, Луганської, Донецької областей.

Треба відзначити, що загалом наша країна була слабо готова до повноцінної війни. Мобілізаційні плани, які мали б прописати у кожному органі місцевого самоврядування та на кожному підприємстві згідно зі законом «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», переважно так і не довели до виконавців, а тому вони й не спрацювали. Ці плани або взагалі були відсутні на початок війни, або були надто секретними. Ще перед війною всі мали б знати, що робити, хто працює, хто не працює, які підрозділи скорочуються, які припиняють роботу, які посадові особи залишаються на місці, а які евакуюються, коли та у який саме момент.

Відсутність чітких інструкцій призводило до потенційних зловживань в діяльності державних та місцевих органів влади можуть бути не впевнені в обсязі своїх повноважень, що в свою чергу почало створювати конфліктні ситуації і напруженість між різними органами влади. Відсутність ясності також призводило до неефективності та затримок у прийнятті рішень. Без чіткого розуміння того, хто за що відповідає, рішення ухвалювались із затримкою, що призводило до уповільнення реагування на загрози.

Були приклади, коли органи самоврядування на Чернігівщині та Сумщині відразу ж почали організовувати партизанський рух.

Були випадки, коли люди просто не знали, що робити та займались насамперед порятунком рідних. Попри всі ці недоліки у більшості випадків органи місцевого самоврядування навіть у найгостріших ситуаціях не залишили свої

громади та забезпечили функціонування всіх служб, що належать до їхньої компетенції.

На інших територіях, які безпосереднього не зазнали нападу ворога та окупації, є достатньо прикладів, коли органи місцевого самоврядування ефективно продовжували виконувати свої функції, а також ефективно та масово допомагали волонтерським ініціативам або ж самі їх організовували.

Однією з найгостріших проблем, є ризик перевищення повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування. Тобто органи влади, прикриваючись міркуваннями національної безпеки, виходять за межі своїх законних повноважень. Таке перевищення може проявлятися по-різному. Це може бути застосування надзвичайних заходів, які, як правило, не допускаються за звичайних обставин. Воно також може проявлятися через ухвалення надзвичайних законів, які надають цим органам влади повноваження, якими вони зазвичай не володіють. Наприклад, прийнятим Законом про внесення змін до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану (реєстр. №7269) у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» викладено в новій редакції пункт третій, згідно з яким «3. Військові адміністрації населених пунктів утворюються в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених цим Законом.

Військову адміністрацію населеного пункту (населених пунктів) очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації.

Начальником військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова».

Закон передбачає, що Президент України у період дії воєнного стану може прийняти рішення про відсторонення від займаної посади посадової особи, призначення на посаду та звільнення з посади якої віднесено до його повноважень, та покладення на відповідний період виконання обов'язків на іншу особу. Особа, на яку покладається виконання обов'язків відповідно до цієї частини, повинна відповідати вимогам, визначеним законом для зайняття відповідної посади, з урахуванням положень цього Закону.

Закон передбачає, що у період дії воєнного стану Верховна Рада України може прийняти рішення про звільнення посадової особи з посади, призначення на яку та звільнення з якої віднесено до повноважень Верховної Ради України, крім підстав, передбачених спеціальними законами, також у разі висловлення недовіри

такій посадовій особі (за винятком посадових осіб, призначення на посади та звільнення з посад яких здійснюється Верховною Радою України за поданням Президента України або Кабінету Міністрів України).

Це достатньо неоднозначний закон у частині місцевого самоврядування, але, він, можливо, більш позитивний, аніж негативний. Хоча в частині, де розширили повноваження Президента та Верховної Ради звільняти в умовах воєнного стану всіх, кого вони призначають, призвів до виникнення багатьох суперечностей з іншими законами та Конституцією.

Наслідки такого перевищення повноважень можуть бути серйозними. Зловживання владою може набути нестримного характеру, коли влада зловживає своїми розширеними повноваженнями.

Нарешті, питання нагляду за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування та їх відповідальності стає найважливішим викликом під час війни. Вищезгаданий закон надав можливість владі не публікувати всі документи та не дотримуватися частково Закону «Про доступ до публічної інформації». Виникає питання: для чого робити винятки на доступ до публічної інформації? Можливо, що варто було зробити обмеження для інформації, що пов'язана з оборонними та безпековими питаннями, але взагалі сказати, що доступ до публічної інформації не працює, то це дивне рішення.

За більш як два роки повномасштабної агресії Росії розв'язання проблеми належного розгляду запитів на інформацію не зрушило з місця.

Проте в окремих розпорядників справа до розгляду запитів навіть не доходить: вони відстрочують їхній розгляд фактично на невизначений період з огляду на обставини непереборної сили. Частини 6-7 статті 22 закону про доступ до інформації надають розпоряднику можливість відстрочити розгляд запиту через неспроможність, зумовлену обставинами непереборної сили. Це можуть бути як воєнні дії, так і епідемія ковіду. Проте розпорядник має посилатися водночас не на формальні речі (оголошення воєнного стану, епідемії), а на власну фактичну неможливість розглянути цей конкретний запит. Це може бути нестача працівників, ресурсів для оброблення об'ємного запиту, тимчасова втрата документів / доступу до них (хоча така тимчасовість може перейти в постійну, просто бувають ситуації, коли до певного часу не зрозуміло, які документи зберегли, а які були втрачені). Тому від кожного запиту також індивідуально залежить, чи необхідно відстрочувати його розгляд. Але посилатися на саму формальність, як-от воєнний стан чи оголошення карантину, розпорядник не може.

Дійсно, хаос війни може призвести до відсутності нагляду та відповідальності державних і місцевих органів влади. Коли система стримувань і противаг в демократичній країні напружена або не працює, підвищується ризик

корупції, неефективного управління і навіть воєнних злочинів. Швидкий темп і високі ставки війни можуть призвести до ситуацій, коли дії здійснюються без ретельного обмірковування або нагляду, що призводить до помилок або навмисних зловживань владою. Ситуація погіршується ще й тим, що традиційні механізми відповідальності можуть бути менш ефективними у воєнний час. Таким чином, в державі необхідно забезпечувати наявність та дієвість адекватних норм стримувань і противаг, які б дозволяли цим органам влади нести відповідальність за свої дії навіть в найскладніших обставинах. Це включає в себе забезпечення наявності механізмів моніторингу та перевірки, а також покарання для тих, хто переступає межі своїх повноважень.

Як показує третій рік війни, вкрай важливо вирішувати ці питання з самого початку. Це необхідно для того, щоб забезпечити верховенство права навіть під час воєнного стану і зберегти баланс між безпекою і свободою. Це завдання вимагає делікатного балансування та компромісу між забезпеченням національної безпеки та захистом громадянських свобод.

Бондар Максим Сергійович

*здобувач ступеня доктора філософії у галузі права
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

АКТУАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Місцеве самоврядування є елементом (складовою) конституційного ладу України у розумінні статті 7 Конституції України. Конституційні засади місцевого самоврядування, загальний обсяг повноважень його органів визначено у розділі XI Конституції України. Законодавчою основою діяльності місцевого самоврядування є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон про місцеве самоврядування) [1]. Зауважимо, як Конституція України, так і Закон про місцеве самоврядування – це ті акти права, які встановлюють та регулюють діяльність органів місцевого самоврядування у «мирний» час.

Початок збройної агресії російської федерації проти України у 2014 році зумовив виникнення екстраординарних обставин у державі, які *de facto* призвели до екстраординарної ситуації, коли здійснення Україною свого державного суверенітету на деяких територіях Донецької та Луганської областей було або вкрай ускладненим, або взагалі неможливим. Однак, на думку Ради національної безпеки і оборони України і Президента України – Верховного головнокомандувача, не дозволило стверджувати про наявність

екстраординарного стану як підстави до запровадження екстраординарного правового режиму воєнного стану.

Тому до зазначених вище актів, які регулювали діяльність місцевого самоврядування в Україні додався Закон України «Про військово-цивільні адміністрації», яким було передбачено відмінну від конституційно визначеної «архітектуру» розмежування та здійснення повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування – було запроваджено військово-цивільні адміністрації, які, у разі утворення, перебирали на себе повноваження відповідних органів місцевого самоврядування [2]. Усього указами Президента України протягом 2014-2022 років були утворені та діяли 20 військово-цивільних адміністрацій. Дві з них – Луганська та Донецька – були обласними, решта 18 – військово-цивільні адміністрації населених пунктів (міські, сільські та селищні), які діяли у межах відповідних територіальних громад.

Зокрема, відповідно до статті 3 Закону «Про військово-цивільні адміністрації» військово-цивільні адміністрації населених пунктів утворювалися на території територіальних громад у випадках, коли сільські, селищні, міські ради та/або їх виконавчі органи не здійснювали покладені на них Конституцією та законами України повноваження, у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, у разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про неможливість проведення виборів до відповідних органів місцевого самоврядування.

Проте після початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року, на відміну від 2014 року, було ухвалено рішення про запровадження екстраординарного правового режиму воєнного стану, адже уся сукупність подій, які мали місце 24 лютого 2022 року та після, дозволила дійти висновку про наявність такої кількості екстраординарних обставин, що зумовлюють існування екстраординарної ситуації, коли держава перебуває у екстраординарному стані мобілізації усіх наявних ресурсів для захисту конституційного ладу і Конституції. До таких екстраординарних обставин можемо віднести, зокрема, перетин державного кордону України на півночі, сході та півдні сухопутними та космічно-повітряними військами збройних сил Російської Федерації, окупація населених пунктів у 9 областях, ракетно-бомбові удари по більшості областей України, масовий переїзд населення у західну частину України та закордон.

Проте це не означає, що екстраординарність є підставою для свавільних дій з боку держави; вона повинна продовжувати залишатись правовою та, в міру можливого, демократичною. Насамперед це стосується неможливості відступу від основ конституційного ладу України. Саме таку роль забезпечення правового

характеру держави в умовах війни виконує екстраординарний правовий режим воєнного стану, основні засади якого встановлені спеціальним законом. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон про воєнний стан) визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії та обсяг прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [3].

Стаття 9 Закону про воєнний стан наголошує на пріоритеті Конституції в частині визначення функцій і способу діяльності органів влади в Україні, у тому числі органів місцевого самоврядування. Водночас підкреслюється, що цей закон, а також інші закони для забезпечення цілей, визначених правовим режимом воєнного стану, можуть доповнювати або обмежувати «звичайні» функції та способи діяльності для забезпечення належного функціонування влади в умовах війни.

Поєднання вимоги збереження конституційних органів влади (у тому числі органів місцевого самоврядування) із забезпеченням підвищеної оперативності управління на місцевому і регіональному рівні здійснюється, зокрема, шляхом певного обмеження права територіальних громад на місцеве самоврядування та відповідно права громадян – жителів громад на участь у місцевому самоврядуванні. Таке обмеження здійснюється інституційно – шляхом запровадження особливих тимчасових органів державної влади – військових адміністрацій, а також функціонально – шляхом певного перерозподілу повноважень між військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування [4].

Військові адміністрації є спеціальними тимчасовими державними органами управління, які передбачені не Конституцією, а Законом про воєнний стан. Таке запровадження спеціальних державних органів ілюструє «доповняльний» конституційний статус Закону про воєнний стан. Усього від 24 лютого 2022 року до 30 листопада 2024 року указами Президента України утворено 197 військових адміністрацій населених пунктів у Донецькій (36 військових адміністрацій), Житомирській (1 військова адміністрація), Запорізькій (48 військових адміністрацій), Київській (1 військова адміністрація), Луганській (26 військових адміністрацій), Миколаївській (3 військових адміністрацій), Харківській (27 військових адміністрацій), Херсонській (49 військових адміністрацій), Чернігівській (1 військова адміністрація), Хмельницькій (1 військова адміністрація), Сумській (2 військові адміністрації), Рівненській (1 військова адміністрація) областях та місті Києві. Найбільше військових адміністрацій

населених пунктів було утворено у вересні-жовтні 2022 року – 42 та 43 відповідно, а також у квітні 2023 року – 28 військових адміністрацій населених пунктів.

У випадку зупинення повноважень органів місцевого самоврядування до військової адміністрації переходять усі повноваження, передбачені Законом про місцеве самоврядування (у тому обсязі, який є актуальним в умовах дії режиму воєнного стану) та статтею 9 Закону про воєнний стан (частина друга статті 10).

Так, у разі ухвалення відповідного рішення Верховною Радою України за поданням Президента України відповідно до частини другої статті 10 Закону про воєнний стан начальник військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), крім повноважень, віднесених до його компетенції цим законом, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови на період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування. В цьому випадку органи місцевого самоврядування взагалі припиняють здійснення своїх повноважень. Зокрема, у такій ситуації начальник військової адміністрації населеного пункту: отримує право на затвердження тимчасової структури виконавчих органів сільської, селищної, міської ради; отримує в пряме підпорядкування апарат сільської, селищної, міської ради та її виконавчого комітету, інші виконавчі органи ради, комунальні підприємства, установи та організації відповідної територіальної громади.

Від 24 лютого 2022 року 177 начальника військових адміністрацій населених пунктів надавались повноваження, визначені частиною другою статті 10 Закону «Про правовий режим воєнного стану». Тобто у 96 % випадків у громадах, де утворені військові адміністрації населених пунктів, повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови на період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування здійснює начальник військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів).

Таким чином, можна говорити про три способи організації влади у територіальних громадах в умовах воєнного стану:

1) повноцінне функціонування органів місцевого самоврядування громади (з можливим розширенням повноважень сільського, селищного, міського голови відповідно до статті 9 Закону про воєнний стан)

2) співіснування представницьких органів місцевого самоврядування і військової адміністрації населеного пункту (така ситуація є винятковою)

3) функціонування лише військових адміністрацій із зупиненням діяльності органів місцевого самоврядування (відповідно до частини другої статті 10 Закону про воєнний стан).

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
2. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015. № 141-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 13. Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Ключковський Ю. Правове регулювання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Право України*. 2024. № 6. С. 61-76

Бондаренко Ярослав Олександрович
*аспірант Науково-дослідного інституту
державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ІСПАНІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Конституційно закріплений євроінтеграційний курс України, а також післявоєнна відбудова обумовлює необхідність ще більшого приділення уваги дотриманню основних європейських стандартів. Особливо ця тематика актуальна для муніципальної системи України. Навіть після впровадження реформи децентралізації, ціла низка вимог, зокрема, Європейської хартії місцевого самоврядування (далі – Хартія) залишаються не виконаними. Водночас, видається очевидним, що воєнний стан не сприяє децентралізаційним процесам і поширенню автономії місцевого самоврядування. В цьому контексті, особливо в розрізі післявоєнного розвитку місцевого самоврядування в Україні, вбачається цікавим вивчення досвіду дотримання і виконання вимог Хартії в одній з найбільш децентралізованих країн Європи.

Іспанія підписала Хартію 15 жовтня 1985 року та ратифікувала її відповідно до процедури, передбаченої статтею 94.1 Конституції Іспанії [5]. 20 січня 1988 року, набувши чинності 1 березня 1989 року. Між підписанням Хартії та її подальшою ратифікацією дозвіл було надано Генеральними Кортесами (Парламент) на підставі положень статті 94.1 Конституції. Зокрема, Хартія є одним із договорів, згаданих у пункті е вказаної статті: «Договори чи угоди, які передбачають зміну чи скасування будь-якого закону або вимагають законодавчих заходів для його виконання». Отже, Хартія, маючи статус міжнародного договору

є офіційною частиною внутрішньої правової системи Іспанії, як це встановлено статтею 96.1 Конституції [5].

Стаття 31 Закону № 25/2014 від 27 листопада “Про договори та інші міжнародні угоди”, що “правові норми, які містяться в належним чином укладених і офіційно опублікованих міжнародних договорах, в разі їх суперечності нормам внутрішнього права мають перевагу над ними, за винятком конституційних норм” [3]. Це положення ґрунтується на підході до визначення поняття “міжнародний договір” - не залежно від способу надання згоди Королівством Іспанія, норми міжнародного договору мають перевагу в будь-якому випадку, за винятком - норм “конституційного рівня”.

Як наслідок, Хартія має перевагу над будь-якою іншою нормою внутрішнього права у разі колізії з нею, за винятком конституційних норм. З моменту ратифікації та набуття чинності Хартія слугує засобом тлумачення, а також джерелом відповідності для Закону “Про принципи місцевого самоврядування” № 7/1985 (далі Закон – Закон № 7/1985) [2].

Конституційний Суд Іспанії часто звертається до Хартії у справах, пов'язаних з місцевою автономією, розглядаючи Хартію як джерело для тлумачення. Хартію також застосовують суди загальної юрисдикції.

Що стосується законодавства, то Хартія цитується в преамбулі кількох загальних і локальних нормативно-правових актах. Серед загальних актів - Закон № 11/1999, преамбула якого посилається на визначення поняття “місцева автономія” як “право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення” (стаття 3.1 Хартії) і закріплює, що “публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином.” (стаття 4.3 Хартії). Багато прямих посилань на Хартію міститься в деяких локальних статутах і в локальних актах, що стосуються місцевого самоврядування [1].

Варто відмітити, що іспанське законодавство також виконує статтю 2 Хартії. Так, Конституція Іспанії 1978 року прямо закріплює поняття «місцеве самоврядування» (*autonomía local*), але не дає його визначення. Стаття 137 визначає основні адміністративно-територіальні одиниці, що існують в країні (муніципалітети, провінції і, зрештою, автономні громади), і визнає їх складовими частинами держави. Вона також встановлює, що всі ці одиниці “користуються самоврядуванням при здійсненні своїх повноважень”. Стаття 140 встановлює конституційні принципи місцевого самоврядування для муніципалітетів, а стаття 141 - для провінцій [5].

Іспанська система публічного управління є однією з найбільш децентралізованих в Європі: регіони та місцеві органи влади разом управляють більш ніж половиною державних видатків в країні.

Місцева автономія визнається у статтях 137 і 140 Конституції. Як зазначив Конституційний Суд, "вона закріплена як інституційна гарантія з мінімальним змістом, яку законодавець повинен поважати, і яка визначається, у "праві територіальної громади брати участь через свої органи в управлінні та адмініструванні всіх питань, що належать до їх компетенції, диференціюючи ступінь цієї участі відповідно до існуючого співвідношення між місцевими та національними інтересами в межах певного питання або питань [5]. Для реалізації цієї участі в управлінні та адмініструванні в тій мірі, в якій це стосується їх інтересів, представницькі органи громади повинні бути наділені повноваженнями, без яких неможлива жодна діяльність".

Муніципалітети (а також провінції та острови) користуються низкою повноважень і прерогатив, які зазвичай є повноваженнями державних, урядових органів:

- Вони користуються правом примусового відчуження, тобто можуть експропріювати приватну власність для різних обґрунтованих цілей, наприклад, заради містобудівної політики або для будівництва громадської інфраструктури.

- Вони мають нормотворчі повноваження. Нормативно-правові акти, затверджені муніципалітетами (*ordenanzas municipales*), регулюють важливі сфери соціальних відносин між людьми і можуть встановлювати адміністративні санкції для тих осіб і підприємств, які їх порушують.

- Вони можуть запроваджувати податки, збори та спеціальні внески з належним дотриманням вимог, встановлених національним або регіональним законодавством.

- Вони можуть затверджувати комплексні та детальні плани в багатьох галузях, таких як землекористування, охорона навколишнього середовища та транспорт.

- Вони мають право накладати адміністративні санкції та штрафи на порушників.

- Вони мають можливість визначати свою внутрішню структуру, з дотриманням національних та регіональних законів і нормативних актів [4].

Як зазначив Конституційний суд у рішенні STC 159/2001 від 5 липня FJ 5 (підтверджено в STC 240/2006), поняття місцевого самоврядування, закріплене в Іспанії, і "дуже схоже на те, яке пізніше було визначено Європейською хартією місцевого самоврядування 1985 року (ратифікована Іспанією в 1988 році) [4], стаття 3 якої встановлює, що "місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення" [3].

Отже, як вбачається із вищенаведених положень, засади Хартії чітко дотримуються в муніципальному законодавстві Іспанії. Водночас, звертаємо увагу, що цій роботі фокус зрлений тільки на перших статтях Хартії, які

повністю імплементовані. Більш того, доволі цікавим видається той факт, що принципи Хартії використовуються і зазначаються у рішеннях Конституційного суду, тобто при тлумаченні положень муніципального законодавства, судді, насамперед, застосовуються стандарти Хартії як основоположні. Крім того, як відмічено, принципи Хартії використовуються й у локальній нормотворчості, зокрема, у статутах муніципалітетів. Безперечно дані факти є достатньо корисними і потенційно можуть бути використані у національній практиці.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
2. Law 7/1985, of April 2, Regulating the Bases of the Local Regime URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-5392>
3. Law 25/2014, Of 27 November, Treaties And Other International Agreements URL: <https://www.global-regulation.com/translation/spain/1447826/law-25-2014%252c-of-27-november%252c-treaties-and-other-international-agreements.html>
4. Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Government in Spain. Congress of Local and Regional Authorities. 41st Sesion. Report. CG(2021)41-07 final. 22 September 2021. URL: https://search.coe.int/congress/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a4210d#ftn38
5. The Spanish Constitution 1978 URL: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>

Гаврик Каріна Сергіївна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
юридичного факультету Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеве самоврядування в Україні протягом історичного розвитку набувало різних форм і змісту. Від часів Київської Русі до сьогодення воно завжди було невід'ємною частиною державного устрою. Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, суттєво змінила ландшафт місцевого самоврядування, надавши нові повноваження та можливості територіальним громадам. Однак, ефективність реалізації цих повноважень залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце посідають гарантії місцевого самоврядування.

Механізм реалізації гарантій місцевого самоврядування в Україні є сукупністю правових, фінансових, організаційних і політичних інструментів, що забезпечують ефективне функціонування органів місцевої влади, захист їхніх прав та виконання ними своїх обов'язків. Гарантії місцевого самоврядування закріплені в Конституції України та законодавстві, зокрема в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», що дозволяє громадянам залучатись до вирішення місцевих питань.

Правові гарантії забезпечують законодавчу підтримку повноважень органів місцевого самоврядування. Наприклад, Конституція України передбачає право територіальних громад самостійно вирішувати найважливіші питання місцевого значення (ст. 140), що є основою демократичного устрою країни. Закон України «Про місцеве самоврядування України» встановлює правові норми, що регулюють діяльність місцевих рад, визначає їх самостійність у прийнятті рішень і розподілі ресурсів. Реалізація правових гарантій також включає можливість місцевих рад звертатися до суду для захисту своїх прав у випадку їх порушення з боку державних органів. Наприклад, у випадках, коли центральна влада намагається обмежити повноваження місцевої громади, представницький орган громади може оскаржити такі дії в суді [1, с. 20].

Фінансова самостійність є ключовою складовою ефективного місцевого самоврядування. Для забезпечення достатнього фінансування своїх програм та проєктів місцеві ради формують бюджети, значна частина яких має надходити з податків, зборів та інших надходжень, що стягуються на місцях [2, ст. 64]. Наприклад, податок на нерухоме майно, транспортний податок і місцевий акцизний збір є основними джерелами доходу місцевих бюджетів. Це дозволяє органам місцевого самоврядування спрямовувати кошти на розвиток інфраструктури, освіти, медицини, житлово-комунального господарства, що підвищує якість життя громадян.

Організаційні гарантії забезпечують незалежність органів місцевого самоврядування у визначенні їхньої структури та здійсненні діяльності. Основним критерієм цієї гарантії є наявність у територіальних громадах системи органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Можливість мати такі органи та посадовців є запорукою децентралізації, організації та реалізації влади на місцях, що дозволяє громадам самостійно вирішувати питання місцевого значення. Це також сприяє організаційному відокремленню управління місцевими справами в системі суспільного та державного управління. Органи місцевого самоврядування є основними структурно-організаційними формами, які не є частиною державного управлінського механізму, а є самостійною формою реалізації влади народу [1, с. 20-21]. Наприклад, у деяких місцевих спільнотах створено відділи з екології та охорони навколишнього середовища, які займаються контролем за питаннями

забруднення, утилізації відходів та збереження природних ресурсів на місцевому рівні.

Наявність міжнародно-правових гарантій місцевого самоврядування підкреслює існування певних міжнародних стандартів, які регламентують основні методи, розроблені спільно державами, та міжнародно-правові принципи створення, формування та функціонування інститутів місцевого самоврядування. Ці міжнародні стандарти місцевого самоврядування закріплені в міжнародних конвенціях, документах та договорах, які встановлюють правила, визнані більшістю країн. Наприклад, Європейська хартія місцевого самоврядування містить міжнародно-правові стандарти розвитку місцевого самоврядування та «вимагає від країн-учасниць виконання основних норм, що гарантують політичну, адміністративну та фінансову незалежність місцевого самоврядування».[3]

Щоб вирішити існуючі проблеми, такі як недостатнє фінансування, брак компетентності серед місцевих чиновників та політичний тиск з боку вищого керівництва, вкрай важливо вдосконалити навчальні програми для державних службовців на місцях, забезпечити належні механізми фінансування, а також сприяти підвищенню прозорості та підзвітності в діяльності місцевих органів влади.

Підсумовуючи, слід зазначити, що особливості механізму реалізації гарантій місцевого самоврядування формуються через складну взаємодію законодавчих норм, адміністративних структур та соціально-політичних впливів. Глибше розуміння цих елементів має важливе значення для підвищення ефективності місцевого управління. До прикладу, використання сучасних технологій може сприяти покращенню комунікації між громадянами та місцевими органами влади, що дозволить оперативніше реагувати на потреби населення. Отже, вирішуючи існуючі проблеми та створюючи сприятливу сферу для місцевого самоврядування, територіальні громади можуть краще забезпечувати задоволення своїх прав і потреб через ефективне місцеве управління.

Список використаних джерел:

1. Юрченко М. М., Мазуренко А.С. Гарантії місцевого самоврядування: проблеми дефінітивного визначення та класифікації. – Південноукраїнський правничий часопис, 2015. – ст. 170. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2015/1/1_2015.pdf#page=152 (дата звернення: 08.11.2024)
2. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – ст. 572 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 09.11.2024)

3. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р., ратифікована Законом України від 15.07.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 38. - ст. 249.
URL:<https://ips.ligazakon.net/document/MU88002H> (дата звернення: 09.11.2024)

Гаращук Ілона Володимирівна,
*к.ю.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
НДІ державного будівництва та
місцевого самоврядування НАПрН України*

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У лютому 2022 року повномасштабне вторгнення ворога поставило перед владою важливіший виклик – захист країни від російської агресії, на який було необхідно знаходити адекватні способи оперативного реагування і тим самим підтверджувати свою дієздатність, ускладнення процесу децентралізації управління, створення додаткового навантаження на місцеву владу у зв'язку з потребами перелаштування від мирного місцевого самоврядування до дисципліни військових адміністрацій. Введення Указами Президента України воєнного стану № 64/2022 від 24.02.2022 р. [5] та утворення обласних військових адміністрацій [7] призвело до припинення повноважень обласних державних адміністрацій, які набули статусу обласних військових адміністрацій та зміни звичного режиму функціонування державних структур та системи місцевого самоврядування. Воєнний стан передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки. Із його запровадженням відбулось посилення ролі виконавчої влади на місцевому рівні, особливо у сфері безпеки та оборони, викликах, пов'язаних з окупацією, та питаннях стабілізації деокупованих територій.

Військові адміністрації утворюються відповідно до ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» на територіях, на яких введено воєнний стан, є складовою частиною системи органів державної влади, а їх діяльність полягає у цілеспрямованому впливі на організацію діяльності на певній території в інтересах успішного вирішення поставлених перед ними завдань. За своїм правовим статусом ці тимчасові органи є органами розпорядницько-виконавчими. До них повною мірою можна застосувати загальну характеристику органів державного управління як розпорядницьких та виконавчих органів державної

влади, але з використанням методів, властивих військовому управлінню. Компетенція військових адміністрацій передбачає здійснення лише таких дій, які безпосередньо засновані на законі або є наслідком необхідності виконання законів» [2, С. 37.] У ч. 9 ст. 4 Закону «Про правовий режим воєнного стану» закріплено, що у зв'язку з утворенням військових адміністрацій населених пунктів повноваження військово-цивільних адміністрацій цих населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідною військовою адміністрацією своїх повноважень. Так, військові адміністрації замінили собою військово-цивільні адміністрації, сформовані на територіях Донецької та Луганської областей. На відміну від них, військові адміністрації за своєю юридичною природою є тимчасовими державними органами, що утворюються на тих територіях, де введено воєнний стан з метою не лише «запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури», а й для «охорони прав, свобод і законних інтересів громадян» [6]. Основними правовими актами, відповідно до яких організовувались військово-цивільні адміністрації, є Закон України «Про військово-цивільні адміністрації», а військові адміністрації – «Про правовий режим воєнного стану».

У період війни військові адміністрації виконують визначені чинним законодавством повноваження місцевих державних адміністрацій та, частково, органів місцевого самоврядування, не припиняють повноважень останніх, а діють паралельно з ними, виконуючи низку їх функцій. Ч. 2 ст. 9 Закону «Про правовий режим воєнного стану» передбачає, що органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України.

Водночас одним з основних чинників ефективного виконання покладених на військові адміністрації завдань в умовах воєнного стану є якісне нормативно-правове забезпечення. Саме від того, наскільки правові акти, які регулюють їх діяльність, будуть відповідати об'єктивному стану та розвитку суспільних відносин, наскільки дієвими будуть організаційно-правові та фінансові механізми регулювання відносин у сфері захисту та оборони, буде залежати забезпечення суверенітету та територіальної цілісності нашої країни, захист прав і свобод громадян, можливість розбудови державних інститутів на засадах демократії та свободи, панування принципу верховенства права, забезпечення законності та правопорядку [1, С. 91.] Конституція України не містить норм, що регулюють питання утворення й функціонування місцевих органів державної влади з елементами військової організації управління. О. Ю. Лялюк вказує на можливість зловживань з боку влади на практиці. У випадках формування військових адміністрацій зловживання можуть бути пов'язані переважно з наслідками –

можливими порушеннями прав і свобод людини і громадянина на відповідній території [3, С. 10].

Серед законодавчих змін щодо компетенції органів місцевого самоврядування після запровадження воєнного стану в Україні - ухвалення Закону «Про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [4]. Мета законодавчих змін - поліпшення взаємодії органів місцевого самоврядування з органами влади, врегулювання особливостей здійснення повноважень органів місцевого самоврядування і встановлення спрощеної процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в органах місцевого самоврядування, посад керівників суб'єктів комунального сектору економіки в умовах воєнного стану. Проте, законодавцем не врегульовано питання щодо функціонування територіальних громад у різному правовому статусі в умовах воєнного стану, відсутні положення, які б вказували на відмінності територіальних громад, що функціонують у зоні бойових дій чи під окупацією та тих, де бойові дії не ведуться. Відповідно подальшого наукового пошуку потребує процес усунення суперечностей і конкуренції між органами місцевого самоврядування, виконавчими органами та військовими адміністраціями.

Список використаних джерел:

1. Говоров В. С. Актуальні проблеми повноважень військових адміністрацій під час дії правового режиму воєнного стану Право та інновації № 1 (45) 2024. с. 87-95.
2. Дулгер В. В. Військові адміністрації як тимчасові державні органи з елементами військової організації управління у складі сектору безпеки й оборони України. Південноукраїнський правничий часопис. 2018. № 4. Ч. 2. с. с. 33-37.
3. Лялюк О. Ю. Військові та військово-цивільні адміністрації в системі територіальної організації влади в Україні: компаративний аналіз. Проблеми законності. 2022. Вип. 157. с. 6-19.
4. Про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану»: Закон України від 12.05.2022 р. N 2259-IX. Офіційний вісник України. 2022. N 42. с. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: [https:// www.president.gov.ua/documents/642022-41397](https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397).
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

7. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>.

Говоруха Любов Сергіївна

Молодий науковий співробітник Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Узагальнення сучасних теоретичних підходів проблем модернізації місцевого самоврядування з урахуванням завдань євроінтеграції є обов'язковою умовою для досягнення Україною європейських стандартів публічного управління.

Модернізація має спрямовуватися на створення сучасної моделі публічного управління, головною ознакою якої є втрата державою монополії на здійснення влади та посилення ролі інституцій громадянського суспільства в управлінських процесах.

Реальне ефективне місцеве самоврядування можливе лише за наявності певних передумов і умов, які в своїй сукупності формують основи місцевого самоврядування. Тобто під основами місцевого самоврядування розуміють можливості та умови, які об'єктивно склалися в суспільстві, сукупність яких створила чи повинна створити підґрунтя, на якому базується вся система місцевого самоврядування. Іншими словами, основи – це той фундамент, на якому здійснюється муніципальне будівництво.

Основи місцевого самоврядування покликані забезпечити самостійність діяльності населення з управління місцевими справами, незалежність від органів державної влади і невтручання цих органів у справи місцевого значення, створити умови для ефективного вирішення питань, що виникають на місцевому рівні.

Правові основи місцевого самоврядування – це сукупність правових норм, що містяться в Конституції України, законах України, які закріплюють найпринциповіші норми, важливі, загальні для всіх територіальних громад, що стосуються діяльності населення з вирішення завдань місцевого значення.

Відповідно до статті 2 Європейської Хартії місцевого самоврядування передбачається фундаментальний принцип у системі загальних принципів демократії, який повинен бути визнаний у законодавстві країн та за можливістю у конституціях країн що ратифікували Європейську хартію місцевого самоврядування. Принцип закріплений у Європейській хартії місцевого самоврядування має складний комплексний зміст і розкривається через систему

інших принципів права. Саме система принципів права визначає основи місцевого самоврядування, які є загально визнаними у світі, але у правовій системі кожної держави їх слід конкретизувати і адаптувати.

Функціонування місцевого самоврядування, врегульоване правовими нормами, покладає за основу демократизм, верховенство права та народний суверенітет.

Правові основи місцевого самоврядування слугують індикатором наповнення місцевого самоврядування реальним змістом, надання муніципальній владі всіх атрибутів публічної влади. Це передбачає насамперед створення передумов і дієвих механізмів функціонування системи місцевого самоврядування, усіх його форм і суб'єктів, забезпечення необхідними ресурсами, формування надійного фундаменту для його подальшого розвитку, тобто надання територіальним громадам та їхнім органам усього того ресурсного потенціалу, який у науці та чинному законодавстві отримав назву основ організації і діяльності місцевого самоврядування.

Основи організації органів місцевого самоврядування – основоположна категорія, яка має значення для становлення системи місцевого управління не лише в нашій країні, а й широко використовується в європейських країнах. Виходячи з норм Європейської хартії місцевого самоврядування щодо закріплення основ організації місцевого самоврядування, можемо констатувати, що їм відповідають конституційні принципи місцевого самоврядування в Україні.

Зважаючи на євроінтеграційний курс подальшого розвитку сучасної України, варто скоригувати конституційні й законодавчі положення відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування. Тому що стан правової основи функціонування муніципальної влади в сучасній Україні, попри велику кількість муніципального законодавства не є достатньо задовільним. Він характеризується як перехідний і потребує моніторингу та систематизації, системності формування відповідно з діючими стандартами, щодо яких є обов'язок.

Місцеве самоврядування в нашій державі діє на основі відповідних конституційних принципів, які визначають як основоположні засади організації та функціонування місцевого самоврядування та його органів. Принципи місцевого самоврядування мають установчий характер: вони покликані створювати умови для функціонування та розвитку всіх суб'єктів місцевого самоврядування. Основи місцевого самоврядування є фундаментом, на якому здійснюється місцеве самоврядування; забезпечують самостійність при управлінні місцевими справами та незалежність територіальних громад від державних органів; створюють умови для покращення життєвого рівня громадян та ефективного вирішення матеріальних і фінансових питань, що виникають на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Лахижа М.І., Качан Я.В. Теоретичні аспекти модернізації місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. №14. С. URL: https://www.researchgate.net/publication/384993131_Teoreticni_aspekti_modernizacii_miscevogo_samovraduvanna_v_umovah_evropejskoj_integracii (дата звернення: 24.11.2024).
2. Моргун В.В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків. 2018. С. 66-68. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/28.pdf (дата звернення: 24.11.2024).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 24.11.2024).
4. Бабій Ю.Ю. Правова основа функціонування муніципальної влади в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка* 2024. №1 (105). С. 13-22. URL: <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/164/157> (дата звернення: 24.11.2024).

Данічева Катерина Петрівна

к.ю.н., доц., доцент кафедри
конституційного і муніципального права
юридичного факультету Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Сучасні демократичні держави не можуть існувати без місцевого самоврядування, а саме без його первинного суб'єкта – територіальної громади. Багато досліджень присвячено визначенню правового статусу територіальної громади.

З огляду на визначеність територіальної громади на рівні основних законів багатьох держав і визнання основним первинним суб'єктом місцевого

самоврядування, поступово сформувався її правовий статус з урахуванням історичних, географічних, територіальних, соціальних та інших умов.

Визнання Конституцією України місцевого самоврядування та прийняття Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» сприяло утвердженню правового статусу територіальних громад, визначивши їх як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та основний носій його функцій і повноважень. У Конституції України 1996 р. закріплено поняття і структуру територіальної громади [1], а детальніше її правовий статус визначений Законом України «Про місцеве самоврядування» [2] 1997 р. та іншими нормативними актами.

У Конституції України, закріплено конституційну правосуб'єктність територіальної громади і визначено, що саме їй належить право на здійснення місцевого самоврядування, яке реалізується через самостійне вирішення громадою питань місцевого значення в межах чинного законодавства. Наявність правосуб'єктності є головною умовою створення територіальної громади.

Територіальна громада виступає первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень.

Інститут правового статусу територіальної громади протягом періоду становлення новітнього законодавства України зазнав певної трансформації. З активізацією євроінтеграційного курсу України і проведенням реформ децентралізації влади в Україні розширюються повноваження первинного суб'єкта системи місцевого самоврядування в Україні, як це відбувалось у багатьох зарубіжних державах, насамперед, державах-учасниках Ради Європи і Європейського Союзу.

Правовий статус територіальної громади являє собою систему, закріплених у нормативноправових та міжнародних актах, прав і обов'язків територіальної громади, які визначають її юридичне положення у суспільстві та державі.

У вітчизняній теорії права категорії «статус суб'єкта права», «правовий статус» переважно визначаються як система, комплекс основних прав і обов'язків, встановлених нормами права. Здебільшого перелік таких складових елементів у загальнотеоретичній юридичній літературі традиційно доповнюється, крім системи прав і обов'язків, ще й свободами, котрі знайшли своє чітке правове закріплення в нормах права [3; 4].

Варто зазначити, що в науковій і навчальній літературі існує багато точок зору щодо структури правового статусу. Доцільним до поняття правового статусу територіальної громади віднести такі базові структурні елементи, як: правосуб'єктність (правоздатність і дієздатність); права та обов'язки; принципи; гарантії; юридична відповідальність.

Існує думка, що основними елементами правового статусу територіальної громади є: правосуб'єктність; принципи; права, обов'язки та законні інтереси;

гарантії; муніципально-правова та інші види юридичної відповідальності [5, с.101].

Окремо потрібно звернути увагу на такий структурний елемент правового статусу територіальної громади, як правосуб'єктність. Питання правосуб'єктності територіальних громад розкриті в окремих працях, вказується необхідність визнання такого явища, як економічна (цивільна та фінансова) правосуб'єктність територіальної громади, яка забезпечує реальну гарантію становлення територіальних громад та розвитку місцевого самоврядування в Україні [6]. Чинне законодавство не надає територіальній громаді самостійної правосуб'єктності в цивільній та фінансовій сфері, а лише через органи місцевого самоврядування. В зарубіжних країнах, а саме в Польщі польська гміна (аналог територіальної громади в Україні) є юридичною особою публічного права. Австрія Болгарія, Чехія наділяють свої територіальні громади (корпорації) правом власності та статусом юридичної особи. В Україні територіальні громади не мають статусу юридичної особи публічного права, зазначений статус не закріплений на законодавчому рівні, що є певною прогалиною в законодавстві.

Отже, можна зазначити, що в науці відсутнє уніфіковане визначення поняття правовий статус територіальної громади та його «елементного» складу. Також, варто зазначити, що, попри значний інтерес сучасної наукової спільноти до місцевого самоврядування, дослідження структури правового статусу територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування є недостатньо визначеним. Це, безумовно, негативно впливає на нормативну регламентацію статусу територіальних громад.

Слід підкреслити доцільність детального закріплення в конституційному законодавстві статусу територіальних громад. Зокрема, пропозиції щодо необхідності прийняття спеціального закону щодо регламентації правового статусу територіальної громади.

Реалії сьогодення де Україна знаходиться у складних економічних, політичних, соціальних та інших умовах розвитку інститутів місцевого самоврядування, полягає у створенні законодавчих умов для реалізації передбачених Конституцією України принципів, згідно яких в Україні визнається та гарантується місцеве самоврядування, первинним суб'єктом та основним носієм функцій та повноважень якого є територіальна громада.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Актульні проблеми конституційного права України: підручник /за заг. ред. проф. Олійника А.Ю. К.: Центр учбової літератури, 2013. 554 с.

4. Букач В.В., Олійник А.Ю. Конституційні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: монографія. Дн., 2005. 172 с.

5. Шевченко А.О. Муніципально-правовий статус територіальної громади в Україні та зарубіжних державах: : дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.02. Київ, 2020. 229 с.

6. Батанов О.В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: монографія / за заг. ред. В.Ф. Погорілка. К. : Ін Юре, 2003. 511 с.

Желнін Валерій Єгорович

студент 1 курсу магістратури

факультету міжнародного та європейського права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РЕФОРМУВАННЯ НАГЛЯДУ ЗА РІШЕННЯМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Процес реформування нагляду за рішеннями органів місцевого самоврядування в Україні є важливою частиною європейської інтеграції нашої держави. Зокрема, законопроект № 4298, який наразі є одним із найбільш розроблених документів у сфері адміністративного нагляду, спрямований на виконання зобов'язань України перед Європейським Союзом у рамках Програми фінансової підтримки “Ukraine Facility” [1]. У контексті цього законопроекту важливим є не лише його відповідність вимогам ЄС, а і його імплементація в рамках європейських стандартів, зокрема щодо принципів місцевого самоврядування та нагляду за його діяльністю.

Законопроект №4298 передбачає створення системи адміністративного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування (ОМС). Важливим аспектом є те, що ця реформа є частиною зобов'язань України в рамках європейської інтеграції у напрямку децентралізації та регіональної політики [2]. Прагнення України до вступу в ЄС і її участь у Раді Європи передбачають необхідність адаптації національного законодавства до європейських стандартів, зокрема щодо механізмів нагляду за діяльністю місцевих органів влади.

Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування, яка була ратифікована Україною у 1997 році, нагляд за діяльністю місцевих органів має відповідати кільком важливим вимогам [3]:

- **Належна законодавча база.** Національне законодавство повинно визначати чіткі рамки для здійснення нагляду за рішеннями органів місцевого самоврядування.

- **Адміністративний нагляд за законністю.** Нагляд повинен стосуватися виключно законності рішень органів місцевого самоврядування, а не їх доцільності.

- **Принцип пропорційності.** Оскільки нагляд не повинен порушувати автономії місцевих органів, органи нагляду мають використовувати мінімально впливові методи для досягнення результату.

Проект Закону №4298 пропонує механізм адміністративного нагляду, який дозволяє місцевим державним адміністраціям (МДА) звертатися до суду з вимогою визнати акти місцевих рад незаконними і скасувати їх. Це схоже на механізм “a posteriori”, коли рішення органів місцевого самоврядування можуть бути змінені або скасовані після їх прийняття. Така схема нагляду має на меті забезпечити дотримання законності, одночасно не порушуючи принципу місцевої автономії [4, с. 30].

Важливим є принцип, згідно з яким нагляд за місцевими органами влади має бути передбачений Конституцією або законом, що підтверджує вимогу законності у сфері нагляду. Це означає, що будь-яка форма адміністративного контролю повинна бути чітко визначена в законодавстві, щоб уникнути зловживань і надмірного втручання у діяльність місцевих органів самоврядування. Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування, нагляд не повинен порушувати права місцевих органів і має бути мінімально інтервенційним.

Саме тому, виходячи зі змісту даного принципу — важливим є майбутнє прийняття перспективного законопроекту №4298, а також внесення відповідних змін до Конституції України після скасування воєнного стану.

До того ж, хоча стаття 144 Конституції України і може бути правовою підставою для початку адміністративного провадження МДА проти ОМС, які прийняли рішення всупереч законам і Конституції України — однієї її може бути недостатньо для повноцінного правового підґрунтя та аргументації задля подачі адміністративного позову в рамках процедури нагляду за органами місцевого самоврядування.

Тут проглядається схожість із ситуацією, яка наразі існує в Україні стосовно місцевого референдуму — Конституція України закріплює поняття місцевого референдуму як інституту прямого народовладдя, а Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” має закріплене право на проведення місцевого референдуму; водночас, реалізація місцевого референдуму неможлива на практиці через відсутність спеціального закону, який би регламентував процедуру та порядок його проведення [5, с. 46].

Отже, правове врегулювання процедури адміністративного нагляду за рішеннями ОМС є важливим як з точки зору євроінтеграційного контексту, так і задля дотримання принципу законності такого нагляду, який закріплений, зокрема, у Європейській хартії місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України, М-во економіки України, М-во фінансів України. *Ukraine Facility* - Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. *Ukraine Facility*. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Ключовий законопроект №4298: чи готові місцеві громади до нових правил нагляду?. *Реанімаційний Пакет Реформ*. URL: <https://rpr.org.ua/news/kliuchovyy-zakonoproiekt-4298-chy-hotovi-mistsevi-hromady-do-novykh-pravyl-nahliadu/> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування : Хартія Ради Європи від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 28.11.2024).
4. A contemporary commentary by the Congress on the explanatory report to the European Charter of Local Self-Government. Committee on the Honouring of Obligations and Commitments by member States of the European Charter of Local Self-Government (Monitoring Committee), December 2020. 54 с. URL: <https://rm.coe.int/contemporary-commentary-by-the-congress-on-the-explanatory-report-to-t/1680a06149> (дата звернення: 28.11.2024).
5. Гультай М., Калиновський Б. Тенденції розвитку конституційно-правового регулювання проведення місцевих референдумів в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 1. С. 43–48. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/gultay_m.m._kalynovsky_b.v._tendenciyi_rozvytku_konstytuciyno-pravovogo_regulyuvannya_provedennya.pdf (дата звернення: 28.11.2024).

Жеребний Владислав Олександрович
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
юридичного факультету Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФОРМА ПУБЛІЧНОЇ ВЛАСНОСТІ

Місцеве самоврядування є фундаментальним інститутом демократичної держави, а комунальна власність виступає його матеріальною основою та

необхідною умовою ефективного локального розвитку. Не дивлячись на значний внесок науковців у сферу дослідження правової природи комунальної власності, її теоретичні та практичні аспекти залишаються складними та недостатньо вивченими. Комплексний характер правових питань, пов'язаних з інститутом комунальної власності, обумовлює необхідність поглибленого наукового аналізу її генезису, еволюції законодавчого регулювання та особливостей функціонування в умовах сучасного державотворення. Актуальність дослідження зумовлена безпосереднім взаємозв'язком між рівнем розвитку комунальної власності та якістю життя місцевого населення. Ефективне управління та використання комунальних ресурсів є ключовим фактором забезпечення соціально-економічного добробуту територіальних громад.

Нормативно-правове забезпечення функціонування комунальної власності регулюється Конституцією України [2], Цивільним кодексом [4], Законом України "Про місцеве самоврядування" [3] та іншими нормативними актами. Структура комунальної власності включає нерухоме майно, комунальні підприємства, об'єкти соціальної інфраструктури та природні ресурси. Згідно з законодавством, приватна власність поділяється на власність українського народу, державну, комунальну, громадських установ, кооперативів, акціонерну власність. Перші 3 види власності можуть бути охоплені загальним поняттям "суспільна власність". Вона заснована на тому факті, що приватна власність належить приватній власності окремої людини.

Комунальна власність покликана визначати основи економічного життя територіальної громади і відповідати її найважливішим суспільним інтересам - забезпечувати її життєдіяльність, формуючи основу для забезпечення ресурсами місцевого самоврядування. Відповідно, стаття 41 Конституції України містить положення про те, що «громадяни можуть використовувати об'єкт державної та комунальної власності відповідно до закону для задоволення своїх потреб» [2]. У цій конституційній нормі права «державної» і «комунальної» власності організовані як первинний термін, і оскільки поняття «державна власність» не використовується, з чого можна зробити висновок, що спільне майно не є частиною державної власності [1, с. 77]. Погоджуючись з думкою В. В. Борденюка, слід зазначити, що комунальна власність - це децентралізована форма власності Українського народу, управління якою здійснюється від імені та на користь територіальної громади [5, с. 177]. Варто зазначити, що спільна власність відрізняється від інших форм власності не змістом своїх повноважень, а характером своїх суб'єктів, об'єктів і правової системи. Тому, Соловей Н. С. визначає право комунальної власності як самостійну, колективну форму власності територіальної громади, яка належить населенню і є матеріально-фінансовою основою місцевого самоврядування [6, с. 37]. Принциповою відмінністю

комунальної власності від інших форм власності є привласнення і розподіл колективного характеру і результатів виробництва, управління майном усіма членами громади в межах певної території. Специфіка комунальної власності виявляється в її публічно-правовій природі, соціальній спрямованості та територіальній локалізації. До основних механізмів реалізації комунальної власності можна віднести - володіння, користування та розпорядження майном, управління комунальними ресурсами з метою забезпечення життєдіяльності громади, задоволення колективних потреб та створення умов місцевого розвитку [5, с. 180]. Ключовою особливістю комунальної власності є її здатність забезпечувати баланс між громадськими інтересами та ефективним господарюванням, створюючи матеріальну основу для реалізації прав та потреб місцевої спільноти.

Підсумовуючи, можна сказати, що в системі місцевого самоврядування комунальна власність є основним інструментом забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Вона відіграє ключову роль у формуванні економічної бази місцевої влади та задоволення суспільних потреб. Незважаючи на науковий прогрес у вивченні правової природи публічної власності, ця сфера все ще є досить складною, і необхідні подальші дослідження для вдосконалення законодавчого регулювання та підвищення ефективності управління. Основним завданням публічної власності є забезпечення балансу між суспільним інтересом та ефективним управлінням, створення умов для реалізації прав і потреб територіальних громад. Поглиблений науковий аналіз та вдосконалення нормативно-правового забезпечення позитивно вплине на якість життя людей та розвиток територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Бедрій Р. Б. Об'єкти комунальної власності в Україні: конституційно-правовий аспект. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ № 4, 2015. С. 75 – 83
2. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 27.11.2024)
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 27.11.2024)
4. Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Дата звернення: 27.11.2024)

5. Борденюк В. Право комунальної власності: поняття, природа та особливості. Вісник господарського судочинства. 2015. № 1. С. 172-180.

6. Соловей Н. С. Поняття та сутність права комунальної власності в Україні. Наше право. 2015. № 4. С. 36-38.

Жук Наталія Анатоліївна

*к. ю.н., доцент, старший науковий співробітник
сектору порівняльного правознавства НДІ державного
будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України*

ЩОДО ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ МІЖ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ (НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ)

У Європейській Хартії місцевого самоврядування зазначено, що місцеве самоврядування означає право і спроможність його органів в межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою публічних справ під власну відповідальність в інтересах місцевого населення [1].

Самоврядування надає громаді здатність і право вирішувати питання якості життя на певній території, визначати програми її розвитку, вчиняти дії щодо її реалізації з метою більш ефективного задоволення різноманітних потреб своїх мешканців.

Одним із найбільш актуальних та важливих науково-практичних аспектів у контексті реалізації органами місцевого (територіального) самоврядування свого соціального призначення і забезпечення власної самостійності в процесі виконання покладених на них завдань є питання організації вмілої співпраці з громадськими (неурядовими) організаціями. Щодо останніх органи місцевого самоврядування виступають найближчими партнерами для досягнення спільних цілей, головною з яких має бути задоволення потреб місцевої громади, покращення життя її членів. В країнах соціальної де демократії така взаємодія відбувається, у тому числі, на основі соціального діалогу, який в країнах ЄС тлумачиться якнайширше, у контексті суспільного договору, на основі сприйняття соціального діалогу як основи функціонування держави.

Враховуючи низький рівень залучення в Україні органів місцевого самоврядування до участі у соціальному діалозі, у тому числі, з громадськими організаціями, однією з причин чого вважається «відсутність чіткого правового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування як сторони соціального

діалогу» [2, с. 103], вважаємо доречним спрямувати увагу на висвітлення теоретичних засад такої взаємодії на прикладі європейського досвіду.

Суть соціального діалогу між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями складає наявність вільної волі кожного з цих партнерів. При цьому органи місцевого самоврядування та громадські організації, як партнери у соціальному діалозі, доповнюють своїми діями один одного на багатьох рівнях, що сприяє ефективності і результативності соціального партнерства між ними.

Така співпраця має базуватися на взаємній довірі та розумінні потреб один одного. Так, «обізнаність органів місцевого самоврядування спільного щодо стану та ходу вирішення місцевих проблем» та «свідомість громадських організацій щодо спільної реалізації своїх цілей» [3, с. 12] стає запорукою успішності соціального діалогу та співпраці для досягнення спільних цілей. При цьому, однак, треба зважати на різний правовий статус, цілепокладання та мотивацію зазначених суб'єктів у налагодженні соціального діалогу. Так, якщо органи місцевого самоврядування на основі громадських ресурсів мають прагнути досягненню важливих соціальних цілей у контексті широкої громадськості, то громадські організації у своїй діяльності логічно керуються, насамперед, метою задоволення інтересів певної групи.

Передумовами успішного партнерства та ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями у контексті соціального діалогу вважаються налагодження змістовного спілкування між ними в офіційному та неофіційному форматах; націленість обох партнерів до плідної та взаємовигідної співпраці; довіра між сторонами; чесний обмін інформацією [4], а також наявність стандартів співробітництва між ними у сфері надання соціально значущих благ. В числі основних вимог до такого діалогу - по-перше, коректна інформаційна політика, заснована на достовірній інформації, орієнтована на окремі зацікавлені групи, з якими потрібна така співпраця, і, по-друге, легкий доступ зацікавлених груп до такої інформації.

Ключовими принципами, які мають бути покладені в основу соціального діалогу між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, є: суверенітет (збереження незалежності цих партнерів у взаємних відносинах та поважання компетенції один одного), субсидіарність (самодостатність громади, максимальне наближення влади до рівня громади, наявність достатніх ресурсів для забезпечення потреб громади), партнерство (спільна участь у прийнятті рішень та співвідповідальність, можливість делегування органами місцевого самоврядування певних функцій громадським організаціям, відповідальність останніх за діяльність на користь громади), ефективність (обрання партнером найбільш ефективної організації як виконавця соціально значущої послуги з

дотриманням принципу економії), відкритість (дотримання права жителів на одержання інформації про рішення щодо їх громади та її коштів, які були прийняті органами місцевого самоврядування) та чесну конкуренцію (боротьба з монополізмом, наявність умов для конкуренції між різними громадськими організаціями за можливість виконання публічних замовлень, надання соціально значущих послуг) тощо [3, с. 13].

Серед чисельної кількості європейських моделей соціального діалогу [наприклад, див.: 5], найбільш розповсюдженими у країнах ЄС вважаються дві моделі такої співпраці між місцевим самоврядуванням і громадськими організаціями - німецька та англійська. В основу німецької моделі покладений субсидіарний принцип державно-соціального партнерства, який передбачає надання соціальних послуг за рахунок державних коштів та корпоративний характер державного управління та громадських організацій. Англійську модель характеризує принцип державно-приватного партнерства, якому притаманна більша відкритість до конкуренції між постачальниками послуг, більша роль ринку, відсутність преференцій для громадських організацій, міжгалузеве співробітництво тощо. Існує і модель, заснована на поєднанні елементів обох цих моделей, яка запроваджена, наприклад, в Польщі. Її специфіка полягає у використанні принципу відносного пріоритету неурядових організацій по відношенню до комерційних структур в окремих сферах.

Соціальний діалог передбачає варіативність форм співробітництва між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, включаючи фінансові (у тому числі, у вигляді надання органами місцевого самоврядування громадським організаціям субсидій (цільових або нецільових) для виконання ними певних завдань) і нефінансові (обмін інформацією, надання консультацій, видання правових актів, створення спільних дорадчих, робочих та ініціативних груп, спільна участь у проведенні конференцій, форумів, проектів щодо навчання, підвищення кваліфікації тощо).

Окремої уваги заслуговує аспект чинників, які здійснюють негативний вплив на соціальне партнерство між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. В числі таких можна назвати низький ступінь інтеграції, відсутність прозорості та «чистої» конкуренції щодо доступу до публічних коштів, сконцентрованість партнерів на реалізації виключно власних інтересів, низький рівень залученості до ініціативних груп, невміння працювати на користь місцевої громади тощо.

Список використаних джерел:

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

2. Наумов Д. В. Правовий статус суб'єктів соціального діалогу на територіальному рівні. Актуальні проблеми держави і права, 2017. С. 98-105. с. 103 <http://apdp.in.ua/v78/17.pdf>

3. Smalec A., Niemczyk A., Seweryn R. Cooperation Between Local Government and Non- Governmental Organizations as a Platform for The Development of Social Dialogue 1. Journal of International Business Research and Marketing, vol. 6, issue 2, pp. 12-16, January 2021. URL: [file:///C:/Users/Windows/Downloads/02 Cooperation Between Local Government and Non Governmental Organizations.pdf](file:///C:/Users/Windows/Downloads/02_Cooperation_Between_Local_Government_and_Non_Governmental_Organizations.pdf)

4. Black C., Akintoye A., Fitzgerald E. An analysis of success factors and benefits of partnering in construction. International Journal of Project Management, 2000/18, 423-434. <http://alliancecontractingelectroniclawjournal.com/wp-content/uploads/2017/04/Black-C.-Akintoye-A.-and-Fitzgerald-E.-2000-%E2%80%98An-Analysis-of-Success-Factors-and-Benefits-of-Partnering-in-Construction%E2%80%99.pdf>

5. Коваленко Р.І., Денисюк М.О. Доктринальні підходи до моделей соціального діалогу. Соціальне право, 1/2024, 15-21. URL: <https://soclaw.com.ua/index.php/journal/article/view/1141/730>

Коваленко Марія Геннадіївна

*к.ю.н., науковий співробітник Сектору
конституційного та адміністративного права
НДІ державного будівництва та місцевого
самоврядування НАПрН України*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ «МІСТА ПРАВ ЛЮДИНИ»

За останні 20 років дедалі більше місцевих органів влади по всьому світу стали відігравати більш помітну роль у просуванні та захисті прав людини. З моменту появи бачення «міста прав людини» наприкінці 1990-х років багато місцевих органів влади почали розробляти власний порядок денний у галузі прав людини, ґрунтуючись на власних потребах та прагненнях. Згодом бачення «міста прав людини» поширилося по всьому світу, а політика, яку проводять місцеві органи влади, стала більш консолідованою і далекосяжною.

Глобальний рух місцевих органів влади за права людини (або рух міст за права людини) виник наприкінці 1990-х років після того, як різні зацікавлені сторони почали підкреслювати роль міста як ключового простору для ефективного просування прав людини. Багато місцевих органів влади незабаром визнали свою

власну відповідальність відповідно до міжнародного права прав людини і присяглися зробити права людини реальністю у повсякденному житті громадян як спосіб перетворення своєї політики соціальної інтеграції та демократії.

Рух «міста за права людини» з моменту свого створення займається вирішенням конкретних проблем у галузі прав людини, пов'язаних з урбанізацією, – від захисту довкілля та прав на житло до створення доступних та інклюзивних суспільних просторів, боротьби з новими формами дискримінації та розробки практичного розуміння цифрових прав[1].

Тому місцеві органи влади і так звані «міста прав людини» зосередилися не лише на локалізації міжнародних стандартів прав людини, а й розширили порядок денний у галузі прав людини. Вони зробили це, щоб з погляду прав розглянути нові проблеми, одночасно пропонуючи нові, практичні способи реалізації прав. Цей процес розвивався паралельно і отримував користь із результатів глобального руху за право на місто.

Співпраця з місцевими зацікавленими сторонами завжди була ключовою рисою концепції міста, заснованого на правах людини, включаючи громадянське суспільство, низові рухи, приватний сектор та академічні кола, поряд з політичним лідерством, що виражається різними мерами та керівниками міст у різний час.

Як міжнародне явище, рух «міст за права людини» об'єднав сотні місцевих органів влади у всіх регіонах світу (а також безліч інших зацікавлених сторін – від національних установ до міжнародних організацій, мереж та фондів) для колективного просування прав людини з оновленої та локально обґрунтованої точки зору.

Наприкінці 1990-х років міжнародне співтовариство та громадянське суспільство стали виявляти все більший інтерес до зв'язків між правами людини та урбанізацією. Від Народного руху за освіту в галузі прав людини (1988) до Віденської конференції з прав людини (1993) кілька міжнародних ініціатив проклали шлях до більш консолідованої дискусії про те, як права людини можуть бути краще захищені, якщо вони сформульовані та реалізовані на місцевому рівні[2].

Як найближчий до мешканців міста рівень управління, місцеві органи влади незабаром розробляють власні ініціативи у цій галузі. Багато хто визнає свої обов'язки в галузі прав людини, а також потенціал підходу на основі прав людини для вирішення проблем, з якими вони стикаються у своїй повсякденній діяльності.

Знаковою подією у зародженні руху за міста з правами людини, тобто у тому, як міжнародна мережна взаємодія між місцевими органами влади сприяла консолідації та розширенню бачення міст із правами людини, став процес розробки Європейської хартії із захисту прав людини у місті. Розпочата після

конференції «Міста за права людини», що відбулася в Барселоні в 1998 році, Хартія була прийнята через два роки в Сен-Дені [3].

Хартія закликала до «сильнішого політичного визнання (місцевих органів влади) як ключових суб'єктів у захисті прав людини». У наступні роки їй вдалося зібрати понад 350 представників місцевих органів влади, що її підписали, по всьому континенту, що послужило поштовхом до прийняття нової політики і заклало основи європейського руху міст за права людини.

В Азії організації громадянського суспільства та урядовці зустрінуться в Кванджу до 1998 року, щоб запустити Азіатську хартію прав людини; знаменний документ, який надихне правозахисників та регіональні мережеві ініціативи серед місцевих органів влади з прав людини у наступні роки.

У Латинській Америці місцеві органи влади також братимуть участь у боротьбі за права, започатковані міськими соціальними рухами по всьому регіону. У 2001 році «Міський статут» Бразилії визнав соціальну функцію міста [4]. Мехіко став першим містом, яке розробило місцеву хартію права на місто – спільний процес, що охоплює період з 2007 по 2011 рік, який призвів до прийняття Хартії права на місто Мехіко.

У 2006 році в Монреалі була прийнята місцева хартія прав людини – Монреальська хартія прав та обов'язків [5], яка стала новаторським документом і політичною ініціативою для північноамериканського регіону поряд з зусиллями Комісії з прав людини міста Нью-Йорка і Сан-Франциско. Починаючи з 2010 року, рух вступить у нову фазу. Ця нова еволюція буде відзначена розробкою більш консолідованої політики та зобов'язань місцевого самоврядування на місцевому рівні, а також у міжнародному масштабі. З одного боку, тоді більше міст розробляли власні місцеві системи прав людини від Кванджу, який прийняв свій перший указ про права людини (ставши першим у Південній Кореї та одним з перших міст з правами людини в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні) [6].

Такі європейські міста, як Грац, Вена, Утрехт або Нюрнберг, могли б розробити або розширити свою політику в галузі прав людини, щоб охопити широке коло тематичних областей: від соціальної інтеграції мігрантів і вшанування різноманітності до історичної пам'яті.

Декларація Відень – місто прав людини (2014). У 2011 році Всесвітня рада ОММВ, що відбулася у Флоренції, ухвалила Глобальну хартію-порядок денний з прав людини в місті: першу спробу місцевої влади прийняти глобальну структуру для реалізації прав людини на місцевому рівні. Хартія об'єднала локалізоване розуміння міжнародних принципів прав людини з конкретними способами та пропозиціями щодо їх реалізації відповідно до місцевих реалій кожного міста [7].

Глобальна хартія – Порядок денний з прав людини у місті (2011). У тому ж році, коли проходила Всесвітня рада у Флоренції, південнокорейське місто

Кванджу організувало перший Всесвітній форум міст за права людини (WHRCF), який став місцем щорічної зустрічі місцевих органів влади для обміну політичними розробками в цій галузі та просування бачення міста за права людини з іншими учасниками руху. У 2014 році WHRCF ухвалив Керівні принципи Кванджу для міста за права людини як особливе продовження плідних результатів, досягнутих на Форумі [8].

Консолідація руху міст за права людини призвела до ще однієї історичної віхи – початку процесу визнання Організацією Об'єднаних Націй ролі місцевих органів влади у заохоченні та захисті прав людини.

Консультативний комітет Ради з прав людини представив першу спеціалізовану доповідь з цього питання (A/HRC/30/49) у 2015 році, офіційно прийняту Порадою з прав людини у 2016 році через резолюцію A/HRC/RES/33/8. Ці два документи започаткували амбітний процес тематичної взаємодії Ради та агентств ООН, що призвело до більш активної участі місцевих органів влади у глобальних дискусіях з прав людини [9].

У наступні роки Рада з прав людини або Управління Верховного комісара з прав людини (УВКПЛ) мали розробити інші офіційні документи – ключову підтримку руху за права міст, яка допомогла б поступово включати точки зору все більшої кількості місцевих органів влади до обговорення ООН з прав людини.

У другій половині 2010-х років спостерігалася консолідація руху міст за права людини зі зростанням експертних знань, прагнень та лідерських можливостей місцевих органів влади, які беруть участь у дедалі більшій кількості мережевих просторів. За цей період все більше місцевих органів влади у більшій кількості регіонів світу запропонували нові порядок денний з прав людини: від Індонезії до Сенегалу, від Еквадору до Туреччини та Південної Африки. Регіональні мережі в Європі, Латинській Америці та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні також досягли чудових результатів та зібрали безпрецедентний рівень інтересу.

Рух консолідував свої можливості для колективного вирішення та вирішення старих та нових проблем у галузі прав людини. Все більше міст з кожним роком виявляють інтерес до розробки власної політики в галузі прав людини, а ті, хто має більш консолідований досвід, прагнуть підтримати їхні зусилля шляхом створення методичних посібників та навчальних посібників.

Список використаних джерел:

1. https://wiki.humanrightscities.mayfirst.org/images/4/41/Human_Rights_Cities_Movement.pdf
2. <https://www.un.org/en/conferences/human-rights/vienna1993>

3. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretsidiversitat/sites/default/files/Carta%20Europea%20GB.pdf>
4. <https://www.wiego.org/advocacy-worker-education-resources/statute-city-law-no-10257-2001/>
5. <https://montreal.ca/en/topics/montreal-charter-rights-and-responsibilities>
6. <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/LocalGvt/Local/20190222Gwangju.docx>
7. <https://uclg-cisdp.org/sites/default/files/documents/files/2021-06/ViennaCityofHumanRights.pdf>
8. https://en.whrcf.org/whrcf_time/?bmode=view&idx=24587200
9. <https://digitallibrary.un.org/record/849377?ln=en&v=pdf>

Костюк Олександр Сергійович
аспірант кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОНСУЛЬТАТИВНІ, ДОРАДЧІ ТА ДОПОМІЖНІ ОРГАНИ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ ТА ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ ЛИТВИ. ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ДЛЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.

Система координаційних, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при главі держави, їх місце та роль визначаються правовим статусом глави держави як найвищої посадової особи.

Питання консультативних, дорадчих та допоміжних органів та служб при Президентів України в науковому полі досліджуються в роботах О. І. Зозулі, Н. В. Гонтаренко, Ю. В. Іщенко, Н. В. Коваль, М., Н.Г. Плахотнюк, Н. О. Рибалка та інших.

Допоміжні органи при Президентів України є суб'єктами адміністративного права в силу закону, як такі, що були утворені відповідно до Конституції шляхом видання окремого Указу Президента України, відповідно до вимог статті 106 Конституції України.

Всі органи та служби при Президентів України є ключовими складовими державного апарату України, які спрямовані на забезпечення ефективного функціонування Інституту Президента та національної безпеки країни. 1. Офіс Президента України: • Виконує стратегічне та оперативне управління діяльністю Президента. • Координує роботу різних структур влади та забезпечує реалізацію політичних і програмних цілей. 2. Служба безпеки та оборони при Президентів України: • Відповідає за забезпечення безпеки держави та захист від зовнішніх та внутрішніх загроз. • Здійснює розвідувальну

та контррозвідальну діяльність, а також забезпечує безпеку Президента. 3. Інші органи та структури, пов'язані з Інститутом Президента: • Включають консультативні органи, адміністративний апарат, радників та експертів, які надають підтримку у вирішенні стратегічних і оперативних завдань Президента.

Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи є постійними або тимчасовими структурами, які утворюються Президентом для забезпечення виконання його повноважень. Вони діють в межах конституційних та законодавчих норм, а також відповідно до указів Президента та постанов Верховної Ради.

Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи, відповідно до їх завдань аналізують стан реалізації державної політики у відповідній сфері та причини виникнення проблем, а також досліджують результати діяльності центральних органів влади, місцевого самоврядування, підприємств та інших організацій, що входять у їх компетенцію.

Основними завданнями допоміжного органу при Президентові України є: сприяння забезпеченню координації дій Президента з питань, що належать до його компетенції; розробка пропозицій щодо формування та втілення державної політики у відповідній сфері; визначення шляхів вирішення проблем, що виникають у процесі реалізації державної політики; підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади; удосконалення нормативно-правової бази з відповідних питань та виконання інших завдань, що визначаються указами Президента України.

Президент України не є унікальним у своїй потребі мати власний апарат, або ж комплекс допоміжних структур, які сприятимуть в різний спосіб здійсненню його конституційних повноважень. Вивчення того, як саме організована діяльність консультативно-дорадчих органів президентів інших країн, в інших правових сім'ях, у країнах, що мали схожий до українського історичний досвід, допоможе краще осягнути проблематику організації роботи допоміжних органів президента в Україні.

Досліджуючи міжнародний досвід організації діяльності допоміжних органів при президентах розвинених держав, можна побачити, що така розгалужена система допоміжного апарату із низкою самостійних допоміжних органів, як в Україні, загалом, є нетиповою ознакою для Європейських країн. Як правило, в країнах Європи існує один-два «центральных» допоміжних органи при президентові, у структурі яких можуть створюватися відповідні відділи із наукового, матеріально-технічного, фінансового, інших видів забезпечення президентів. Наприклад, у Польщі та Литовській Республіці таку

функцію виконують Канцелярії президентів, а у Федеративній Республіці Німеччина – Канцелярія Федерального президента.

Цікавим досвідом для України є дослідження законодавчого регулювання допоміжної системи Президента Литовської Республіки. Конституція Литовської Республіки, подібно до Конституції України, визначає основні повноваження, порядок обрання та припинення повноважень Президента. Однак, стаття 84 Конституції Литовської Республіки, котра встановлює основні функції Президента Республіки, не передбачає для нього повноважень щодо створення будь-яких допоміжних органів.

Основним та єдиним органом, що здійснює допоміжну діяльність для Президента Республіки, є Канцелярія Президента Республіки. Канцелярія Президента Республіки є державною установою, яка допомагає Президенту Республіки у здійсненні його функцій і забезпечує фінансове, економічне та матеріальне обслуговування резиденції Президента Республіки. Очолює цей орган Канцлер Канцелярії Президента Республіки. Канцлер

Відповідно до регламенту Канцелярії Президента Литовської Республіки метою діяльності Канцелярії Президента є допомога Президенту Республіки у здійсненні його функцій та фінансове, економічне та матеріальне обслуговування резиденції Президента Республіки.

На реалізацію цієї мети Канцелярія наділена такими функціями: організовувати підготовку необхідної інформації для Президента Республіки, організовувати та сприяти Президенту Республіки в координації виконання положень його виборчої програми, брати участь у реалізації цих положень, аналізувати найбільш актуальні процеси в державі, їх вплив на розвиток країни та вносити відповідні пропозиції Президенту Республіки, здійснювати підготовку законопроектів та інших актів за дорученням Президента, брати участь у підготовці позицій Литовської Республіки з питань, які розглядаються інституціями Європейського Союзу, забезпечувати організацію візитів офіційних гостей та виїзних візитів Президента Республіки, здійснювати господарсько-технічне обслуговування державних службовців політичної (особистої) довіри Президента Республіки, громадських консультантів Президента Республіки, а також комісії, рад, робочих груп, створених Президентом Республіки, здійснювати управління, користування та розпорядження державним майном тощо.

У разі необхідності створення робочих груп, комісій, інших консультативно-дорадчих органів, тоді такі органи створюються як структурні елементи Канцелярії Президента Республіки, а не як самостійні органи.

Виходячи з вище викладеного, бачимо, що в країнах Європи в основному утворюється такий допоміжний орган при президентові, у структурі якого

можуть створюватися відповідні відділи із наукового, матеріально-технічного, фінансового, інших видів забезпечення президентів.

Наслідуючи такий міжнародний досвід, організація та функціонування допоміжних структур при Президентіві України має базуватися на загальноєвропейських принципах належного (“good governance”) врядування: сталого розвитку, прозорості та підзвітності. Доцільним для України в процесі євроінтеграції є реформування наявних допоміжних органів при Президентіві України в єдиний «центральный» допоміжний орган при Президентіві України, що буде наділений усіма необхідними функціями та включатиме до своєї структури різноманітні консультативно-дорадчі утворення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 24.11.2024).

2. Конституція Литовської Республіки від 25.10.1992 р. *Електронний інформаційний бюлетень Верховної Ради України. Управління комп'ютеризованих систем*. Київ, 2001. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm (дата звернення: 24.11.2024).

3. Коваль Н.В., Пухтинський М.О. Забезпечення впорядкування допоміжних структур при президентіві України на законодавчому рівні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія Державне управління*. 2017. № 4. С. 10-19. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vnadu_2017_4_4 (дата звернення: 24.11.2024).

Ломаненко Сергій Юрійович
*аспірант Науково-дослідного інституту
державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛАСНОСТІ І ТРАНСПОРЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Місцеве самоврядування може бути ефективним лише при дотриманні певних загальних нормативних вимог, що відповідають демократичним і

гуманістичним ідеалам. Одним з таких основоположних принципів є гласність. Вона передбачає повну відкритість і прозорість діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, висвітлення їх роботи в засобах масової інформації та інформування населення про стан вирішення місцевих питань.

Принцип гласності є одним із основних для функціонування місцевого самоврядування в Україні. Він закріплений у законодавстві, зокрема у статті 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 4 Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» та статті 5 Закону «Про органи самоорганізації населення».

Хоча Конституція України прямо не визначає принципи відкритості, прозорості та гласності, їх можна вивести з різних конституційних норм, зокрема з положень статті 57, частини першої статті 84, частин другої і третьої статті 94 та пункту 7 статті 129, які формують основу для подальшого тлумачення цих принципів у юридичній науці та практиці.

Транспарентність – це забезпечення відкритості і доступності інформації про рішення та дії органів влади, а також про діяльність установ, організацій та суб'єктів господарювання, зокрема посадових осіб, для широкої громадськості. Це сприяє забезпеченню обізнаності громадян про процеси, що відбуваються в суспільстві, і підвищує рівень довіри до державних та приватних інститутів.

Термін «transparency» з англійської мови дослівно перекладається як «прозорість». Однак поряд із цим словом у контексті визначення транспарентності в науковій літературі та нормативно-правових актах часто використовують термін «відкритість». Це створює певну термінологічну невизначеність при розкритті сутності цих категорій.

Транспарентність, як принцип, розглядається в юридичній науці через кілька складових: гласність, відкритість, доступ до інформації, публічність та підзвітність. Згідно з поглядами науковців, транспарентність поєднує ці категорії в єдину концепцію, що відображає загальний принцип відкритості державних та місцевих органів влади. Наприклад, С. Романюк розглядає транспарентність як комплексне поняття, яке включає відкритість влади та доступ громадян до інформації. Г. Пизіна додає, що транспарентність також забезпечує громадський контроль за діяльністю влади.

Принцип гласності в сфері місцевого самоврядування є важливим елементом, що забезпечує прозорість і відкритість діяльності органів місцевої влади та їх посадових осіб. Він закріплений у низці нормативних актів України, зокрема в Конституції та спеціальних законах, таких як "Про місцеве самоврядування в Україні" та "Про доступ до публічної інформації". Гласність забезпечує не лише доступ громадян до інформації про діяльність органів місцевої

влади, але й сприяє розвитку демократичних процесів, забезпечуючи взаємодію між органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Цей принцип можна розглядати в трьох аспектах: як елемент організації та діяльності органів місцевого самоврядування, як інструмент взаємодії з громадянським суспільством, і як зв'язок між органами місцевої влади та громадянами.

Поява таких законодавчих актів, як "Про доступ до публічної інформації", стала важливим кроком у забезпеченні гласності, однак є певні труднощі в їх реалізації, зокрема через відсутність належного фінансування для інформування громадськості та взаємодії між органами місцевого самоврядування та медіа.

Розвиток принципу гласності вимагає також покращення інфраструктури та підтримки з боку громадянського суспільства. Зокрема, важливою є організація зворотного зв'язку між владою та населенням, використовуючи сучасні інформаційні технології. Одним із найважливіших кроків для розвитку цього принципу є забезпечення безперешкодного доступу до інформації, яка має суспільний інтерес, а також чітке визначення процедур обміну інформацією між громадянами та органами місцевого самоврядування.

Одним із стимулів забезпечення гласності є прагнення влади легітимізувати свою діяльність перед громадянами. Влада повинна публікувати інформацію, яка є суспільно важливою, і забезпечувати доступ до неї через різні канали, включаючи ЗМІ, телевізійні та радіопередачі. Незважаючи на певні досягнення, питання прозорості та доступності управлінських рішень на місцевому рівні залишається актуальним. Сьогодні органи місцевого самоврядування стикаються з проблемою недостатньої відкритості, що ускладнює участь громадян у вирішенні питань місцевого значення. Без покращення процесів інформування та забезпечення відкритості неможливий розвиток демократичного управління на місцевому рівні, а також зміцнення довіри до органів місцевої влади.

Проте варто зазначити, що забезпечення відкритості вимагає значних фінансових ресурсів. Тому важливо передбачати відповідні витрати в місцевих бюджетах. Крім того, слід ретельно враховувати баланс між відкритістю та ефективністю обговорення питань, оскільки інколи зайва відкритість може ускладнити продуктивне вирішення делікатних або конфіденційних питань. Тому потрібен виважений підхід до визначення меж застосування принципів гласності та відкритості в місцевому самоврядуванні, що дозволить захистити інтереси всіх учасників суспільних відносин.

Загалом, розвиток місцевого самоврядування вимагає поступового удосконалення механізмів забезпечення гласності, відкритості та участі громадян у процесах ухвалення рішень, що стане основою для стабільного і демократичного функціонування місцевих органів влади.

Принципи гласності та транспарентності є важливими складовими демократичного управління на місцевому рівні, оскільки вони забезпечують відкритість органів місцевого самоврядування та підзвітність перед громадою. Гласність дозволяє громадянам контролювати діяльність влади, брати участь у процесах прийняття рішень і має важливе значення для формування довіри до місцевих органів. Транспарентність, в свою чергу, сприяє ефективному використанню ресурсів, зменшує корупційні ризики та забезпечує відкритість фінансових і управлінських процесів.

Однак, незважаючи на важливість цих принципів, існують перешкоди їх впровадженню, зокрема недостатня інформованість громадян, бюрократичні бар'єри та відсутність належного контролю за виконанням стандартів відкритості. Для ефективної реалізації гласності та транспарентності необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу, активно впроваджувати цифрові технології для забезпечення доступу до інформації та підвищувати правову свідомість громадян, щоб вони могли активно впливати на прийняття рішень.

Лялюк Олексій Юрійович
завідувач кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент,
експерт Мережі UPLAN

МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеве самоврядування в Україні тривалий час розвивається як самостійна підсистема публічної влади. Її розвиток та становлення здійснюється під впливом з боку політичних процесів, що відбуваються в державі та на міжнародній арені. Останні тенденції розвитку місцевого самоврядування пов'язані з здійсненням в Україні реформи децентралізації влади, запровадженням воєнного стану та процесами інтеграції України до Європейського союзу. Ці етапи та процеси й визначили ключові завдання системи місцевого самоврядування України. Місцеве самоврядування як підсистема влади, яка реально регулює суспільні відносини та здійснює вплив на населення, постає важливою інституцією в процесі подолання збройної агресії проти України та в механізмі її відбудови. Водночас, це вимагає від місцевого самоврядування низки заходів, реалізувати які можна лише удосконаливши засади його правового регулювання. Одним з таких напрямків є

удосконалення механізму державно-правового контролю та нагляду за системою місцевого самоврядування.

Реформування державного контролю та нагляду в системі місцевого самоврядування в Україні має стати логічним завершенням реформи децентралізації влади, розпочатої ще у 2014 році, оскільки без запровадження дієвого механізму контролю й нагляду з боку держави ця основна реформа залишається незавершеною.

На сьогодні в Україні сформовано і діє більше 12 тис. суб'єктів місцевого самоврядування щодо яких необхідно здійснювати контрольні або наглядові функції. Зокрема, це 1469 об'єднаних територіальних громад, які можуть приймати акти у визначених законодавством випадках. Ці громади формують представницькі органи – 24 обласні ради, 136 районних рад, 35 районних у містах рад, які мають виконавчі органи та ухвалюють рішення. Крім того, громади обирають відповідних голів, які видають розпорядження. Також в Україні діють старости в межах 7744 старостівських округів та органи самоорганізації населення.

Це вимагає забезпечення прозорості та відкритості у прийнятті актів даними суб'єктами, постійного моніторингу щодо відповідності їх змісту Конституції та законам України. Така відповідність може бути забезпечена запровадженням дієвої системи контролю та нагляду в системі місцевого самоврядування, функціонуванням досконалої інституційної основи в цій сфері.

Положення Європейської хартії місцевого самоврядування, яка є ключовим правовим актом, що потребує імплементації її положень у зв'язку з європейською інтеграцією України, закріплює вимоги щодо наявності державного нагляду (контролю) в Україні. Стаття 8 Хартії закріплює категорію «адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування», чим закладає необхідність розмежування в законодавстві понять контролю та нагляду. За усіма ознаками, в тексті хартії під поняттям «адміністративний нагляд» мова йде про галузевий контроль. Про це свідчить використання терміну «адміністративний», який показує певну підпорядкованість підконтрольного суб'єкта місцевого самоврядування контролюючому суб'єкту державної влади, що можливо тільки в межах контрольної діяльності. Крім того, назва цієї статті закріплює адміністративний нагляд за діяльністю, що ще раз підтверджує, що мова йде про контроль, оскільки саме контроль за діяльністю суб'єкта передбачає можливість втручання в його діяльність. У зв'язку з цим, насамперед, постає необхідність розмежування таких категорій як контроль та нагляд.

Вважаємо, що державний контроль здійснюється за повноваженнями, які делегуються державною виконавчою владою на рівень місцевого самоврядування, а також за процесом реалізації органами місцевого самоврядування цих

повноважень.

Державний контроль носить галузевий характер та передбачає можливості втручання компетентних структур в діяльність місцевого самоврядування з метою забезпечення здійснення контрольних повноважень.

У свою чергу, державний нагляд у сфері місцевого самоврядування здійснюється спеціально сформованою з цією метою державною інституцією на постійній основі за відповідністю актів, виданих суб'єктами місцевого самоврядування положенням Конституції України та законам України. Загальний нагляд не передбачає втручання в діяльність системи місцевого самоврядування.

Основними правовими вимогами при модернізації державно-правового контролю мають стати, по-перше, чітке визначення предмету державно-правового контролю – виконання делегованих повноважень. Делеговані повноваження носять галузевий характер. При цьому механізм делегування повноважень має зазнати реформування. Закріплення делегованих повноважень у законі та неможливість органів місцевого самоврядування відмовитись у зв'язку з цим, від їх виконання у разі відсутності фінансування, ставить на порядок денний питання про необхідність переглянути механізм делегування. Також слід передбачити та закріпити в законодавстві сфери (галузі) в межах яких не можливо здійснювати делегування повноважень органам місцевого самоврядування. Крім того, закріпити гарантії органів місцевого самоврядування для здійснення ними делегованих повноважень (організаційні, матеріально-фінансові, кадрові тощо), які мають враховуватись при укладенні договорів про делегування.

По-друге, слід чітко закріпити суб'єктів делегування та здійснення контролю. В процесі модернізації законодавства суб'єктами делегування мають стати центральні органи виконавчої влади, а також їх територіальні органи. Місцеві державні адміністрації позбавляються права здійснення контролю за делегованими органам місцевого самоврядування повноваженнями у зв'язку із зміною їх правового статусу на органи префектурного типу (з наглядовими повноваженнями). Суб'єктами, яким делегуються повноваження мають бути визначені представницькі органи місцевого самоврядування базового рівня – ради.

По-третє, має бути визначений обсяг здійснення контролю. Зокрема, контроль може передбачати втручання в діяльність органу місцевого самоврядування, що передбачає застосування таких форм здійснення контролю як проведення перевірок, інспектування, отримання інформації тощо, однак вони обмежені виключно сферою делегування.

По-четверте, мають бути закріплені наслідки контролю, якими мають стати рішення компетентних суб'єктів про скасування акту органу місцевого самоврядування.

Основними правовими вимогами при модернізації державно-правового

нагляду мають стати, по-перше, закріплення забезпечення законності у сфері місцевого самоврядування як предмету державно-правового нагляду. По-друге, нагляд має здійснюватися як за нормативно-правовими актами, так і за актами індивідуального характеру. При цьому слід закріпити в законодавстві особливості нагляду за актами індивідуального характеру (актами застосування норми права), які приймаються органами місцевого самоврядування на виконання та забезпечення прав громадян.

По-третє, нагляд має здійснюватися як за самим актом, так і за процедурою його прийняття, що відповідатиме вимогам ч. 2 ст. 19 Конституції України.

По-четверте, в процесі модернізації законодавства в цій сфері, суб'єктом здійснення загального нагляду у сфері місцевого самоврядування стають місцеві державні адміністрації, правовий статус яких визначається законом. Важливо, що суб'єкти наглядової діяльності, якими стають місцеві державні адміністрації перебувають у підпорядкуванні Президента України. Саме останній згідно положень Конституції України (ст.102) є гарантом додержання Конституції, законів України, прав і свобод людини і громадянина.

По-п'яте, нагляд має поширюватися на акти обласної та районної ради, їх виконавчих органів, територіальної громади, сільської, селищної міської ради та її виконавчих органів, сільських, селищних, міських голів, старост, органів самоорганізації населення. Нагляд не поширюється на акти, видані структурними підрозділами органів місцевого самоврядування – секретарем сільської, селищної, міської ради, її постійними та тимчасовими контрольними комісіями, заступниками сільського, селищного, міського голови, головою районної, обласної ради та його заступниками, керівником апарату сільської, селищної, міської ради, керівником виконавчого апарату районної та обласної ради.

По-шосте, формою здійснення нагляду є постійний моніторинг, який здійснюється на основі отриманих від суб'єктів місцевого самоврядування у визначений в законодавстві строк копій прийнятих ними актів.

По-сьоме, мають бути закріплені наслідки наглядової діяльності. У разі виявлення невідповідності виданих актів Конституції та законам України наглядовий суб'єкт звертається до відповідного органу з вимогою приведення цих актів у відповідність до законодавства та встановлює для цього розумний строк. У разі ігнорування органу місцевого самоврядування та не приведення виданого ним акту у відповідність до Конституції та законів України, наглядових суб'єкт звертається до суду щодо його призупинення та скасування повністю чи в окремії частині.

На наш погляд, реалізація цих концептуальних засад нагляду та контролю за діяльністю місцевого самоврядування дозволить реалізувати положення Європейської Хартії місцевого самоврядування та сприятиме євроінтеграційним процесам, в яких перебуває Україна.

Максимов Сергій Іванович

*д.ю.н., проф., професор кафедри прав людини та юридичної методології
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
Головний науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого
самоврядування НАПрН України*

ПРАВА ЛЮДИНИ І МУНІЦИПАЛЬНА ВЛАДА (У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ)

Європейський вектор розвитку муніципальної влади в Україні передбачає звернення уваги до такого виміру цього розвитку, як підвищення ролі практики ЄСПЛ у захисту прав людини на муніципальному рівні. Можливість і необхідність такого аспекту в діяльності місцевої влади зумовлена, з одного боку, результатами реформи місцевого самоуправління в Україні, одним з проявів якої є децентралізація та збільшення ресурсів у розпорядженні органів місцевої влади (її ресурсна автономія). З іншого боку, така активність відповідає об'єктивній тенденції європейського розвитку і знайшла своє висвітлення у Рейк'явікській декларації (2023), яка визнає важливість місцевих органів влади (найнижчого рівня управління в державі) для функціонування системи Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) [1].

Зазначена проблема взаємодії прав людини, органів місцевої влади та рішень ЄСПЛ має декілька аспектів свого вираження (прояву).

У першому аспекті муніципальна влада розглядається як найнижчий рівень управління в державі і виступає адресатом прав (та, відповідно, носієм обов'язків), що входять до каталогу прав за Конвенцією. Такі повноваження вона отримує відповідно до принципу субсидіарності, як принципу розподілу управлінських повноважень [2].

У другому аспекті муніципальна влада виступає як ініціатор захисту прав представників своєї громади (правозахисна роль місцевих органів). Посідає проміжну позицію між індивідами та державною владою (локальною та центральною).

У третьому аспекті звертається увага на участь органів муніципальної влади в імплементації рішень ЄСПЛ на місцевому рівні для підвищення стандартів прав людини.

Питання ролі місцевої влади у гарантуванні прав людини в контексті практики ЄСПЛ ще не знайшли достатнього висвітлення в працях українських дослідників. Набагато більше цій темі приділяють увагу зарубіжні вчені-юристи, зокрема Анета Лазарська, Барбара Омен, Моріц Баумгертель та інші. Проте

найбільшою мірою зазначена тема була представлена та проблематизована у статті норвезького професора Метью Саула «Місцева влада в Європейському суді з прав людини» [3]. Саме його рефлексії дають нам найбільше підстав для структурування цієї нової для України сфери дослідження.

Обґрунтування необхідності розгляду місцевого самоврядування як адресата прав можливо на підставі принципу субсидіарності. Згідно цього принципу розв'язання проблем спочатку забезпечується на низовому рівні соціальної взаємодії. Лише тоді, коли усі можливості та ресурси будуть вичерпані на цьому рівні, виникає необхідність звертатися за допомогою до наступного рівня. Цей рівень взаємодії індивіда та держави – найбільш наближений до безпосереднього життя людини.

Важливим у цьому контексті є питання про визначення компетенцій органів муніципальної влади. «Типові сфери відповідальності місцевих органів влади включають житло, освіту, соціальне забезпечення, охорону здоров'я та правопорядок. Ці сфери активізують широкий спектр міжнародних правових зобов'язань, заснованих на правах людини, як негативних (держава повинна утримуватися від дій, які перешкоджають правам), так і позитивних (держава повинна вжити заходів для реалізації права). Як місцева влада працює з дотриманням прав людини?» [3, с.1061].

У цій сфері є певні складнощі, які полягають в тому, що органи місцевої влади часто не мають достатніх знань і ресурсів для належного виконання мінімальних вимог щодо їхньої ролі у захисті та реалізації прав. До того ж саме центральний уряд несе відповідальність за дотримання ЄКПЛ та реалізацію міжнародних стандартів прав людини, а роль місцевої влади у цьому процесі не завжди може бути виокремлена. Водночас у просторі компетенцій місцевої влади можуть виникати і виникають порушення прав людини, які виходять на міжнародний рівень, а тому потребують контролю з боку ЄСПЛ для оцінки такої практики з точки зору бажаності та проблемності.

На веб-сайті Конгресу місцевих і регіональних влад наведено список справ ЄСПЛ, які стосуються органів місцевої влади, в тому числі: Дземюк проти України, 2014 (навколишнє середовище та безпека, ст. 8 ЄКПЛ), Веренцов проти України, 2013 (Свобода зібрань та об'єднання, ст. 11 ЄКПЛ) та ін. [4]. Низка показових справ з цього списку (K. and T. v. Finland, 2001; X and Y v. Croatia, 2011; Moreno Gómez v. Spain, 2004; Hudorovič and Others v. Slovenia, 2020; Yordanova and Others v. Bulgaria, 2012; Winterstein and Others v. France, 2013; J.D. and A v. the UK, 2019; Oliveira v. the Netherlands; Mouvement Raëlien Suisse v. Switzerland, 2012; Garib v. the Netherlands, 2017 та ін.) є дуже важливими для формування

доктрини та практики ЄСПЛ щодо захисту прав людини органами місцевої влади. Така доктрина у теоретичному та практичному аспектах включає концепцію місцевої влади, як вона впливає з практики ЄСПЛ, стосується того, як прецедентне право ЄСПЛ взаємодіє з точками зв'язку між місцевою владою та іншими рівнями державного управління, питання про те, як місцеві органи влади постають у міркуваннях ЄСПЛ про межі розсуду та застосування негативних і позитивних зобов'язань та визначення інформації, яку отримує ЄСПЛ щодо дій місцевих органів влади [3, с. 1062 і далі].

Питання про роль місцевої влади у виконанні рішень Європейського суду з прав людини більшою мірою, ніж зазначені перші два, викликають інтерес серед українських дослідників. Зокрема у працях Наталії Мішиної привертається увага на значні проблеми у виконанні рішень ЄСПЛ, з якими зараз стикається Україна, що робить цю сферу надзвичайно важливою для дослідження та вдосконалення, а також аналізуються заходи щодо підвищення ефективності діяльності органів місцевої влади у цьому напрямку [5].

Список використаних джерел:

1. Reykjavik declaration “United around our values”
<https://rm.coe.int/4th-summit-of-heads-of-state-and-government-of-the-council-of-europe/1680ab40c1>
2. Максимов С. І. Субсидіарність як принцип правового регулювання взаємовідносин органів місцевого самоврядування з державними органами: методологічний аспект. *Проблеми удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 25 трав. 2004 р. Харків, 2004. С. 23–27.
<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18777>
3. Matthew Saul. Local authorities at the European Court of Human Rights. Matthew Saul (2024) Local authorities at the European Court of Human Rights, The International Journal of Human Rights, 28:7, 1060-1085, DOI: 10.1080/13642987.2024.2354172
4. Congress of Local and Regional Authorities. The Case Law of the European Court of Human Rights - Local and Regional Authorities
<https://www.coe.int/en/web/congress/echr-case-law>
5. Mishyna N. Role of Local and Regional Authorities in the Implementation of ECtHR Judgments: Bibliographic Review. *Юридичний Вісник*. 2023/3. С. 146–151.

Мельниченко Владислав Сергійович
*Головний спеціаліст юридичного відділу комунальної власності та
приватизації управління юридичного забезпечення Департаменту
управління активами Запорізької міської ради (м. Запоріжжя, Україна)
Випускник Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого 2019 року (м. Харків, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Місцеве самоврядування – це система організації діяльності місцевих жителів на відповідній території, що є комплексом різноманітних інститутів, який функціонує як єдиний цілісний механізм, а його провідною ланкою є територіальна громада. В Основному Законі України місцеве самоврядування розглядається різнобічно як складне, сукупне політико – правове явище, яке може виражатися в різних формах [1, с. 26].

У статті 140 Конституції України закріплено правосуб'єктність територіальної громади, що полягає у належному саме їй праві на здійснення місцевого самоврядування, яке реалізується через самостійне вирішення громадою питань місцевого значення в межах чинного законодавства [2].

Територіальна громада є джерелом місцевої влади й основним суб'єктом місцевого самоврядування. У своїх наукових працях більшість дослідників виділяють чотири ознаки цих утворень [3, с.337].

Неодмінною умовою функціонування територіальної громади, її органів і посадових осіб є правові акти, прийняті в системі місцевого самоврядування, насамперед статuti [4, с.80].

Структура статуту – це спосіб внутрішньої побудови його тексту на окремі складові частини, що являє собою порядок об'єднання однорідних муніципальних статутних норм у певні комплекси – розділи або глави та послідовність їх розміщення [4, с.80].

Структура статутів територіальних громад, незважаючи на різну кількість статей, у своїй більшості є доволі схожими між собою і побудовані за більш – менш типовою схемою [4, с. 82].

Як продукт децентралізації, об'єднані територіальні громади виникли в Україні на підставі Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні в 2014 році. Зазначені Концепція реформування місцевого самоврядування та План її реалізації є рамковими документами для впровадження реформ. Засади формування спроможних громад затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. №214 [5].

Реформа місцевого самоврядування на умовах децентралізації започаткована і здійснюється для підвищення рівня демократизації моделі управління. Децентралізація влади в Україні базується на запровадженні європейських цінностей щодо розвитку місцевої демократії, наділення територіальних громад повноваженнями та правом використання ресурсів, надання населенню якісних адміністративних послуг, що дають можливість сформувати сучасну систему місцевого самоврядування, підвищити рівень економічного та соціального розвитку території [6]. Незважаючи на всі труднощі, які виникли на шляху реформування, Україна дуже ґрунтовно та системно запроваджує нововведення в місцеве управління. Навіть міжнародні партнери нашої країни визнали проведену децентралізацію однією з найефективніших та найуспішніших реформ. про що йшлося навіть у Висновку Європейської комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі [7].

Підбиваючи висновки, можна зазначити, що на основі аналізу законодавства та наукових праць багатьох вчених, можна визначити поняття «об'єднана територіальна громада».

Процеси конституційного та законодавчого врегулювання статусу територіальних громад тривають і надалі. Вони мають сприяти розвитку місцевої демократії та становленню і належному автономному функціонуванню спроможних територіальних громад як первинних суб'єктів самоврядування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Мальчин Ю. Проблеми розвитку місцевого самоврядування в Україні: Сер. Іст. Науки. Вчені зап. Тавр. нац. ун-ту ім. В.І. Верн., 2017.
2. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Шевченко А.О. Правова природа і статус територіальної громади: доктринальний аспект : Наук. вісн. Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ, 2017.
4. Батанов О.В Чудик Н.О. Структура статуту територіальної громади та її елементи: проблеми теорії і та практики. 2-ге вид. Київ : Часопис Київ. ун-ту права, 2012.
5. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
6. Фінансова децентралізація: результати та перспективи. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.ua/news/8342> (дата звернення: 25.11.2024).
7. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. EEAS. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/рекомендації->

Морозов Ярослав Ігорович
аспірант кафедри конституційного права України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО ГРОМАДЯН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА УЧАСТЬ У МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ: ПЕРСПЕКТИВИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

В умовах активного євроінтеграційного поступу України розвиток муніципальної демократії має здійснюватись з урахуванням засадничих договорів Європейського Союзу (далі – ЄС) та відповідати їх положенням. Одним із таких положень є припис Хартії основоположних прав Європейського Союзу про право громадян ЄС голосувати та висувати свою кандидатуру на місцевих виборах у країні-учасниці ЄС, де вони проживають, на тих самих умовах, що й громадяни такої країни (стаття 40) [1]. З огляду на те, що наразі за Конституцією України виборчими правами наділені виключно громадяни України (частина 1 статті 70) [2], цей припис потребує оновлення на конституційно-правовому рівні.

При обранні підходу до розширення на рівні Основного Закону кола адресатів права на участь у місцевих виборах доцільно проаналізувати досвід країн Центральної та Східної Європи, які свого часу теж стояли перед подібним завданням. Відтак, наведемо декілька прикладів та на їх основі окреслимо актуальні напрямки оптимального конституційно-правового регулювання даного питання для України.

Так, у Конституції Словаччини поряд із правом громадян держави закріплене право іноземців, які постійно проживають на території Словацької Республіки, голосувати та обиратися до органів місцевого самоврядування муніципалітетів та вищих за рівнем адміністративно-територіальних одиниць (розділ 3 «Політичні права», стаття 30(1)) [3]. За Конституцією Угорщини 2011 р. кожен повнолітній громадянин іншої, крім Угорщини, країни-учасниці ЄС, який проживає на території Угорщини, має право голосу та може висувати свою кандидатуру на виборах місцевих представників та мерів (розділ «Свобода та відповідальність», стаття 23(2)) [4]. Схожий підхід простежується в основному законі Латвії: виборчі права громадян інших країн-членів ЄС на місцевих виборах закріплені у розділі «Основоположні права людини» (стаття 101) [6]. У Конституції Естонії положення щодо права «осіб, які постійно проживають на території міської влади» голосувати на місцевих виборах було додане до Розділу

14 «Місцеве самоврядування» (стаття 156) [5]. Конституційно-правове регулювання у Литві передбачає закріплення у розділі «Місцеве самоврядування та управління» права іноземців, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на участь у місцевих виборах (зокрема, право голосу та балотування на роль депутата місцевої ради), проте право балотуватися на посаду голови відповідного органу місцевого самоврядування надається лише громадянам Литовської Республіки (стаття 119) [7].

Водночас, слід зазначити й про інші підходи до вирішення питання про виборчі права «мобільних громадян ЄС» [8, с.1]. У Конституції Польщі досі право на участь у місцевих виборах закріплене лише за громадянами держави [9], проте порядок реалізації виборчих прав громадян ЄС врегульовуються на законодавчому рівні. У Чехії та Словенії це питання вирішується шляхом інтерпретації [10, с. 77] з огляду на сприятливі для цього умови: у Конституції Чехії вживається узагальнений термін «громадяни» на позначення мешканців самоврядних адміністративно-територіальних одиниць (стаття 100(1)) [11], а Конституція Словенії у розділі «Права людини та основоположні свободи» була доповнена приписом про можливість врегулювання на рівні закону випадків та умов надання іноземцям виборчих прав (стаття 43) [12].

Наведене вище дозволяє окреслити можливі підходи до конституційно-правового закріплення виборчих прав мобільних громадян ЄС на місцевих виборах, а також актуальні питання, які впливають із цього:

1. З урахуванням особливостей Конституції України закріплення відповідного права можливе у Розділі III «Вибори. Референдум», що передбачатиме затвердження цих змін всеукраїнським референдумом, або ж у Розділі XI «Місцеве самоврядування», зміни до якого можливі за децю простішою процедурою. При цьому, можливим є використання підходу Словенії, за якого конституційний припис відсилатиме до відповідного закону, який регулює порядок та умови реалізації виборчих прав іноземців. На нашу думку, доцільно прямо закріпити дане право мобільних громадян ЄС на рівні Основного Закону для уникнення суперечностей та дотримання вищезгаданого припису статті 40(1) Хартії основоположних прав ЄС.

2. Далі постає питання про обсяг виборчих прав мобільних громадян ЄС, який буде закріплений на рівні основного закону. Згідно з Директивою Ради ЄС 94/80/ЕС, яка деталізує процедурні та змістовні аспекти імплементації виборчих прав громадян ЄС на місцевому рівні, країни-учасниці можуть передбачити можливість обіймати найвищі виборні посади (мер, голова або член виконавчого органу місцевого самоврядування тощо) лише для їх власних громадян [13]. Як бачимо з наведеного вище, країни-члени ЄС обирають різні підходи: узагальнене формулювання виборчих прав мобільних громадян або іноземців (Словаччина),

вказівка лише про право голосу на місцевих виборах (Естонія), надання права голосу та висунення своєї кандидатури на виборах включно із можливістю балотуватись на роль мера (Угорщина) або ж надання цих самих прав за винятком можливості обиратися на роль голови органу місцевої влади (Литва). Узагальнене закріплення виборчих прав мобільних громадян ЄС на рівні Конституції України з можливістю уточнення механізму їх реалізації на рівні закону видається практичним з огляду на можливу динаміку як з точки зору кількості мобільних громадян ЄС, що проживатимуть на території України, так і в разі зміни відповідного правового регулювання на рівні ЄС.

Список використаних джерел:

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union: 2000/C 364/01. *Official Journal of the European Communities*. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення 26.11.2024).
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <http://surl.li/dedymz> (дата звернення 26.11.2024).
3. Constitution of the Slovak Republic. URL: <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf> (дата звернення 26.11.2024).
4. The Fundamental Law of Hungary. URL: <http://surl.li/gbeqiy> (дата звернення 26.11.2024).
5. The Constitution of the Republic of Estonia. *Riigi Teataja Website*. URL: <http://surl.li/umntik> (дата звернення 27.11.2024).
6. The Constitution of the Republic of Latvia. *Latvijas Republikas Saeima Website*. URL: <https://shorturl.at/OZhrv> (дата звернення 27.11.2024).
7. The Constitution of the Republic of Lithuania. URL: <http://surl.li/rmjftn> (дата звернення 27.11.2024).
8. Report from the Commission on the application of Directive 94/80/EC on the right to vote and to stand as a candidate in municipal elections. Brussels, 2018. URL: <http://surl.li/edymyc> (дата звернення 28.11.2024).
9. The Constitution of the Republic of Poland of 2nd April, 1997. *Website of the Sejm*. URL: <https://shorturl.at/Snym9> (дата звернення 28.11.2024).
10. Albi A. EU Enlargement and the Constitutions of Central and Eastern Europe. Cambridge University Press. 2005, 257 p.
11. Constitution of the Czech Republic. *Website of the Czech Republic Parliament*. URL: <http://surl.li/ndzqde> (дата звернення 28.11.2024).
12. Constitution of the Republic of Slovenia. *Official Gazette of the Republic of Slovenia*. URL: <https://shorturl.at/j0yTS> (дата звернення 28.11.2024).

13. Council Directive 94/80/EC of 19 December 1994. *Official Journal of the European Communities* No. L 368/38. URL: <http://surl.li/hqoxbv> (дата звернення 28.11.2024).

Муртіщева Аліна Олександрівна

*к.ю.н., доц., доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

НАГЛЯД ЗА ЗАКОННІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД БЕЛЬГІЇ

Запозичення, переосмислення та адаптація до вітчизняних реалій досвіду модернізації конституційних інститутів в зарубіжних країнах в умовах глобалізаційних процесів та викликів для державності стає для України важливим завданням. Координація діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування має важливе значення для раціонального розподілу публічних справ, координації та ефективного функціонування публічної влади, як у мирний час, так і в умовах війни в Україні. З метою такої координації існує інститут адміністративного нагляду за місцевим самоврядуванням. Історично цей інститут виник як адміністративна опіка з можливістю прямого державного втручання в діяльність муніципальної влади. Однак поступово, зокрема, із запровадженням загальноєвропейських принципів розвитку місцевого самоврядування, втілених, передусім в Європейській хартії місцевого самоврядування (далі – Хартія), цей інститут трансформується в адміністративний нагляд. Водночас, попри тривалі державотворчі процеси, досвід європейських країн свідчить, що адміністративний нагляд може залишатися одним із найбільших стримуючих факторів децентралізації. Одним із прикладів може слугувати Бельгія.

Бельгію можна віднести до країн із досить сильним інститутом адміністративного нагляду, що було підкреслено моніторинговою місією Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи. Принципи адміністративного нагляду передбачені статтею 162 Конституції Бельгії 1831 року [2]. Згідно з цією статтею, можливість втручання наглядового органу або федерального законодавчого органу передбачена лише з метою запобігання порушенням закону або суспільних інтересів. Кожен регіон здійснює нагляд за комунами на своїй території, також можливий контроль з боку держави або однієї з трьох мовних спільнот (фламандської, французької та німецькомовної), але лише в межах своїх повноважень [4].

Сучасна правова основа адміністративного нагляду була запроваджена Спеціальним законом від 08 серпня 1980 року про інституційні реформи (*Loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles*) [3]. Відповідно до статті 7 цього

закону, регіони несуть відповідальність за організацію та здійснення адміністративного нагляду за провінціями, надмуніципальними органами влади, агломераціями та федераціями комун, комунами та внутрішньомуніципальними територіальними органами, зазначеними в статті 41 Конституції Бельгії.

Відповідно до законодавства Бельгії існує три основні види адміністративного нагляду: загальний, спеціальний (щодо делегованих завдань) та надзвичайний. Причому допускається не тільки нагляд, а й контроль доцільності діяльності місцевого самоврядування, тобто законодавство встановлює засади адміністративної опіки. Ця особливість вважається допустимою, оскільки Бельгія ратифікувала ст. 8 Хартії із застереженням, що зазначається у звітах моніторингової місії Ради Європи [1]. Ще однією особливістю адміністративного нагляду у Бельгії є значні регіональні відмінності попри те, що витoki цього виду контролю містяться у єдиному нормативно-правовому акті – Законі про місцеве самоврядування 1836 року (оновлений і консолідований у 1988 році).

Водночас, моніторингова місія Ради Європи висловила занепокоєння системою затвердження фламандським урядом обраних мерів. На думку Конгресу місцевих і регіональних влад, таке затвердження є свідченням непропорційного нагляду за місцевими органами влади, що порушує преамбулу та статтю 8(3) Хартії [1]. Іншими словами, не лише прямі заходи контролю та нагляду, а й призначення на муніципальні посади можуть свідчити про порушення пропорційності та не відповідати принципам місцевого самоврядування, визначеним Хартією.

На підставі наведеного можна зробити висновок, що інститут адміністративного нагляду залишається одним із важливих показників ступеня децентралізації країни. Навіть у федеративних країнах, де вирішення питань місцевого значення віднесено до відання суб'єктів федерації, деконцентрований адміністративний нагляд може бути доповнений залишками адміністративної опіки, що свідчить про необхідність продовження децентралізаційних процесів із метою відповідності положенням Хартії.

Список використаних джерел:

1. Belgium – monitoring report (2022). <https://www.congress-monitoring.eu/en/3-pays.html>
2. Belgium's Constitution of 1831 with Amendments through 2014 (n.d.). https://www.constituteproject.org/constitution/Belgium_2014.pdf?lang=en%20%20https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf
3. Loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles. https://senlex.senate.be/fr/dia/structure/str_116/article/art_1334_fr_2014-01-06/articletext

Нікіфорова Владислава Вікторівна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
юридичного факультету Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова*

ПРОБЛЕМНІСТЬ НАЗВИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

В умовах розвитку сучасної правової науки України особливої актуальності набуває питання термінологічної визначеності галузей права. Муніципальне право, як відносно молода галузь права, не є винятком. Проблематика його назви викликає численні дискусії серед науковців та практиків.

Аналізуючи походження терміну "муніципальне право", слід звернутися до його латинського походження від слова "municipium". Як зазначає професор М.О. Баймуратов у своїй праці "Муніципальне право України" (2019), цей термін в українських реаліях охоплює значно ширший спектр відносин, включаючи як міське, так і сільське самоврядування [1, с.13]. Водночас, щодо термінології О.В. Батанов зазначає, що поняття «муніципальна влада» використовується для позначення місцевого самоврядування як виду публічної влади, що найбільш оптимально розкриває її змістовні, функціональні та інші атрибути [2, с.4].

Відповідно до ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення [3]. При цьому в Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" вживається термін "місцеве самоврядування", а не "муніципальне управління".

В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» також не використовується термін "муніципалітет", під яким, як правило, розуміють сукупність виборних органів системи місцевого самоврядування, "муніципальне утворення" як міське чи сільське поселення, в межах якого здійснюється місцеве самоврядування і існує муніципальна власність, місцевий бюджет, виборні органи місцевого самоврядування [4]. Тому "муніципальне право" може вводити в оману щодо ролі та правового статусу органів місцевого самоврядування, особливо у співвідношенні з державними органами. В українському контексті місцеві громади є суб'єктами публічного права, і вони мають певні права й обов'язки, закріплені в Конституції, проте не мають повної автономії від держави. У цьому аспекті коректніше було б використовувати термін "право місцевого самоврядування", адже муніципальне право може створювати уявлення про більш автономну, "муніципальну" юрисдикцію.

Конституція України визначає комунальну власність як одну з форм власності, тобто власність територіальної громади, сіл, селищ, міст. Тому деякі науковці пропонують називати цю галузь права терміном «комунальне право». Однак термін «комунальне право» є неприйнятним в Україні з кількох причин. Натомість термін «муніципальне право» все частіше використовується в юридичній, науковій, навчальній та іншій літературі. Таку ж назву має навчальна дисципліна у вищих навчальних закладах [5].

Таким чином, назва «муніципальне право» в Україні є майже умовною, запозиченою з правових систем інших країн. Таку ж назву використовують у Великій Британії, Іспанії, США. Зокрема, в США терміни «муніципалітет», «муніципальне право» закріплені в Доктрині Кулі (Cooley Doctrine Law). Доктрина Кулі передбачає, що повна влада спочатку належить муніципалітетам, які в свою чергу передають частину своїх повноважень на рівень штатів, а штати делегують їх на національний рівень [6].

Водночас, не можна ігнорувати Євроінтеграційні процеси та міжнародну практику, де термін "муніципальне право" широко вживається. Як зазначено в Європейській хартії місцевого самоврядування (ратифікованій Україною у 1997 році), термінологічна різноманітність не повинна створювати перешкод для розвитку місцевої демократії [7].

Отже, вважається, що назва «муніципальне право» не повністю відображає специфіку місцевого самоврядування в Україні, оскільки запозичена з правових систем інших країн і походження цього терміну пов'язане з «муніципалітетами», які не відігравали роль в історії України. В українському законодавстві термін «муніципальне право» слабо закріплений, тому доцільніше було б використовувати назву «право місцевого самоврядування». Однак, термін «муніципальне право» набув широкого вжитку в юридичній, науковій, навчальній та іншій літературі, використовується для назви навчальної дисципліни у закладах вищої освіти. Значну роль в закріпленні назви «муніципального права» відіграла ратифікована Україною Європейська хартія місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М.О. Підручник «Муніципальне право України». К.: Правова єдність. 2009. 720 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr>
2. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: конституційно-правові проблеми організації та функціонування : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2011. 39 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2020, підстава – 27-IX. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-v>

4. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року. Документ 280/97-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 30.10.2024, підстава - 3991-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

5. Національна академія внутрішніх справ. Публікація «Система муніципального права України». [Електронний ресурс]. URL: <https://nm2.univd.edu.ua> (дата звернення: 18.11.2024)

6. Інформаційний портал Сумської міської ради. Стаття «Базові принципи місцевого самоврядування в США та виборність деяких органів і посадових осіб». [Електронний ресурс]. URL: <https://smr.gov.ua/uk/2016-03-14-08-10-17/pravova-dopomoha/populiaryzatsiia-pravovykh-znan/18186-bazovi-printsipi-mistseвого-samovryaduvannya-v-ssha-ta-vibornist-deyakikh-organiv-i-posadovikh-osib.html> (дата звернення: 18.11.2024)

7. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року, м. Страсбург. Документ 994_036, чинний, поточна редакція – Редакція від 16.11.2009, підстава – 994_946. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Панов Ігор Вікторович

*аспірант кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля*

Татаренко Галина Вікторівна

*кандидат юридичних наук, професор кафедри публічного та приватного права
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АВТОНОМІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Автономія органів місцевого самоврядування є основоположною характеристикою демократичного управління, що включає правову, організаційну, матеріальну та фінансову складові. Вона дозволяє громадам самостійно вирішувати питання місцевого значення, враховуючи свої потреби та інтереси. У контексті децентралізації, воєнного стану та євроінтеграції автономія набуває особливого значення, забезпечуючи ефективність управління, розвиток демократії та адаптацію до сучасних викликів.

Реформа децентралізації значно посилила автономію громад, надавши їм ширші повноваження. Завдяки цьому громади змогли залучати інвестиції, розвивати інфраструктуру та покращувати публічні послуги. Автономія сприяла зміцненню місцевої демократії, підвищенню прозорості та підзвітності органів управління. Європейська хартія місцевого самоврядування [1], ухвалена Радою Європи в 1985 році, є одним із ключових міжнародних документів, які

встановлюють стандарти автономії місцевого самоврядування. Україна, ратифікувавши Хартію у 1997 році, зобов'язалася дотримуватися її положень і адаптувати національне законодавство відповідно до європейських стандартів у сфері місцевого самоврядування. Основними нормативно-правовими актами, які забезпечують реалізацію положень Хартії, є Конституція України (статті 140, 142) [2], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], Бюджетний кодекс України (передбачає механізми фінансової автономії місцевих органів, забезпечуючи їх право формувати місцеві бюджети та розпоряджатися ними), Податковий кодекс України (передбачає перелік місцевих податків і зборів, які є джерелами доходів територіальних громад, відповідаючи принципу фінансової незалежності).

До видів автономії органів місцевого самоврядування належать: правова, організаційна, політична, матеріально-фінансова автономія.

Правова автономія закріплена в статті 140 Конституції України та Законі «Про місцеве самоврядування». Вона дозволяє громадам приймати нормативно-правові акти для регулювання локальних питань, діючи в межах законодавства. Метою правової автономії є ефективне виконання повноважень, адаптація до потреб громад, зміцнення демократії та забезпечення прозорості рішень.

Проте реалізація правової автономії супроводжується труднощами, такими як недостатня конкретизація повноважень, що може призводити до правових колізій. Наприклад, невідповідність окремих положень Закону «Про місцеве самоврядування» іншим актам ускладнює тлумачення меж повноважень. Розв'язання цих проблем потребує вдосконалення законодавчої бази, внесення чітких і узгоджених формулювань.

Організаційна автономія дає громадам можливість формувати власну структуру управління, створювати виконавчі комітети та комунальні підприємства. Закон «Про місцеве самоврядування» визначає право рад організовувати внутрішню структуру, враховуючи соціально-економічні потреби.

Ця автономія дозволяє оптимізувати управління, підвищити рівень професіоналізму та забезпечити прозорість. Проте її реалізація ускладнюється нестачею кваліфікованих кадрів та відсутністю сучасних технологій, зокрема електронного врядування. Важливим завданням є підготовка фахівців, здатних ефективно управляти ресурсами та впроваджувати інновації.

Матеріально-фінансова автономія забезпечує громадам право розпоряджатися бюджетами, ресурсами та майном. Вона закріплена у статті 142 Конституції України, яка визначає основою місцевого самоврядування землю, комунальне майно та фінансові ресурси.

Завдяки децентралізації громади отримали більше фінансових можливостей, зокрема частку від податку на доходи фізичних осіб. Водночас, система

міжбюджетних трансфертів залишається недосконалою, що призводить до нерівномірного фінансового забезпечення регіонів. Реформа міжбюджетних відносин має передбачати прозорі механізми розподілу коштів.

Політична автономія дає громадам право представляти свої інтереси на державному рівні, брати участь у формуванні політики та забезпечувати демократичний розвиток. Це передбачає участь у законотворчому процесі, вплив на державні рішення через депутатські звернення, а також співпрацю з міжнародними партнерами.

Політична автономія є критично важливою для збереження демократії. Вона дозволяє враховувати специфіку місцевих потреб та інтегрувати кращі європейські практики, особливо в умовах євроінтеграції.

Під час воєнного стану автономія місцевого самоврядування зазнає обмежень. Згідно зі статтею 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у регіонах активних бойових дій діяльність місцевих рад може бути призупинена, а повноваження передані військовим адміністраціям.

Ці обмеження необхідні для оперативного ухвалення рішень, пов'язаних із безпекою, евакуацією, гуманітарною допомогою. Водночас це впливає на здатність громад самостійно управляти локальними питаннями. Важливо забезпечити баланс між необхідністю централізації у кризових умовах і збереженням основ автономії.

Політична автономія також змінюється в умовах воєнного стану. Наприклад, виборчі процеси призупиняються, що впливає на формування представницьких органів. Натомість зростає роль електронних консультацій, громадських ініціатив та волонтерських об'єднань, які активно долучаються до вирішення проблем місцевого значення.

Громади також використовують свою автономію для залучення міжнародної допомоги, відновлення інфраструктури та підтримки внутрішньо переміщених осіб. Це підкреслює важливість матеріально-фінансової та політичної автономії навіть у кризових умовах.

Євроінтеграція вимагає від України адаптації до стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування, яка визначає автономію як основу демократичного управління. Це дає громадам можливість впроваджувати сучасні практики управління, залучати грантове фінансування та реалізовувати європейські програми, наприклад «Горизонт Європа» та «The European Green Deal». Інтеграція до ЄС сприяє розвитку політичної автономії через залучення громад до міжнародних ініціатив, обмін досвідом із європейськими партнерами, а також розвиток локальної демократії. Це дозволяє громадам бути активними учасниками глобальних процесів та забезпечувати стабільний розвиток на місцях.

Таким чином. автономія органів місцевого самоврядування є ключовим елементом демократичного управління, який забезпечує розвиток громад, підвищення якості життя населення та сталий розвиток України. Попри виклики, зокрема воєнний стан, автономія залишається інструментом, що дозволяє громадам оперативно реагувати на потреби населення та сприяти відновленню країни.

Удосконалення законодавства, підвищення кадрової спроможності та впровадження інноваційних технологій сприятимуть зміцненню автономії громад. Важливим завданням є створення механізмів, які б дозволили зберегти баланс між централізацією в умовах кризи та збереженням незалежності громад у довгостроковій перспективі. Автономія є основою для інтеграції України до ЄС, зміцнення демократичних інституцій та сталого розвитку в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: ратифіковано Законом № 452/97-ВР від 15.07.97 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Пермінов Євген Тимофійович

аспірант 1-го курсу

Приватного вищого навчального закладу

«Європейський університет»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Захист прав інтелектуальної власності є ключовим елементом у розвитку інноваційної економіки, міжнародної торгівлі та забезпечення прав творців і компаній. У різних країнах світу застосовуються різні підходи до захисту інтелектуальної власності, але існують загальні міжнародні стандарти, що регулюють це питання.

Боротьба із злочинами проти інтелектуальної власності є актуальною проблемою для багатьох країн світу, оскільки порушення прав інтелектуальної власності (наприклад, піратство, підробка, крадіжка патентів) завдає значної шкоди економікам, інноваціям та культурному розвитку. Міжнародний досвід у цій сфері можна узагальнити через аналіз різних правових, організаційних та технологічних механізмів, які використовуються для захисту прав інтелектуальної власності.

Важливі питання міжнародної системи захисту права інтелектуальної власності розглядалися в багатьох працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як, зокрема: Г. О. Андрущук, Ю. Л. Бошицький, І. І. Верба, Ю. М. Капіца, В. М. Коссак, В. В. Пригода, А. С. Ромашко, О. П. Світличний, Ю. С. Шемшученко, Р. Б. Шишка, Graeme Dinwoodie, William Hennessey, Shira Perlmuter та інших.

Удосконалення правової охорони інтелектуальної власності як на національному рівні, так і на міжнародному рівнях доповнюються ухваленням міжнародних договорів. Саме міжнародні договори сприяють зближенню правових систем і прискорюють процеси гармонізації та уніфікації національних патентних систем [1].

Міжнародні договори є одним із джерел права. Вони установлюють основи правового порядку та разом з міжнародними звичаями, принципами міжнародного права становлять його нормативу систему, наприклад, правове регулювання прав промислової власності характеризується розвиненою системою джерел, представлених міжнародними договорами.

Міжнародні договори за ознаками поділяють на декілька груп.

За колом учасників міжнародні договори класифікують на такі групи:

- 1) договори загального значення (з необмеженою кількістю учасників);
- 2) регіональні чи партикулярні договори (з обмеженою кількістю учасників);
- 3) двосторонні (договори, у яких беруть участь дві держави, чи договори, коли з одного боку виступає одна держава, з другого – декілька держав).

Окреме місце в міжнародному захисті та охороні прав промислової власності належить багатостороннім міжнародним договорам, учасницею яких є і Україна [1].

Згідно зі статтею 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною українського законодавства. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що

передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Конституція України не закріплює співвідношення юридичної сили міжнародних договорів України, законів та інших національних актів України. Однак Цивільним кодексом України, що є основним актом цивільного законодавства України, передбачено надання переваги застосуванню правил міжнародних договорів України в разі невідповідності їм законів та інших національних актів цивільного законодавства.

Законодавство України з права інтелектуальної власності формувалося під впливом уніфікованих норм регіонального та міжнародного законодавства. Цивільний кодекс України урегулював прав інтелектуальної власності у національному законодавстві.

На сьогодні не всі країни приєдналися до Мадридської угоди. Насамперед, це пояснюється невідповідністю окремих положень угоди національному законодавству або економічним інтересам місцевих еліт. Промислово розвинені країни, такі як Японія, США та Великобританія на сьогодні не є учасниками цього договору. Водночас, положення Мадридського протоколу, який фактично виступає доповненням до Мадридської угоди, носить для цих країн більш прийнятний характер. Відповідно, не являючись учасником Мадридської Угоди, держава може взяти на себе зобов'язання дотримуватися норм Мадридського Протоколу. Співвідношення між цими двома актами визначено в Мадридському Протоколі формулою «Збереження Мадридської Угоди». Відповідно до цієї формули, правовідносини, що виникають між сторонами, обидві з яких є учасниками Мадридської Угоди, регулюється Угодою, натомість якщо одна із сторін є учасницею Мадридського Протоколу.

Основними причинами важливості цього процесу є адаптація до міжнародних стандартів. Міжнародний обмін досвідом дозволяє країнам адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів та забезпечувати дотримання умов міжнародних угод. Країни можуть переймати ефективні моделі регулювання та захисту інтелектуальної власності, які успішно працюють в інших державах. Обмін досвідом з іншими державами допомагає розробити ефективні механізми протидії транснаціональним злочинам, таким як контрафакція, піратство чи незаконна торгівля патентованими технологіями. Також використання міжнародного досвіду дає змогу вдосконалювати процедури розслідування порушень, а також навчати правоохоронців сучасними технологіям і підходам.

Завдяки міжнародному обміну досвідом Україна може впроваджувати сучасні технології для моніторингу, аналізу та захисту об'єктів інтелектуальної власності, такі як системи штучного інтелекту, блокчейн чи великі дані. Вивчення досвіду країн із розвиненою цифровою інфраструктурою дозволяє автоматизувати процеси реєстрації та моніторингу прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Ковальова М. В. Проблеми права інтелектуальної власності. Часопис Київського університету права. – 2023. - № 1. с. 110-115.
2. Костюк В.В. Досвід європейських країн щодо запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.- 2019. - № 39. С. 115-117.

Рудік Назар Володимирович

аспірант кафедри державного будівництва

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕРОЗПОДІЛ ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМПЕТЕНЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК УМОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Збалансований регіональний розвиток серед іншого передбачає ефективний перерозподіл функцій та повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування. Такий перерозподіл сприяє більш чіткому визначенню відповідальності органів публічної влади, оптимізації управлінських процесів і забезпеченню регіонів необхідними інструментами для реалізації власного потенціалу, та як наслідок – гармонійного розвитку регіонів.

Так, органи державної влади виконують ключові функції управління державою, зокрема: забезпечення національної безпеки та оборони; управління державними фінансами та економікою; забезпечення дотримання законодавства та правопорядку; реалізація загальнонаціональних проєктів та програм. Органи місцевого самоврядування виконують функції, які безпосередньо впливають на життя громадян на місцевому рівні: управління комунальним господарством; розвиток місцевої інфраструктури; забезпечення соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культура); підтримка місцевого бізнесу та підприємництва.

Перерозподіл функцій і повноважень між різними рівнями влади сприятиме усуненню дублювання функцій та бюрократичних перешкод. Водночас відбуватиметься посилення відповідальності місцевих органів влади за соціально-

економічний розвиток підпорядкованих територій, а також створення умов, необхідних для залучення інвестицій на місцевому рівні.

Для забезпечення ефективності цього процесу необхідно здійснити всебічний аналіз функцій та повноважень на різних рівнях влади. Розробка чітких критеріїв і стандартів передачі повноважень є важливим елементом цього процесу, адже саме вони дозволяють розмежувати функціональні обов'язки та зони відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування. Не менш важливим є надання фінансової підтримки місцевим органам влади, яка дасть змогу ефективно реалізовувати передані їм повноваження. Адже відсутність чи слабкість процесів фінансової децентралізації здатна звести нанівець мету децентралізації адміністративної – створення спроможного та ефективного інституту місцевого самоврядування.

Бакуменко В. А. зазначає, що запорукою досягнення поставлених цілей при розробці організаційної структури державного управління є такі фактори вибору: «приведення складу і структури (системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування) у відповідність визначеним функціям держави; чітке визначення ланцюгів підпорядкування з певними центрами прийняття рішень; раціональний розподіл компетенції по горизонталі та повноважень по вертикалі; вилучення зайвих ланцюгів з урахуванням рекомендацій щодо норм безпосереднього підпорядкування; встановлення чітких взаємозв'язків між центрами прийняття рішень» [2, с. 118].

Ефективність системи публічної влади значною мірою визначається наявністю чітко структурованих елементів і їхньою функціональною спроможністю. До таких елементів належать:

- орган прийняття рішень (виборний представницький орган), який відображає інтереси територіальної громади;
- чітко визначені нормативно-правовими актами межі компетенції цього органу, що охоплюють його повноваження та відповідають його функціям;
- виконавчий орган, відповідальний за реалізацію ухвалених рішень;
- ресурсна база, яка забезпечує організаційні основи діяльності та необхідне матеріально-фінансове забезпечення;
- органи державної влади, що реалізують загальнонаціональну політику, та її ефективне поєднання з місцевою;
- ефективний механізм контролю за діяльністю місцевих органів публічної влади, який включає як громадський нагляд, так і державний контроль [3, с. 154-155].

Ці структурні компоненти забезпечують ефективність публічної влади, зокрема, місцевого самоврядування, що визначається функціональною спроможністю її елементів: органів прийняття рішень (представницьких органів),

виконавчих органів, чітко визначеними повноваженнями, ресурсною базою, взаємодією з державними органами та системою контролю.

На думку В.Б. Авер'янова, вітчизняна доктрина адміністративного права потребує глибшого осмислення принципу децентралізації та переорієнтації на європейський підхід, що наголошує на ефективності місцевого самоврядування через прийняття рішень на місцевому рівні безпосередньо уповноваженими особами або їх обраними представниками, а надання послуг має відбуватися на рівні, який найбільш наближений до споживачів цих послуг. Для реалізації цього підходу необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка регулює діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 111].

Для ефективного виконання повноважень, переданих органам місцевого самоврядування, важливо також забезпечити прозорість і підзвітність їх діяльності. Це можна досягти через громадський контроль, регулярні аудити, звітування перед територіальними громадами та активне залучення громадян до процесу прийняття рішень. Механізми громадських слухань, консультацій та інших форм взаємодії між владою та громадою сприяють не лише зміцненню довіри, але й підвищенню ефективності реалізації стратегій регіонального розвитку. Особливу увагу також варто приділити професійній підготовці кадрів місцевих органів влади, що забезпечить якісну реалізацію функцій на місцевому рівні.

Поява об'єднаних територіальних громад, забезпечених належними фінансовими ресурсами та управлінською спроможністю, стала важливим чинником змін у структурі суб'єктів регіональної політики. Такі громади, поступово досягаючи інституційної стійкості, організовують свою діяльність відповідно до місцевих потреб і пріоритетів, зміцнюючи низовий рівень територіального управління. У результаті центри ухвалення стратегічних рішень зміщуються на рівень громад, що сприяє їх активнішій участі у регіональному розвитку. Однак це призводить до трансформації ролі субрегіонального рівня, яка поступово стає менш визначеною. Серединне становище між посиленними громадами та регіональними органами влади вимагає чіткого визначення функцій, повноважень та ресурсного забезпечення цього рівня управління [4, с. 84].

Таким чином, перерозподіл функціонально-компетенційної сфери між органами державної влади та місцевого самоврядування сприяє зменшенню диспропорцій між регіонами, стимулює зростання місцевої економіки та покращує інвестиційний клімат. Ефективне управління на місцевому рівні не тільки підвищує рівень життя населення, а й створює сприятливі умови для гармонійного розвитку регіонів, позитивно впливаючи на якість надання соціальних послуг – важливий показник ефективності органів місцевого самоврядування. Перехід до більш децентралізованої моделі управління з чітким

розподілом повноважень та ресурсів є важливим кроком забезпечення сталого розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В., Пухтецька А. Удосконалення організації та діяльності системи органів виконавчої влади з урахуванням європейських принципів і стандартів. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 110 –117.
2. Бакуменко В. Збірник вибраних наукових праць. Київ : АМУ, 2015. Т. 1 : Розвиток теорії та методології державного управління. 320 с.
3. Система публічного управління в умовах децентралізації влади: механізми горизонтальної взаємодії : монографія / Л. Л. Приходченко та ін. ; ред. Л. Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 332 с.
4. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / О. В. Шевченко та ін. ; ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2020. 153 с.

Сафонов Дмитро Вячеславович

студент 3 курсу факультету юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВАЖЛИВІСТЬ АВТОНОМІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Згідно статті 140 Конституції України — місцеве самоврядування є правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення, що реалізується через органи місцевого самоврядування [1]. Ключову роль у розвитку цієї системи відіграє саме самоорганізація населення, коли жителі громад виступають не лише споживачами муніципальних послуг, а й активними учасниками формування місцевої політики, спрямованої на розвиток територіальних громад [2].

З початку війни в Україні вирішення питань, пов'язаних із матеріальним забезпеченням сил територіальної оборони, фортифікацією, евакуацією населення та доставкою гуманітарної допомоги, лягло на плечі саме органів місцевого самоврядування. Особливо ефективно це здійснювалося в громадах, де населення має високий рівень довіри до місцевих рад і голів. Завдяки матеріально-фінансовій та організаційній автономії, а також підтримці з боку жителів і підприємств, органи місцевого самоврядування у перші місяці війни сприяли підтримці місцевого населення в екстремальних умовах, а також надавали підтримку силам оборони.

Водночас війна вплинула на демократичне врядування в Україні, ускладнивши процеси децентралізації. Положення територіальних громад значно відрізняється залежно від їхнього розташування відносно лінії фронту та рівня руйнувань, яких вони зазнали через бойові дії [3].

Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 було створено Національну раду з відновлення України після війни, а також затверджено положення про її діяльність і персональний склад [4].

Основними завданнями цього органу є:

- розробка плану післявоєнного відновлення та розвитку країни, що включає відновлення транспортної, медичної, соціальної, комунальної, енергетичної, військової інфраструктури, житла, а також модернізацію економіки, подолання безробіття, підтримку вразливих категорій населення та збереження об'єктів культурної спадщини;
- визначення пріоритетних реформ, необхідних у воєнний і післявоєнний періоди;
- підготовка стратегічних ініціатив і нормативно-правових актів для ефективного відновлення країни.

Правовий режим воєнного стану спричинив зміни у взаємодії органів публічної влади, зокрема місцевого самоврядування. Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану», у таких умовах можуть створюватися тимчасові органи державної влади – військові адміністрації населених пунктів. У разі необхідності вони перебирають повноваження місцевих рад і голів [5]. До складу цих адміністрацій входять військовослужбовці, правоохоронці, працівники служб цивільного захисту та інших структур, які забезпечують безпеку громадян і критичної інфраструктури. Втім, тимчасова передача повноважень військовим адміністраціям, обґрунтована умовами війни, не повинна перетворюватися на постійну практику, що змінює систему місцевого самоврядування.

Одразу після звільнення територій у деокупованих населених пунктах проводяться першочергові заходи для забезпечення життєдіяльності громад. Це включає розмінування, відновлення роботи критичної інфраструктури, зв'язку, забезпечення продовольством тощо. Одночасно постає завдання відновлення легітимної місцевої влади.

Роботи з відновлення мають охоплювати не лише розбудову інфраструктури чи забезпечення житлових умов, а й відновлення ефективного місцевого самоврядування. Йдеться про забезпечення його правової, організаційної та фінансової автономії, а також про налагодження тісної співпраці між усіма учасниками системи місцевого управління.

Таким чином, обмеження прав територіальних громад на самоврядування повинні бути виключно тимчасовими, адекватними і пропорційними рівню існуючої загрози для територіальної цілісності та незалежності України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, №30 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Олексій Радченко. Автономія місцевого самоврядування в умовах відновлення України. Матеріали Міжнародного круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні. Київ. 2022 р. С. 123-125.
3. Рекомендації стосовно формування політики з питань Плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни. Страсбург, 2022 р.
4. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 р. № 266/2022. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (Дата звернення: 22.11.2024).

Науковий керівник – к.ю.н., доц. Стешенко Т. В.

Серьогіна Світлана Григорівна

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри державного будівництва

Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Органи місцевого самоврядування, як центри прийняття рішень локального значення зі своїми власними процесами розробки і схвалення таких рішень, не стоять осторонь державного правопорядку; вони не є «державами у державі»; як і інші органи публічної влади вони зобов'язані діяти виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19 Конституції України). Дотримання законодавства є невід'ємним фактором у демократичній державі і, відповідно до волі Основного закону, не може бути порушене.

Для забезпечення дотримання законодавства органами місцевого самоврядування було встановлено державний контроль над ними з боку

відповідних органів державної влади – від парламентського контролю до судового. Згідно зі ст. 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» такий контроль має здійснюватися з жорстким дотриманням вищеназваних вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень [1]. Такий підхід загалом відповідає вимогам ст. 8 Європейської хартії місцевого самоврядування, хоча в її тексті йдеться все ж не про державний контроль, а про адміністративний нагляд (англ. *administrative supervision*) [2]. У будь-якому разі, за такого підходу державний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування є однією з основ муніципальної автономії.

Якщо місцеве самоврядування означає здатність місцевих органів влади приймати рішення без політичного втручання «вищих» рівнів влади, то будь-яка форма «контролю» чи «нагляду» має бути ретельно проаналізована й обґрунтована. Якщо контроль чи нагляд за муніципальними органами суттєво впливає на саму сутність і зміст їхньої діяльності, їхня автономія стає фіктивною, натомість якщо центральна адміністрація не має реальної можливості контролювати законність актів місцевого самоврядування, може бути поставлений під сумнів суверенітет держави.

Муніципалітети, зрештою, не існують без обмежень; вони мають поводитися в рамках закону. Державний контроль за місцевим самоврядуванням за даних умов має розглядатись як потенційно загрозливий для муніципальної автономії, але необхідний елемент забезпечення законності й правопорядку навіть у децентралізованій демократичній державі. При цьому в межах власних (виключно муніципальних) повноважень державний контроль за органами місцевого самоврядування повинен мати суто юридичний характер: його предметом може бути тільки законність правових актів названих органів. Згідно з ч. 10 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» акти органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з мотивів їх невідповідності положенням Конституції або законів України визнаються незаконними в судовому порядку [1]. У даному контексті варто погодитись із поширеним у спеціальній літературі висновком, що в умовах відсутності спеціального законодавства про адміністративний нагляд, наразі єдиним ефективним контрольним механізмом лишається судовий контроль за законністю актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування [3, с. 25].

Однак органи місцевого самоврядування виконують не лише власні, але й делеговані (державні за своєю юридичною природою) повноваження; ця «передана» сфера компетенції охоплює всі справи, які були передані законом муніципалітетам для управління від імені держави або інших установ публічного

права. У справах, що належать до «переданої» сфери, державний контроль виходить за рамки суто юридичного та поширюється на здійснення муніципального розсуду. У цьому випадку предметом контролю виступає не тільки законність, але й обґрунтованість та доцільність прийнятих владних рішень. Це означає, що контролюючі органи мають право за певних умов втручатися за допомогою директив у здійснення органами місцевого самоврядування своїх адміністративних повноважень, певним чином коригувати їх. Це є цілком логічним, адже органи місцевого самоврядування у «переданій» сфері виконують завдання, які держава спеціально передала їм. Тому цілком зрозумілою є зацікавленість держави в тому, щоб ці завдання виконувалися так, як вона того хоче і вбачає за доцільне.

Сьогодні в Україні нараховується близько тридцяти державних органів, які здійснюють контроль і нагляд за органами місцевого самоврядування. Предмет і порядок здійснення такого контролю загальним чином визначені у законодавстві про статус відповідних органів держави.

Взаємодія між контролюючими органами держави і органами місцевого самоврядування ніколи не була «безхмарною». Втім реалії сьогодення додають цим відносинам додаткової напруги.

Основні виклики, що стоять сьогодні перед системою місцевого самоврядування в Україні, досить чітко й всеосяжно викладені у висновку щодо «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», підготовленому Центром експертизи багаторівневого врядування, що функціонує в межах Секретаріату Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи [4]. Загалом їх можна звести у чотири групи. До першої групи належать проблеми системно-структурної організації місцевого самоврядування: у обласних та районних рад відсутні виконавчі органи, а роль районів досі є нечіткою, з мінімальними повноваженнями, що ускладнює загальну координацію. Друга група викликів мають фінансовий характер: незважаючи на певний прогрес у справі щодо фінансової децентралізації, місцеві влади досі стикаються з бюджетними обмеженнями, що перешкоджає їхній фінансовій автономії. Третя група проблем має функціонально-компетенційний характер, зокрема, залишаються актуальними проблеми, пов'язані з нестачею повноважень у сфері управління земельними ресурсами. Четверта групу складають проблеми кадрового характеру: місцеве самоврядування стикається з низьким рівнем професіоналізму та кадровим дефіцитом, що додатково ускладнюється міграцією та мобілізацією. Нарешті, слід зважати й на проблеми політичного характеру: недостатня прозорість і неузгодженість галузевих реформ також обмежують подальший прогрес у сфері місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Крім того, додаткові виклики, звісно, створило

широкомасштабне російське вторгнення 2022 року, дестабілізувавши й без того крихкі місцеві бюджети і спричинивши необхідність тимчасової зміни конфігурації влади на місцевому рівні через запровадження військових адміністрацій.

Особливого занепокоєння викликає проблема дотримання законності при здійсненні органами місцевого самоврядування нормотворчої діяльності. Значного поширення отримали випадки порушення процедури обговорення і прийняття таких актів з точки зору дотримання встановлених строків, етапів, кворуму при здійсненні голосування тощо. Ситуація ще більш ускладнюється законодавчим дозволом не оприлюднювати проекти нормативно-правових актів і рішень органів місцевого самоврядування в період дії воєнного стану (ч. 10 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Після ліквідації інституту загального нагляду прокуратури сфера нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування фактично «випала» з поля зору державного контролю, що призводить до тяжких наслідків з точки зору забезпечення законності й правопорядку.

Вихід із тієї ситуації, що склалася на сьогодні в системі державного контролю за місцевим самоврядуванням, потребує нових системних кроків. Зробити це можна в межах нової (точніше, оновленої) Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. З відповідною ініціативою вже вийшло профільне міністерство (Міністерство розвитку громад і територій України) [5]. Одним із важливих елементів оновленої Концепції, на наш погляд, має бути конкретизація переліку органів державної влади, уповноважених на здійснення контролю за діяльністю місцевого самоврядування, їх предметної підвідомчості, форм контролю, а також характеру актів реагування та відповідних контрольних процедур. Це можна зробити шляхом прийняття спеціального закону «Про державний контроль за місцевим самоврядуванням» або, принаймні шляхом розширення змісту ст.20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». А після скасування правового режиму воєнного стану варто знову повернутися до конституційної реформи територіальної організації влади в Україні та запровадити інститут префектів, орієнтованих на здійснення контролю за місцевим самоврядуванням.

Крім того, контролюючі органи не повинні зациклюватись на виявленні порушень з боку органів місцевого самоврядування, а надавати їм консультативно-методичну допомогу, в такий спосіб сприяючи поліпшенню організації роботи органів місцевого самоврядування, підвищенню рівня компетентності відповідних посадових осіб. Такий підхід дозволить перевести відносини між контролюючими органами держави і місцевим самоврядуванням у більш конструктивне русло, враховуючи той беззаперечний факт, що всі вони є

елементами єдиного, загальнодержавного, децентралізованого апарату публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
2. European Charter of Local Self-Government / Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3/7D> (дата звернення: 05.12.2024).
3. Муртіщева А. О. Засади правового регулювання механізмів адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в окремих державах Європейського Союзу та в Україні. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 20-26.
4. Висновок щодо «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». м. Страсбург, 3 грудня 2024 р. CEMG/PAD(2024)6. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1515/CEMG_PAD_2024_6_UA_Reform_Concept_UKR_FINAL.pdf (дата звернення: 12.12.2024)
5. Мінрозвитку розпочав роботу над оновленням Концепції реформування місцевого самоврядування. URL: <https://www.decentralization.ua/news/19034?page=942> (дата звернення: 13.12.2024).

Сич Максим Анатолійович

к.ю.н., молодший науковий співробітник

*Науково-дослідного інституту державного будівництва
та місцевого самоврядування НАПрН України*

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВІЙСЬКОВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні використовується дуалістична модель влади на місцях, що представлена місцевими державними адміністраціями й місцевим самоврядуванням. При цьому, місцеві державні адміністрації як органи виконавчої влади на місцях в умовах мирного часу спрямовані на актуальну проблематику певних адміністративно-територіальних одиниць (їхнього населення – територіальних громад) на тлі реалізації покладеної на них функції

провідника внутрішньої політики держави на місцях шляхом оптимального використання усіх наявних ресурсів (територіальних й загальнонаціональних).

Запровадження воєнного стану в Україні створило нові виклики та проблемні питання як для місцевого самоврядування, так і для військових державних адміністрацій. Самі військові дії призвели до оперативного вирішення нагальних потреб, для забезпечення національної стійкості громадян, до зміцнення демократії та громадянського суспільства на місцевому рівні. Запровадження воєнного стану ускладнило процес децентралізації управління, створило додаткове навантаження на місцеву владу у зв'язку з потребами перевлаштування від мирного місцевого самоврядування до дисципліни військових державних адміністрацій.

Умови воєнного стану більш детально звертають увагу на питання оборони та безпеки України, які наштовхнули законодавця передбачити можливість утворення військових державних адміністрацій, що перебирають на себе функції органів виконавчої влади на місцях.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року та Указу Президента України № 68/2022 від 24 лютого 2022 року на всій території України утворено 25 обласних військових адміністрацій.

Питання правового регулювання організації та діяльності, розмежуванню повноважень та компетенцій військових державних адміністрацій розглядається в роботах вчених О. Берлач, О. Буханевич, О. Зозулі, В. Капустян, Л. Коваленко, О. Мельник, С. Мельник, С. Стеценко, В. Цимбалюк та інших.

Правове регулювання військових державних адміністрацій в Україні – це спеціальний правовий механізм, спрямований на забезпечення ефективного функціонування держави в умовах воєнного стану. Він включає визначення місії, компетенцій, прав і повноважень військових адміністрацій, необхідних для забезпечення національної безпеки, підтримання громадського порядку, захисту критичної інфраструктури та дотримання прав і свобод громадян. Цей правовий режим базується на нормах Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», інших законах України, нормативно-правових актах Президента, Кабінету Міністрів, а також військового командування і передбачає виконання ключових державних функцій в умовах воєнного стану.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» в статті 4 визначає, що військові адміністрації на відміну від місцевих державних адміністрацій є тимчасовими державними органами, які утворюються для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» спрямування, координацію та контроль за діяльністю військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, а з інших питань – Кабінет Міністрів України в межах своїх повноважень.

Повноваження військових державних адміністрацій закріплено в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» та в Законі України «Про місцеві державні адміністрації».

Повноваження військових державних адміністрацій об'єднують у декілька основних груп:

1) повноваження щодо запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану (організаційні повноваження оборонно-мобілізаційного спрямування, а також сприяння діяльності суду, органів прокуратури, юстиції, служби безпеки, органів Національної поліції, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України); 2) повноваження у сфері соціально-економічного розвитку на відповідній території (зокрема, забезпечення ефективного використання усіх наявних ресурсів; складання та затвердження місцевого бюджету); 3) повноваження щодо управління об'єктами критичної інфраструктури й житлово-комунального господарства (передусім мається на увазі забезпечення населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення комунально-побутової сфери; організація транспортного сполучення); 4) повноваження з питань управління гуманітарною сферою (включає освітні заклади, заклади охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту тощо); 5) повноваження нормативно-правового та адміністративного спрямування (забезпечення ефективного публічного адміністрування з урахуванням особливостей правового режиму воєнного стану).

Повноваження військових державних адміністрацій поширюються на усю територію відповідної територіальної громади. За загальним правилом військові адміністрації утворюються на строк протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування.

Утворення військових державних адміністрацій тимчасово обмежує реалізацію місцевого самоврядування, оскільки вже з моменту її утворення до військових адміністрацій переходять окремі повноваження органів місцевого самоврядування. Серед них: низка самоврядних повноважень місцевого самоврядування, зокрема – складання, затвердження, внесення змін та управління місцевими бюджетами, управління майном та юридичними особами, утвореними територіальною громадою, забезпечення окремих публічних, соціальних та житлово-комунальних послуг на території тощо. Також з моменту утворення до

військових державних адміністрацій переходять усі делеговані повноваження органів місцевого самоврядування і прийняття ніяких додаткових рішень для цього не потрібно.

При цьому органи місцевого самоврядування як суб'єкти владних повноважень не припиняють своїх повноважень. Просто змінюється обсяг рішень та дій, які вони можуть вчиняти, а також змінюється координація діяльності. З моменту утворення військових адміністрацій усі рішення з питань, передбачених ч. 2 ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» приймає начальник військової державної адміністрації, і органи місцевого самоврядування мають виконувати його законні доручення та вимоги з цих питань.

Вказане підтверджує, що в період воєнного стану діяльність військових державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування спрямована на забезпечення дії Конституції та законів України, здійснення заходів правового режиму, оборони, цивільного захисту, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Воєнний стан передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Про утворення військових адміністрацій : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 68/2022. *Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682022-41405> (дата звернення: 22.11.2024).
3. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9.04.1999 р. № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*, 1999, № 20-21, ст.190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
4. Цимбалюк В. І. Діяльність місцевих органів виконавчої влади в умовах воєнного стану. *Юридичний вісник*. 2023. № 2 (67). С. 116-123. URL: <https://library.vspu.net/server/api/core/bitstreams/7d0abd0e-6939-4066-b0bf-97a762ac5a13/content> (дата звернення: 22.11.2024).
5. Говоров В. С. Актуальні проблеми повноважень військових адміністрацій під час дії правового режиму воєнного стану. *Право та інновації*. 2024. № 1 (45) С. 87-95. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/1099/794> (дата звернення: 22.11.2024).

Стешенко Тетяна Віталіївна
к.ю.н., доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В МЕХАНІЗМІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Реформа децентралізації влади в Україні, незважаючи на воєнний стан, продовжує свій розвиток у напрямку європейської інтеграції. Одним з елементів реформи децентралізації є формування об'єднаних територіальних громад, як основних суб'єктів місцевого самоврядування, а також створення передумов для їх самодостатнього та економічно ефективного розвитку.

Територіальна громада – це сукупність мешканців, об'єднаних постійним проживанням в межах певного села, селища чи міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями або добровільне об'єднання мешканців кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Повноваження територіальних громад впливають насамперед із Конституції України, Законів України «Про місцеве самоврядування» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Дослідження науковців довели, що можливості ефективного соціально-економічного розвитку мають лише ті громади, де чисельність населення становить більш як 3000 осіб, адже в такому випадку створюється можливість зростання доходів на душу населення, а також відповідний розвиток громади та території, на якій вона мешкає.

5 лютого 2015 року було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», згідно з яким сусідні міські, селищні чи сільські ради можуть об'єднуватися в одну громаду з єдиним центром місцевого самоврядування.

Дослідження питань формування нормативно-правового забезпечення об'єднаних територіальних громад є надзвичайно актуальним. Після створення нового адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, мешканці сіл, селищ, міст потребують забезпечення своєї життєдіяльності.

Розвиток новоствореної територіальної громади вимагає ефективного використання її потенціалу, має відповідати інтересам населення і європейським засадам державної регіональної політики.

Найголовнішим елементом розвитку об'єднаної територіальної громади є самостійність, ефективність управлінських інновацій, швидкість та обґрунтування прийняття необхідних для громади рішень. Розвиток повинен будуватись на

принципах положень Європейської хартії місцевого самоврядування, яка передбачає децентралізацію влади.

Децентралізація влади в свою чергу потребує прийняття та удосконалення законів і підзаконних нормативно-правових актів, які забезпечать правове регулювання діяльності об'єднаних територіальних громад, спроможність місцевого самоврядування та побудову ефективної системи територіальної організації влади в Україні.

Нормативно-правові акти, що регламентують питання стратегічного планування на місцевому рівні, умовно поділяють на три блоки: ● перший – містить нормативно-правові акти, що визначають роль та місце органів місцевого самоврядування в організації та здійсненні процесу управління розвитком адміністративно-територіальної одиниці, зокрема через розроблення і реалізацію стратегій місцевого розвитку; ● другий – містить нормативно-правові акти, що формують основні засади стратегічного планування на місцевому рівні (від національного рівня до рівня окремих населених пунктів); ● третій – містить нормативно-правові акти, що визначають особливості участі у процесі формування та реалізації стратегії місцевого розвитку юридичних і фізичних осіб.

Нормативно-правові акти першого блоку формують рамкові умови, за якими органи місцевого самоврядування мають можливість самостійно розробляти та реалізовувати програми, зокрема стратегії розвитку муніципального утворення. Основою першого блоку є Конституція України. До цього блоку також входять закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики».

Нормативно-правовими актами другого блоку є: - Закони України: «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про державні цільові програми»; - укази Президента України: «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», - постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів»; - розпорядження Кабінету Міністрів України та інші.

Нормативно-правовими актами третього блоку є: Закони України: «Про звернення громадян», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про статус депутатів місцевих рад», постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», розпорядження Кабінету Міністрів

України «Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації» та інші.

Для удосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері відновлення територій у післявоєнний період, виокремлюють наступні напрями: прийняття закону «Про агломерації» та розробка планів та програм економічного розвитку агломерацій; прийняття закону щодо урегулювання питання створення та управління кластерами, технопарками та бізнес-інкубаторами, розробка програм їх розвитку; розробка державної програми спрямованої на цифровий та інноваційний розвиток територій; розробка програм спрямованих на цифровий та інноваційний розвиток територій на місцевому рівні; розробка концепцій smart-city; внесення змін до закону «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» в частині полегшення ведення бізнесу на малорозвинених, середньо розвинених та тих територіях, що зазнали сильних пошкоджень; розробка стратегії та програм розвитку малого та середнього бізнесу; розробка державної стратегії розвитку пріоритетних галузей економіки; розробка програм розвитку пріоритетних галузей економіки на місцевому рівні відповідно до потенціалу територій; внесення змін до законодавства в частині спрощення ведення господарської діяльності для пріоритетних галузей економіки; розробка програм стимулювання використання відновлюваних джерел енергії на різних рівнях; розробка програм комплексного розвитку об'єктів інфраструктури; розробка програм підтримки та розвитку «зеленої» інфраструктури та ефективних схем теплопостачання; узгодження нормативно-правових актів, що регулюють сферу містобудування (затвердження Містобудівного кодексу); створення програм, що будуть стимулювати розвиток будівельної галузі; розробка програм комплексного відновлення територій; оновлення/ розробка планів просторового розвитку.

Зміни у законодавчих актах України, створення правових основ і можливостей для об'єднаних територіальних громад забезпечують гарантії розвитку, стабільність і дієздатність територіальних громад, формування ефективних рад і їхніх виконавчих органів.

Правове забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад дозволяє якісно та ефективно забезпечити сталий розвиток, використання бюджетних коштів, надання соціальних послуг покращення життя населення відповідних об'єднаних територіальних громад.

Спроможна територіальна громада з ініціативними та працьовитими людьми здатна забезпечити високий рівень життя населення, якщо швидко розвивається на національному рівні нормативно-правова база. З її допомогою планується розвиток, залучаються інвестиції, розвивається економіка. Це сприяє

місцевому підприємництву щодо швидкого одержання адміністративних і соціальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1997, № 24, ст.170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 22.11.2024).
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 13, ст.91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
4. Європейська хартія місцевого самоврядування : Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 22.11.2024).
5. Павлович-Сенета Я. П., Лепіш Н. Я. Територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 4. С. 209-214. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267567/263393> (дата звернення: 22.11.2024).
6. Курепін В. М. Нормативно-правове забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв-с.Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 41-43. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11903> (дата звернення: 22.11.2024).
7. Колодій О. М. Нормативно-правове забезпечення державного управління у сфері відновлення територій у поствоєнний період. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. №8 (26). С. 349-360. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/14059/14128> (дата звернення: 22.11.2024).

ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ОСНОВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Проблематика розгляду місцевого самоврядування як комплексного явища полягає, насамперед, у тому що воно являє собою основоположну засаду конституційного ладу. Конституційний принцип визнання та гарантованості місцевого самоврядування в Україні існує поряд із принципом поділу державної влади, доповнюючи поділ влад по горизонталі градацією по вертикалі.

Крім того, місцеве самоврядування тлумачиться скрізь призму народовладдя, тобто воно, по суті, є способом здійснення народом належної йому влади.

Таким чином, місцеве самоврядування є однією з підвалин сучасної демократичної системи управління, вагомим засобом оптимізації державного управління, забезпечуючи можливість самостійного функціонування, без втручання органів державної влади, спираючись на самоорганізацію й самофінансування [1, с.33].

Достеменно відомо, що місцеве самоврядування в Україні функціонує, ґрунтуючись на відповідних конституційних принципах, які визначають як основоположні засади організації діяльності місцевого самоврядування та його органів. Ці принципи мають установчий характер, адже покликані створювати умови для функціонування та розвитку всіх суб'єктів місцевого самоврядування без виключення.

Європейська хартія місцевого самоврядування закріплює великий перелік принципів місцевого самоврядування:

- засадою будь-якого демократичного ладу є місцеве самоврядування;
- участь в управлінні публічними справами є загальним демократичним правом громадян, і воно може бути реалізоване на місцевому рівні;
- наділені реальною владою органи місцевого самоврядування мають бути наближені до громадянина;
- місцеві органи влади мають бути створені демократичним шляхом, наділені правом прийняття владних рішень, мати широку автономію щодо компетенції та порядку її здійснення;
- місцеві органи влади мають бути забезпечені ресурсами, достатніми для виконання завдань та функцій місцевого самоврядування;

- права територіальних громад та органів місцевого самоврядування мають бути надійно захищені.

Наведені принципи визначають основи місцевого самоврядування.

Основи місцевого самоврядування є фундаментом, на якому здійснюється місцеве самоврядування; забезпечують самостійність при управлінні місцевими справами та незалежність територіальних громад від державних органів; створюють умови для покращення життєвого рівня громадян та ефективного вирішення матеріальних і фінансових питань, що виникають на місцевому рівні [2, с.171].

Так, в Конституції України також закріплено основи місцевого самоврядування. Зокрема, до них належать: основи організації органів місцевого самоврядування; територіальна основа; матеріально-фінансова основа.

Основи організації органів місцевого самоврядування визначаються низкою нормативно-правових актів, до яких належать: ЗУ «Про місцеве самоврядування», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування» тощо.

Територіальна основа місцевого самоврядування визначається у ст. 140 Конституції України: «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України».

Доречно зауважити, що територіальна одиниця, в межах якої територіальна громада здійснює місцеве самоврядування та на яку поширюється юрисдикція її органів законодавчо не визначена. Загалом, в Україні де-факто місцеве самоврядування здійснюється лише в адміністративних межах населених пунктів. З приводу цього 17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про утворення та ліквідацію районів», таким чином змінивши по суті адміністративно-територіальний поділ країни.

З приводу матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування, то забезпечення життєдіяльності територіальних громад є головною метою існування місцевого самоврядування. Саме тому територіальна громада повинна самостійно розпоряджатися наявними в неї матеріальними і фінансовими ресурсами. І ось тут маємо справу з «плюралізмом» матеріально-фінансового стану територіальних громад, що характеризується економічною неспроможністю більшості територіальних громад, органів місцевого самоврядування щодо здійснення власних і делегованих повноважень; недостатністю ресурсів у бюджетах розвитку територіальних громад для інвестицій в інфраструктуру; кризою комунальної інфраструктури тощо.

На думку деяких державознавців основи місцевого самоврядування покликані забезпечити самостійність діяльності населення з управління місцевими справами, незалежність від органів державної влади і невтручання цих органів у справи місцевого значення, створити умови для ефективного вирішення питань, що виникають на місцевому рівні [3, с. 66].

Проте, вважаємо, що модель розбудови абсолютної децентралізації місцевого самоврядування не може бути якісною та ефективною по відношенню до місцевих жителів, зважаючи на наявні матеріально-фінансові проблеми на місцях.

Список використаних джерел:

1. Шаповал Т., Чубіна А. Місцеве самоврядування в Україні як конституційно-правовий інститут. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 29 (68). № 6, 2018. С. 33-38.
2. Пирога І., Пирога М. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. №2, 2024. С. 167-172.
3. Моргун В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 66-68.

Тичинська Юліанна Юріївна

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
юридичного факультету Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ГОЛОВИ МІСТА КИЄВА

Київ є містом зі спеціальним статусом, це означає, що для нього створено окремі положення, що стосуються управління, адміністративного устрою та повноважень міських органів влади. Спеціальний статус надає цьому місту особливу роль у державному управлінні, у Києві як столиці. Статус голови міста Києва має особливості, обумовлені його спеціальним адміністративно-правовим статусом в Україні. Місто має спеціальний правовий режим, який визначається Конституцією України, Законом "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 року, Законом "Про службу в органах місцевого самоврядування" від 7 червня 2001 року, Законом "Про місцеві державні адміністрації" від 9 квітня 1999 року та законами, що безпосередньо регулюють спеціальний правовий статус про ці міста. У цьому контексті слід зазначити, що нині в Україні прийнято лише

один профільний закон – Закон "Про столицю України – місто-герой Київ" від 15 січня 1999 року. [1]

Київський міський голова є вищою посадовою особою громади міста Києва з представницьким мандатом. Київський міський голова обирається громадою міста Києва шляхом таємного голосування на основі загального, рівного, прямого виборчого права терміном на п'ять років і здійснює свої повноваження на постійній основі. Порядок організації і проведення виборів Київського міського голови визначається законом [2]. Київський міський голова має комплекс прав і обов'язків, пов'язаних із управлінням столицею, які поєднують функції місцевого самоврядування і державного управління. На рівні місцевого самоврядування Київський міський голова є очільником Київської міської ради. Він відповідає за організацію роботи Київради і її виконавчих органів, реалізацію міської політики в різних сферах – економіці, транспорті, охороні здоров'я, освіті тощо. Основні права голови включають видачу розпоряджень, накладення вето на рішення Київради та представництво Києва на державному й міжнародному рівнях.

У функціях голови Київської міської державної адміністрації (КМДА) Київський міський голова відповідає за реалізацію державної політики на місцевому рівні. До його обов'язків входить забезпечення економічного розвитку міста, контроль за формуванням і використанням міського бюджету, управління муніципальним майном, організація транспортної та соціальної інфраструктури. Він координує роботу державних служб і комунальних підприємств, що займаються житлово-комунальними питаннями, транспортом, охороною здоров'я, освітою та іншими сферами, які впливають на якість життя в місті.

Окрім цього, Київський міський голова забезпечує правопорядок і безпеку в столиці, співпрацюючи з правоохоронними органами та відповідаючи за реалізацію заходів із надзвичайних ситуацій і громадської безпеки. Він може брати участь у вирішенні екологічних питань, контролювати дотримання екологічних стандартів і заходів для захисту навколишнього середовища.

Київський міський голова також виконує представницькі функції: він є офіційним представником Києва в Україні і за кордоном, бере участь у переговорах з іноземними делегаціями, підписує міжнародні договори, спрямовані на розвиток економічного, культурного й туристичного потенціалу міста. Він має право залучати інвестиції, укладати угоди та ініціювати програми, спрямовані на покращення інфраструктури та умов життя киян. Київський міський голова залучає іноземні інвестиції та співпрацює з міжнародними організаціями, щоб сприяти економічному, туристичному та культурному розвитку Києва. Він представляє Київ на міжнародних форумах, зустрічається з офіційними делегаціями, укладає угоди з містами-побратимами, просуваючи імідж столиці як сучасного європейського міста.

Голова міста Києва, крім адміністративних і фінансових функцій, має важливу роль у забезпеченні соціального розвитку столиці та покращенні умов життя своїх громадян. Його обов'язки охоплюють створення сприятливих умов для освіти, культури, охорони здоров'я та розвитку спорту в Києві. Він ініціює та підтримує програми, спрямовані на соціальну допомогу незахищеним верствам населення, включаючи молодь, людей похилого віку, малозабезпечених і осіб з інвалідністю.

У екологічній сфері Київський міський голова має право впроваджувати заходи для охорони навколишнього середовища, контролювати дотримання екологічних стандартів, підтримувати зелені ініціативи й розвивати міські парки та зони відпочинку. Його завдання також включають моніторинг якості повітря, води та інших природних ресурсів, необхідних для комфортного життя в місті.

Таким чином, Київський міський голова не лише відповідає за функціонування місцевого самоврядування, але й виконує значну кількість державних обов'язків, що робить його ключовою фігурою в управлінні містом і реалізації державної політики на рівні столиці. Статус голови міста Києва також унікальний через його участь у розв'язанні питань, що стосуються не лише міста, але й країни в цілому, зокрема в сфері інфраструктури, економіки та національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Особливості правового статусу голів міст Києва і Севастополя. URL: http://megalib.com.ua/content/9112_Osoblivosti_pravovogo_statysy_goliv_mist_Kieva_i_Sevastopolya.html (дата звернення: 14.11.2024).
2. Проект Закону України «Про місто Київ – самоврядну територію, столицю України» від 15.05.2008 № 2487 (Одержаний ВР України) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF1X300A?an=3> (дата звернення: 14.11.2024).

Фоміна Світлана Валеріївна

*к.ю.н., доц, асистент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

СУЧАСНИЙ СТАН ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ

16 липня 2021 року був прийнятий, а з 1 січня 2022 року введений в дію Закон України «Про основи національного спротиву» (далі – Закон). Цей Закон визначає правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та

інших визначених цим Законом суб'єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву [1].

Відповідно до нього територіальна оборона – система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій (п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону).

Вона ґрунтується на принципах територіальності, масовості, мінімального часу на розгортання та приведення підрозділів територіальної оборони у готовність до дій, єдиноначальності, централізації управління та децентралізації і контрольованої автономності застосування сил і засобів територіальної оборони, активності, рішучості та безперервності ведення територіальної оборони, наполегливості у досягненні мети територіальної оборони, узгодженого, спільного застосування сил і засобів, залучених до ведення територіальної оборони, безперервності взаємодії сил і засобів територіальної оборони, всебічного врахування і повного використання моральних та психологічних факторів і складається з військової, цивільної та військово-цивільної складових (ч. 1 ст. 4 Закону).

Територіальна оборона, на думку С. О. Ярмоли, є специфічним формуванням з притаманними йому специфічними ознаками: 1) реалізація, переважно, за умови існування особливого періоду для держави (надзвичайний або воєнний стан); 2) складна структура, що поєднує у собі три компоненти (військова, цивільна та військово-цивільна складова); 3) наявність розгалуженої системи формувань, що поєднує бригади територіальної оборони, стрілецькі батальйони та роти охорони; 4) наявність специфічних завдань, що обумовлені важливістю сфери захисту національної безпеки та оборони; 5) функціонування у складі командування Сухопутних військ Збройних Сил, при цьому безпосереднє керівництво здійснюється Головнокомандувачем Збройних Сил України; 6) найменшою структурною одиницею територіальної оборони є бригада територіальної оборони [2, с. 264].

Не вдаючись до військової складової територіальної оборони, зазначимо, що її цивільна складова включає державні органи, органи місцевого самоврядування, які залучаються до територіальної оборони, а військово-цивільна складова – штаби зон (районів) територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони (ч. ч. 3,4 ст. 4 Закону).

Для організації підготовки, підтримки, забезпечення та виконання завдань територіальної оборони на постійній основі функціонують: 1) в органах управління сил безпеки та сил оборони, місцевих органах виконавчої влади –

відповідні структурні підрозділи з питань територіальної оборони; 2) у Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській, Севастопольській міських державних адміністраціях (відповідних військово-цивільних або військових адміністраціях у разі їх утворення) – штаби зон територіальної оборони; 3) у районних державних адміністраціях (районних військово-цивільних або військових адміністраціях у разі їх утворення) – штаби районів територіальної оборони.

Законом також визначені повноваження обласних та районних рад, сільських, селищних та міських рад у сфері створення добровольчих формувань територіальних громад та сприяння підготовки та виконання завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період, у зв'язку з чим внесено змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні".

У процесі розробки нової структури як приклад використовувалися аналогічні структури, які існують у багатьох європейських країнах, наприклад, Регіональні сили охорони та підтримки в Німеччині, Загони самооборони у Литві, Сили захисників батьківщини у Швеції, Союз оборони Естонії, Земессардзе у Латвії та інші [3].

Сучасна практика та історія війн минулого століття показують, що підрозділи територіальної оборони створені саме для оборони конкретних територій і, як правило, від конкретного супротивника, здатні протистояти регулярним військам.

На думку В. Паливоди, значення територіальної оборони давно вже зрозуміли у багатьох державах світу. У західних країнах ВТО (війська територіальної оборони) тісно пов'язані зі збройними силами. За рівнем боєготовності та завданнями, які вони вирішують, сукупність моделей територіальної оборони умовно можна об'єднати у три групи:

- перша – ВТО, сформовані за зразком регулярної армії, здатні виконувати бойові завдання нарівні з нею, і, в окремих випадках, застосовуватися за межами території своєї країни (США, ФРН і Велика Британія);
- друга – ВТО малих європейських держав, головним завданням яких є охорона і оборона різних об'єктів, забезпечення мобілізаційного та оперативного розгортання армійських угруповань, а також забезпечення їх безперешкодного маневру. Як правило, структура таких ВТО відрізняється від структури регулярних військ (Норвегія, Данія, Бельгія і Нідерланди);
- третя – ВТО нейтральних держав виконують широкий спектр завдань, включаючи ведення партизанської війни на окупованій території, тому вони мають різноманітну структуру, зокрема й подібну до тієї, яка існує в регулярній армії (Фінляндія, Швейцарія і Швеція) [4].

Підрозділи територіальної оборони, організовані в європейських країнах, насамперед, створюються задля захисту населення, яке проживає в конкретній місцевості від дій противника (у тому числі від терористів та диверсантів), але і залучаються органами безпеки при пошуку та затриманні злочинців, рятувальникам – у проведенні рятувальних операцій. Комплектуються такі підрозділи, звісно, місцевими жителями.

У мирний час звичайна сучасна європейська територіальна оборона виконує завдання з охорони та оборони стратегічних об'єктів, важливих інфраструктурних та транспортних вузлів, надає підтримку регулярним військам, бере участь у боротьбі з тероризмом тощо.

Розвинуті країни світу реалізують національну політику з організації та підготовки до територіальної оборони, спираючись на уособлені принципи та вимоги, а саме: з урахуванням свого геостратегічного положення та колективних систем безпеки, відповідно до розмірів території та стану її оперативного обладнання, залежно від демографічних і фінансово-економічних можливостей, а також, спираючись на державний націоналізм та національно-історичні традиції, менталітет населення [5, с.151].

Слід констатувати, що територіальна оборона є важливим фактором, що об'єднує державу та громадянське суспільство і дозволяє згуртувати і мобілізувати волю народу до оборони, до боротьби із спільним противником, залучити місцеві ресурси для спільної справи – захист країни від зовнішнього агресора.

На теперішній час важко говорити про те, який шлях у формуванні територіальної оборони вибере Україна, оскільки створення та розвиток таких сил мало б здійснюватися у мирний час. Проте, після перемоги України і поверненні до мирного життя концептуальні питання розвитку територіальної оборони, ключовими з яких є навчання, обладнання та співробітництво, мають стати предметом суспільного обговорення і вирішення.

Список використаних джерел:

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. Відомості Верховної Ради України, 2021. № 41. Ст. 339.
2. Ярмола С.О. Історія та сучасний стан територіальної оборони України / Право та державне управління, 2022. № 3. С. 259-265.
3. Янюк С. Досвід зарубіжних країн у застосуванні механізмів державного регулювання територіальної оборони / Державне управління та місцеве самоврядування, 2019, вип. 4 (43). С. 97 – 106.
4. Паливода В. Територіальна оборона у системі національної безпеки [Електронний ресурс] / В. Паливода // Оборонно-промисловий кур'єр. – Режим доступу : <https://opk.com.ua/територіальна-оборона-у-системі-наці>.

5. Калгушкін Ю. Л. Територіальна оборона у системі національної безпеки: зарубіжний досвід та можливості його використання в Україні / Юридичний науковий електронний журнал, 2018, № 3. С. 149-151.

Харченко Тетяна Миколаївна,
*кандидат юридичних наук,
головний спеціаліст відділу моніторингу питань гендерної рівності
та недискримінації управління дотримання прав людини
Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини
Національної поліції України*

ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРУ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному суспільстві питання гендерної рівності займає важливе місце в забезпеченні демократичних цінностей та прав людини. Особливо це стосується інституцій, які відповідають за захист прав і свобод громадян, таких як Національна поліція України. З огляду на необхідність адаптації правоохоронної системи до європейських стандартів, постає питання забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків у професійній діяльності поліції, а також впровадження принципів гендерної рівності в усі аспекти її роботи.

Однією з ключових передумов для досягнення цих цілей є чітке розуміння концепції гендеру, її значення та впливу на правоохоронну діяльність. Гендерний підхід дозволяє краще враховувати потреби різних соціальних груп, зменшувати дискримінацію та формувати довіру громадян до поліції. Водночас визначення гендеру в контексті поліції стикається з низкою викликів, пов'язаних із соціокультурними стереотипами, правовими прогалинами та недосконалістю організаційних процесів.

Відповідно до статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, не може бути привілеїв чи обмежень, в тому числі і за ознаками статі. Рівність прав жінки і чоловіка має забезпечуватися наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї тощо.

Останнім часом гендерна політика та питання гендерної рівності набули особливої популярності. Важливість та обов'язковість дотримання рівності прав жінок та чоловіків, встановлена Конституцією України, є запорукою демократичної держави та невіддільною частиною розвитку сучасного суспільства.

Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначено, що гендерна рівність – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [1].

Попри закріплення зазначеного поняття на законодавчому рівні, є низка поглядів щодо його визначення у працях вчених. Так, на думку К.Б. Левченко та О.А. Мартиненко, гендерна рівність – це правовий принцип, який включає в себе як законодавче закріплення рівних прав суб'єктів незалежно від статі, так і систему юридичних та інших гарантій щодо реалізації цієї рівноправності.

Своєю чергою М.І. Крочук зазначає, що гендерна рівність – це складник загального принципу рівності, який: охоплює рівність прав, рівність можливостей, забезпечення рівних умов для реалізації прав та можливостей, гендерну симетрію; визначає однаковий правовий статус особи в суспільстві; стверджує основні права особи-жінки та особи-чоловіка [2, с. 470].

На думку І.О. Грицай, гендерна рівність – це правове становище, гарантування будь-яким особам незалежно від статі можливості однакової реалізації своїх прав, бажань, задумів, утілення ідей, учинення дій, отримання гендерно-незалежних результатів праці, професійної, громадської, політичної діяльності тощо [3, с. 14].

Як зазначає Л.О. Воронько, «Під рівністю жіночої і чоловічої статей розуміється рівність їхнього соціального статусу та загальна участь у всіх сферах суспільного, державного та приватного життя на основі самоусвідомлення особистісних потреб та інтересів, додання елемента ієрархічності, за якої історично чоловіки розглядались як істоти вищі, а їхня діяльність та її результати більш суспільно значущими, ніж досягнення жінок» [4, с. 3].

На думку Ю.В. Івченко, гендерна рівність є одним з основних аспектів загальнолюдського принципу рівності, що безпосередньо пов'язаний із правовим статусом людини та громадянина як з центральним інститутом права [5, с. 52].

Отже, всі ці визначення відрізняються за формою, але за змістом є досить схожими та визначають, що гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків та рівні можливості для їх реалізації.

Як стверджують О.О. Уварова та К.К. Дайнеко, «досягнення гендерної рівності, втілення її в систему суспільних відносин – це та фундаментальна цінність, яка зумовлює реальні зміни в економічному, гуманітарному, соціальному вимірах і є потужним резервом для прогресу будь якої держави [6, с. 18].

Сучасний етап реформування органів Національної поліції України вимагає прогресивних підходів до відбору, підготовки, прийняття на службу працівників та їх кар'єрного зростання. Врахування гендерного аспекту та подолання гендерних стереотипів у цій сфері є вкрай важливими, адже основними

критеріями в цьому разі мають бути професіоналізм та компетентність. Аналіз нормативних документів дозволяє зробити висновок про те, що впровадження гендерної рівності в органах Національній поліції України є важливим напрямом діяльності. Але сучасний стан забезпечення гендерної рівності потребує удосконалення для приведення у відповідність до вимог міжнародних стандартів. Одним з перспективних напрямів наукових досліджень у цій сфері має стати розробка та впровадження ефективних механізмів забезпечення рівних кар'єрних можливостей для жінок та чоловіків в органах Національній поліції України з урахуванням особливостей професійної діяльності

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
2. Крочук М.І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 4. С. 464–471.
3. Грицай І.О. Принцип гендерної рівності: вітчизняний досвід і міжнародні стандарти. Національний юридичний журнал: теорія та практика. 2018. № 3-2(31) С. 13–16 URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_2/2018-3_2.pdf.
4. Воронько Л.О. Гендерна політика в системі державної служби: поняття і сутність. Державне управління: теорія та практика. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_10
5. Івченко Ю.В. Гендерна рівність в Україні (національні особливості). Філософські та методологічні проблеми права. 2013. № 1-2. С. 52–59.
6. Уварова О.О., Дайнеко К.К. Захист прав жінок: юридичні інструменти забезпечення гендерної рівності в Україні : навч.посіб. Київ : Вид-во «ФОП Голембовська О.О.», 2019. 156 с.

Хлопов Андрій Володимирович,
аспірант кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

РОЛЬ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ПРИ ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні ключовим напрямом конституційної реформи визнано

децентралізацію публічного управління, яка, зокрема, досягається завдяки впровадженню принцип максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень з питань місцевого значення та сприяння розвитку форм прямого народовладдя. Проте, на жаль в Україні участь у місцевому самоврядуванні переважної більшості населення зводиться лише залученості у виборах органів та посадових осіб місцевого самоврядування, оскільки населення не розглядає місцеве самоврядування як інструмент, необхідний для задоволення їх інтересів і потреб [1, с.132]. У той же час, місцеве самоврядування є демократичним за своєю природою, оскільки являє собою самоврядування територіальної спільноти, що здійснюється нею самою у власних інтересах і під власну відповідальність [2, с.108]. Тому, загальновизнано, що ступінь розвитку місцевого самоврядування безпосереднє залежить від рівня розвиненості форм партисипативної демократії.

Варто наголосити, що в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» відсутня норма, в якій чітко визначено – які саме інститути входять до системи форм участі громадян у місцевому самоврядуванні. Хочемо звернути увагу, що 09.05.2024 р. Верховна Рада України ухвалила другому читанні та в цілому Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» (проект з реєстр. № 7283). Зокрема, Верховна Рада України постановила внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» шляхом доповнення новою ст. 6-1 під назвою «Форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення». Однією із форм такої участі є функціонування консультативно-дорадчих органів при органах та/або посадових особах місцевого самоврядування [3]. Враховуючи те, що лише наприкінці 2022 р. до ст. 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» було додано ч. 6, яка встановлює правомочність місцевих рад створювати консультативно-дорадчі органи, за нашою думкою, слід звернути увагу на діяльність подібних інституцій в зарубіжних країнах та на їх становлення в Україні.

Як правило, дослідники класифікують консультативно-дорадчі органи за метою діяльності та функціями на: – представницькі (представляють, узгоджують та налагоджують обмін думками між представниками таких груп та органами місцевого самоврядування); – експертні (надають експертну, консультаційну та інформаційну допомогу органам місцевого самоврядування); – апеляційні (забезпечують незалежний «арбітраж» у спірних питаннях, що виникають між громадою та муніципалітетами); – контролюючі (виконують функції незалежного контролю і нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування) [4,с.360].

Цікавим прикладом діяльності представницького консультативно-дорадчого органу є досвід Шотландії – регіону Сполучного Королівства Великої Британії і

Північної Ірландії. Відповідно до Акту про розширення повноважень громади в Шотландії (2015 р.) завданням консультативно-дорадчого органу, що контролюється громадою, є застосування громадських дебатів і проведення консультацій для здійснення спільного стратегічного планування розвитку громади. Британські вчені вважають, що запровадження консультативно-дорадчого органу свідчить про існування нових підходів до забезпечення спільного відпрацювання та прийняття рішень, з метою трансформації ролі громади – з обслуговування на проектування конкретних послуг, які мають бути поставлені громаді [5].

Варто також звернути увагу на досвід створення представницьких і експертних консультативно-дорадчих органів на Філіппінах. Так, Кодекс місцевого самоврядування передбачає створення на рівні барангаю (низової адміністративно-територіальної одиниці) Ради місцевого розвитку, в якій 25 відсотків складу представлено неурядовими організаціями та яка здійснює планування та визначення пріоритетів місцевих програм розвитку громади. Крім того, на рівні барангаїв функціонують погоджувальні комісії, що складаються з сільських чиновників і членів громади, які збираються разом, щоб розглядати справи в межах села [6].

Щодо України, то створення консультативно-дорадчих органів при органах місцевого самоврядування поки що не стало розповсюдженою практикою. Показовим прикладом є функціонування в Ренійській міській територіальній громаді Одеської області координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання. Відповідно до Положення про координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання при Ренійській міській раді, затвердженого рішенням сесії Ренійської міської ради №481 від 24.02.2022 року, координаційна рада з питань національно-патріотичного виховання є консультативно-дорадчим органом, утвореним для вивчення проблемних питань у сфері національно-патріотичного виховання та внесення пропозицій щодо їхнього вирішення на території Ренійської міської територіальної громади. До складу координаційної ради може бути делеговано не більше ніж по одному представнику від кожного інституту громадянського суспільства. Члени координаційної ради беруть участь в її роботі на громадських засадах строком протягом двох років. Крім того, наразі Ренійська міська рада Ізмаїльського району Одеської області оголосила про формування персонального складу координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності [7].

Таким чином, консультативно-дорадчі органи при муніципалітетах здатні забезпечувати роль комунікативного зв'язку між громадою й її представниками, виконувати функцію дискусійного майданчику для пошуку креативних і ефективних рішень щоденних проблем, здійснювати громадський контроль за діями локальної влади.

Список використаних джерел:

1. Любченко П.М. Проблеми реалізації права громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Вісник Академії правових наук України. 2009. №1(56). с. 124-133.
2. Серьогіна С.Г. Удосконалення місцевого самоврядування в Україні в умовах демократизації та консолідації суспільства. Право України. 2014. № 4. с. 107-115.
3. Верховна Рада України прийняла Закон щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування. Верховна Рада України: офіц.. сайт URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/249444.html>
4. Андрійчук Т. Громадські консультативно-дорадчі органи: проблеми організації та функціонування. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2014. Вип. 3. с. 357-368.
5. Escobar O. Involving citizens and communities in local decision making URL: <http://gwsf.org.uk/wp-content/uploads/Oliver-Escobar-Democratic-Innovation-Presentation-17-June-16.pdf>
6. Timothy D. Sisk Democracy At The Local Level The International IDEA Handbook on Participation, Representation, Conflict Management, and Governance International IDEA Handbook Series 4. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/democracy-at-the-local-level-handbook.pdf> 1
7. Про формування складу координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання при Ренійській міській раді. Оголошення про формування складу координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Ренійській міській раді. Міська рада. Офіційний сайт. URL: <https://reniyska-gromada.gov.ua/>

Чиркін Антон Сергійович

*к.ю.н., доц, доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
Експерт Центру політико-правових реформ*

ГАРАНТІЇ ПРАВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РІШЕННЯХ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ

Одним із основоположних принципів національного муніципального законодавства є судовий захист місцевого самоврядування. І конституційно-

правова основа для цього сформована доволі комплексно. Це і стаття 145 Конституції України – права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку. І стаття 11 Європейської хартії місцевого самоврядування, і безпосередньо норма спеціального закону «Про місцеве самоврядування в Україні», яка визначає – місцеве самоврядування здійснюється, в тому числі, і на принципі судового захисту прав місцевого самоврядування.

З розвитком адміністративної юстиції, а особливо за останні 7-8 років інститути місцевого самоврядування все частіше почали фігурувати у рішеннях національних судів. І практика дуже широка. Разом з тим, наш інтерес і фокус зосередився саме на рішеннях судів, де сформовані або описані положення і висновки щодо гарантій місцевого самоврядування. Наведемо деякі приклади.

Стосовно забезпечення права на захист місцевого самоврядування, цікавою є справа № 187/687/16-а (2-а/0187/7/16). Жителі територіальної громади звернулись до суду задля оскарження рішення своєї сільської ради. Оспорюване рішення стосувалось об'єднання громади Позивачів з іншими територіальними громадами. Позивачі наголошували на відсутності процедури громадських обговорень про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад. Відповідачі, в свою чергу, не надали достатніх доказів проведення громадських обговорень.

Справа пройшла три інстанції і позиція Позивачів (членів територіальної громади) була підтримана. Суди зазначили, що в першу чергу рішення про об'єднання територіальної громади повинно бути схвалено мешканцями територіальних громад, які планується об'єднати. Суд додав: всі мешканці територіальних громад повинні бути поінформовані про проведення громадського обговорення. Інформування мешканців територіальних громад може вчинятися різними способами (наприклад, через засоби масової інформації: телебачення, радіо; надіслання через пошту особистих листів; використання електронної пошти та ін.).

Більш того, Верховний Суд розширив цю гарантію врахування інтересів територіальних громад в процесі об'єднання: визнав, що об'єднання можливе лише після проведення обговорення, якщо за його результатами більшість громади висловила бажання щодо об'єднання. Лише за цих умов можливе подальше прийняття рішень щодо об'єднання.

Верховний Суд зазначив, якщо порушуються права територіальної громади, то будь-який з членів такої громади має право оскаржити відповідну дію чи рішення суб'єкта владних повноважень у суді. Порушення прав місцевого самоврядування неминуче призводить до порушення прав кожного жителя

відповідного муніципалітету. При цьому визначальним в таких спорах є належність позивачів до відповідної територіальної громади.

Органи та посадові особи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень наділені правом приймати нормативно-правові акти, якими встановлюються, змінюються чи припиняються загальні правила регулювання однотипних відносин. Нормативно-правові акти місцевого самоврядування є управлінськими рішеннями, які розраховані на довгострокове та неодноразове застосування невизначеним колом осіб у межах відповідної територіальної громади.

В контексті вказаної вище тези, Верховний Суд у справі № 452/455/16-а зазначив наступне – право органів місцевого самоврядування видавати нормативно-правові акти є однією з найважливіших гарантій їх діяльності та формою реалізації принципу правової автономії місцевого самоврядування. Через прийняття таких рішень реалізуються завдання і функції органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб в інтересах територіальної громади.

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» передбачає, що порядок проведення громадського обговорення з питань, передбачених цим законом, визначається сільською, селищною, міською радою. Як зазначив Верховний Суд у справі №155/1640/16-а: «спеціальним законодавством не визначено поняття громадського обговорення з питань добровільного об'єднання територіальних громад, однак в загальному під таким терміном можна розуміти будь-яку форму з'ясування думки жителів громади стосовно поставленого на обговорення питання на засадах добровільності, відкритості та свободи висловлювань». Отже, місцева рада самостійно повинна нормативно визначити порядок проведення обговорення саме під потреби об'єднання громад. Втім, частими були випадки (які і стали предметом судового розгляду), коли відповідні порядки місцеві ради не затверджували.

В процедурі об'єднання проводяться два обговорення – щодо ініціювання добровільного об'єднання громад (перше обговорення) та підготовлених спільною робочою групою проєктів рішень щодо добровільного об'єднання громад (друге обговорення). Обидва цих обговорення згідно з вимогами закону є обов'язковими (постанова Верховного Суду у справі №815/2554/18).

Згідно з позиціями Верховного Суду, законом не встановлено вимоги щодо повноважності (кворуму) громадських обговорень (постанови № 243/9399/15-а, № 155/1640/16-а, № 815/2554/18). Водночас, призначаючи громадське обговорення сільський, селищний, міський голова повинен виходити з необхідності залучення якомога більшої кількості зацікавлених учасників, враховуючи організаційні

можливості виконавчих органів ради, а також визначати такі строки проведення громадського обговорення, які б слугували гарантією реалізації права громадян на висловлення власної думки (справа №278/3142/16-а).

В даній роботі визначено невеликий перелік судових рішень, де зазначається про гарантії місцевого самоврядування, або безпосередньо здійснюється судовий захист прав місцевого самоврядування, хоча і такі також є. Водночас, сам факт використання такого принципу саме у правозастосуванні говорить, з одного боку, що на принцип судового захисту посилаються представники місцевої влади або жителі громади. А це в свою чергу призводить до практичної реалізації і формування судових висновків по даній тематиці.

Разом з тим, видається очевидним – плацдарм для роботи і застосування принципу судового захисту на практиці доволі великий. Тому і доцільно продовжувати відповідні дослідження в майбутньому.

Чалабієва М. Р.

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник сектору муніципального
права та місцевого самоврядування
НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування
НАПрН України*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ У МУНІЦИПАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Проблематика цифрових трансформацій у публічному управлінні, зокрема на рівні муніципальної влади, набуває особливої актуальності в умовах глобалізації, урбанізації та динамічного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Успішна інтеграція смарт-технологій у діяльність органів місцевого самоврядування сприяє підвищенню ефективності управлінських процесів, прозорості прийняття рішень, залученню громадськості до управління та поліпшенню якості життя мешканців громад. При цьому важливу роль відіграє правове регулювання цих процесів, яке має враховувати не лише внутрішньонаціональні реалії, а й міжнародний досвід. Україна, прагнучи інтегруватися до європейської спільноти, повинна враховувати кращі практики цифровізації муніципального управління, адаптуючи їх до власного правового і соціально-економічного контексту.

Метою дослідження є аналіз міжнародного досвіду правового регулювання впровадження смарт-технологій у муніципальне управління та розробка

рекомендацій для України, які сприятимуть вдосконаленню її нормативно-правової бази та практики застосування цифрових інновацій.

Смарт-технології в муніципальному управлінні передбачають використання сучасних цифрових рішень для вдосконалення управлінських процесів і поліпшення взаємодії між органами влади, громадськістю та бізнесом. Ці технології охоплюють широкий спектр інструментів, серед яких:

- електронне врядування (e-government): забезпечує доступ громадян до державних послуг у цифровій формі;
- смарт-сервіси (smart services): наприклад, онлайн-оплата комунальних послуг або мобільні додатки для вирішення питань благоустрою;
- інтелектуальні системи управління міською інфраструктурою: транспортом, енергетикою, водопостачанням;
- аналітика великих даних (big data): для прогнозування соціально-економічних процесів;
- використання штучного інтелекту (AI): для автоматизації рутинних процесів та оптимізації управлінських рішень.

Світовий досвід показує, що впровадження таких технологій можливе лише за наявності належного правового регулювання, яке визначає права та обов'язки учасників процесу, механізми захисту даних та фінансування інноваційних проєктів.

У країнах Європейського Союзу смарт-технології давно стали складовою частиною муніципального управління. Їх впровадження регулюється на основі комплексного підходу, який поєднує законодавчі, фінансові та організаційні механізми.

- Естонія: є лідером у впровадженні електронного урядування. Законодавча база Естонії встановлює обов'язковість електронної взаємодії між державою, громадянами та бізнесом. Успішним прикладом є система X-Road, яка забезпечує інтеграцію державних і приватних баз даних, дозволяючи громадянам отримувати послуги в режимі онлайн;
- Німеччина: активно інвестує у розвиток цифрової інфраструктури для муніципалітетів. Федеральний закон «Про цифрові інновації» визначає правила створення смарт-міст і сіл, зокрема щодо використання штучного інтелекту в управлінні транспортом і енергетикою;
- Данія: робить акцент на підготовці кадрів. Національні програми спрямовані на підвищення цифрової грамотності працівників органів місцевого самоврядування;

- Франція: впроваджує інноваційні підходи до фінансування смарт-проектів через державно-приватне партнерство. Законодавчо визначені стимули для бізнесу, який інвестує у цифровізацію муніципального управління.

Усі ці приклади демонструють важливість наявності системного підходу до правового регулювання цифровізації.

В Україні спостерігається позитивна динаміка у впровадженні смарт-технологій на муніципальному рівні, але процес залишається фрагментарним. Основними проблемами є:

- Недостатність законодавчої бази: регулювання цифрових технологій в управлінні громадами є недостатньо системним.
- Обмежене фінансування: муніципалітети часто не мають ресурсів для реалізації цифрових ініціатив.
- Цифрова нерівність: різний рівень доступу до інтернету в містах і сільській місцевості.
- Низький рівень цифрової грамотності: працівників органів місцевого самоврядування.

Попри це, є успішні приклади, такі як «Дія», яка стала платформою для надання електронних послуг.

Для подолання зазначених проблем і використання міжнародного досвіду пропонуються такі рекомендації:

1. Розробка та прийняття комплексного законодавства про цифровізацію муніципального управління. Необхідно законодавчо закріпити основні принципи цифрових трансформацій.
2. Інвестування у цифрову інфраструктуру. Запровадження державно-приватного партнерства для фінансування цифрових проектів.
3. Навчання кадрів. Впровадження національних програм підвищення кваліфікації працівників муніципалітетів.
4. Популяризація успішних практик. Створення загальноукраїнської платформи для обміну досвідом між громадами.

Впровадження смарт-технологій у муніципальне управління України є стратегічно важливим завданням, яке вимагає системного підходу. Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що основними факторами успіху є розробка комплексного законодавства, належне фінансування та навчання кадрів. Україна має значний потенціал для цифровізації, але для його реалізації потрібна політична воля, інвестиції та активне залучення громадян до процесів прийняття рішень. Смарт-технології є не лише інструментом модернізації, але й механізмом забезпечення сталого розвитку громад.

Яременко Олександр Іванович
*канд. наук з держ. упр., доцент, декан факультету права,
публічного управління і менеджменту Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
регіональний координатор Громадської мережі
публічного права та адміністрації UPLAN*
Цюпра Тетяна Володимирівна
*помічник депутата Тульчинської міської ради
Вінницької області*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

Високі темпи прогресу в галузі електронної техніки і розвиток інтелектуальної діяльності щодо створення програмного забезпечення до неї обумовили появу феномену цифровізації. Особливість цього явища полягає в тому, що цифровізація, маючи технологічно – інтелектуальну природу, суттєво впливає на всі суспільні процеси, оскільки, в першу чергу, стосується глобальної інформаційно – комунікаційної сфери соціуму. Жодна інша технологічна революція в історії людства не мала такого впливу на соціальну структуру, політику, економіку, культуру, форми інформаційного обміну як цифровізація. Ніколас Негропonte, фахівець в галузі інформатики, засновник медіа-лабораторії Массачусетського технологічного інституту, ще у 1995 року передбачив, що глобальна тенденція міграції суспільних процесів у цифрове середовище буде активно продовжуватися і в найближчому часі все, що можна оцифрувати, буде оцифровано [1, с. 52].

В таких умовах перед державою постає завдання максимально пристосувати систему публічного управління до процесів цифровізації, використати її потенціал в інтересах людини і суспільства, ліквідувати потенційні загрози, що актуалізує наукові дослідження в цій царині.

Метою даної статті є аналіз європейських трендів цифрової трансформації сільських громад і можливості використання цього досвіду для України.

Як цілком справедливо зазначають науковці, Європейський Союз повністю усвідомлює трансформаційні можливості цифровізації та активно розробляє державну політику щодо використання її потенціалу для вирішення актуальних проблем. Цифровий порядок денний Європейського Союзу базується на кількох ключових документах - Стратегії єдиного цифрового ринку, Плану дій з цифрової освіти, Європейської стратегії даних, Програм «Digital Europe» та «Horizon Europe». Ці документи формують комплексний підхід, що стосується різних аспектів

цифровізації в Європейському Союзі і мають на меті позиціонувати цю інституцію в авангарді глобальної цифрової революції [2, с. 27].

Як зазначається в зверненні Європейської комісії до Європейського парламенту, Ради, Європейського економічного та соціального комітету та Комітету регіонів «Цифровий компас 2030: європейський шлях до цифрового десятиліття», цифрова інфраструктура та швидкісне підключення до мережі Інтернет відкривають людям нові можливості. Цифровізація може стати вирішальним чинником забезпечення прав і свобод і сприяє створенню соціального простору, де географічні відстані не матимуть значення, оскільки, люди зможуть працювати, навчатися, взаємодіяти з державними адміністраціями, керувати своїми фінансами, користуватися системами охорони здоров'я, автоматизованими транспортними системами, брати участь у демократичному житті в будь-якій точці Європейського Союзу, у тому числі в сільській місцевості та віддалених районах. [3].

Аналіз програм Європейського Союзу в сфері цифровізації свідчить, що вони представляють різні типи управлінських філософій і характеризуються багатовимірним підходом до реалізації цифрових ініціатив. Зокрема, такі програми, як Digital Europe та Horizon Europe, керуються на рівні Європейського Союзу, безпосередньо Комісією. Інші програми, координуються Європейською Комісією спільно з національними органами держав-членів Європейського Союзу, виходячи з принципу регіональної гнучкості, що дозволяє впроваджувати цифрові поліпшення відповідно до конкретних місцевих потреб [4, с. 323].

Концентрація зусиль Європейського Союзу щодо розвитку цифровізації на місцевому рівні обумовлюється необхідністю вирішення низки проблем регіонального розвитку. У жовтні 2024 року відбувся семінар на тему «Розумне та стійке зростання для регіонів», організований Європейським комітетом регіонів, на якому розглядалися проблеми цифрового розриву та його наслідки для соціальної рівноваги та зростання добробуту. На семінарі було відмічено, що регіони Європи стикаються з такими проблемами як низькі темпи розвитку, брак ресурсів, зменшення та старіння населення. Це сприяє економічній стагнації, бідності та зниженню якості життя. Сільські райони страждають від недостатнього доступу до основних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я та цифрова інфраструктура, що підриває економічні показники Європейського Союзу і суспільну згуртованість. Цифровий розрив стає все більш помітним між великими містами і маленькими містами та селами. Прогнозується, що, незважаючи на стійкий цифровий розвиток, менші муніципалітети матимуть відставання в цій сфері і ця тенденція збережеться до 2030 року [5].

Європейський Союз підтримує цифрову трансформацію міст і громад шляхом розробки різноманітних інструментів і послуг. Одним із них є

інтерактивна платформа Local and Regional Digital Innovation Management and Advisory Services (LORDIMAS) - ініціатива Комітету регіонів, яка ставить за мету сприяння цифровій трансформації в містах і регіонах. LORDIMAS структурує цифровий ландшафт на сім розділів, за двадцятьма дев'ятьма місцевими та регіональними цифровими показниками і пропонує органам місцевого самоврядування оцінити свою цифрову зрілість, водночас надаючи доступ до важливої інформації. Особливістю LORDIMAS є його динамічний характер, що дозволяє органам місцевого самоврядування переглядати та оновлювати свої дані, гарантуючи, що вони відповідають мінливим викликам і потребам.

Також, Європейський Союз стимулює розвиток цифровізації шляхом створення сільських цифрових інноваційних центрів - Digital Innovation Hubs (DIHs). Такі центри у сільській місцевості є ефективним способом покращення місцевого цифрового середовища і вони розглядаються як ключова модель політики, що має значний потенціал [6].

Таким чином, Європейський Союз активно стимулює розвиток цифровізації сільських громад, створюючи правові, організаційні, комунікаційні та технологічні умови. Важливе значення має створення механізмів фінансування цифровізації сільських громад, що може бути предметом подальших досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Negroponte N. Being. Digital. Toronto: Vintage books, 1995. 272 p.
2. Pinto H., Nogueira, C., Vieira, G. Digitalisation landscape in the European Union: Statistical insights for a Digital Transformation: Panorama de la digitalización en la Unión Europea: Perspectivas estadísticas para una Transformación Digital. European Public & Social Innovation Review, (2023). 8(1), 20-38.
3. Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade // <https://eur-lex.europa.eu/legal>
4. Miron, D., Ionel, E. S., & Belciu, A. C. An Analysis of the Digital Resilience Challenge for Implementing EU Programs and Instruments. In Proceedings of the International Conference on Business Excellence (2024). (Vol. 18, No. 1, pp. 321-334).
5. Bridging the digital divide by supporting digital infrastructure for smart and sustainable regions // <https://regions-and-cities.europa.eu/programme/2024/programme/33652#close-modal>
6. Stojanova, S., Cvar, N., Verhovnik, J., Božić, N., Trilar, J., Kos, A., & Stojmenova Duh, E. Rural Digital Innovation Hubs as a paradigm for sustainable business models in Europe's rural areas. Sustainability, 2022. 14(21), 14620.

Ях'яєв Зелімхан Сайд-Магомедович
аспірант кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.

Органи та посадові особи публічної влади реалізують свої функції та компетенцію через різноманітні форми, а саме дотримуючись процедурних вимог та в певному порядку. Постійне зростання складності управлінських завдань, їх кількості, якості, ставить перед органами публічної влади питання пошуку нових ефективних організаційних форм діяльності, а також безпечних, з огляду на воєнний стан, в якому зараз перебуває наша країна.

Владна діяльність органів публічної влади, її динаміка, більш за все проявляється у формах їх роботи. Треба зауважити, що це питання протягом тривалого часу залишається малодослідженим. Особливо це стосується Верховної Ради України, що зумовлюється збільшенням обсягу питань, які вирішуються нею та зростанням її ролі у процесі виробки державної політики.

Належне та своєчасне теоретико-методологічне забезпечення процесів державотворення, розвитку громадянського суспільства неможливе без фундаментальних досліджень організаційних форм функціонування органів публічної влади в цілому і єдиного законодавчого представницького органу, Верховної Ради України, зокрема. Форми роботи представницьких органів публічної влади сьогодні є одним з основних елементів науки державного будівництва і місцевого самоврядування. Їх становлення і розвиток здійснюється під впливом багатьох чинників об'єктивного характеру (норми права і звичаї, практика діяльності органів публічної влади).

Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з державознавства, конституційного права дозволяє зробити висновок про приділення малої уваги визначенню та дослідженню організаційних форм роботи органів влади загалом і Верховної Ради України зокрема.

Слід зауважити що, єдиних, усталених наукових підходів щодо цього питання в науковій літературі бракує, а термін «організаційні форми» вживається в різних значеннях, а інколи навіть не зовсім коректно.

Для того щоб розкрити сутність організаційних форм діяльності представницьких органів необхідно насамперед проаналізувати зміст поняття «організація».

Досліджуючи етимологічні особливості даного поняття, аналізуючи різні визначення, надані в словниках, то можна зробити висновок, що організація – (від французького *organization* – упорядковування, від лат. *organum*) це побудова та структура чогось, об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій і т. ін.; властивість будь-якого матеріального об'єкта, що виявляється у впорядкованості структури, внутрішньої будови. Організація означає сукупність пов'язаних між собою елементів відповідного об'єкта, а також зв'язків (взаємовідносин) між ними та іншими об'єктами, в результаті чого утворюється певне зовнішнє організаційне середовище. Сучасний словник іноземних слів також визначає організацію як побудову та устрій чого-небудь.

Організація розглядається також як об'єктивне явище, притаманне усім керованим соціальним суб'єктам. У такому розумінні воно використовується поряд з поняттям «управління». Так вона визначається як одна із універсальних функцій соціального (в тому числі державного) управління.

Отже, термін «організація» можна розглядати в двох значеннях, статичному і динамічному. Організація у статичному розумінні – колектив людей, соціальна група, суспільство, міжнародне об'єднання (ООН), у динамічному – певний процес, функціонування, діяльність для досягнення конкретної мети.

Також необхідно проаналізувати існуючі в науковій літературі визначення терміну «форма».

Для розуміння сутності організаційних форм роботи та їх класифікації, розглянемо загально-філософське розуміння форми як зовнішнього вираження певного змісту; способу організації предметів і процесів, які становлять зміст; організації стійких внутрішніх зв'язків між елементами, що дозволяють речі виступати як єдине ціле і виконувати всі властиві функції.

Перш ніж перейти до розгляду організаційних форм роботи парламенту необхідно провести аналіз існуючих в науковій літературі підходів до визначення форм діяльності органів публічної влади взагалі. Так, В.С.Журавский, В.О.Серьогін та О.Н. Ярмиш визначають їх як: «однорідну діяльність органів публічної влади, через які реалізуються їх функції». В адміністративному праві прийнято розрізняти чотири форми управлінської діяльності: а) видання нормативних актів управління; б) видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління; в) проведення організаційних заходів; г) здійснення матеріально-технічних операцій. На думку А.М.Колодія та А.Ю.Олійника «під формами діяльності державних і самоврядних органів слід розуміти здійснення певних, передбачених нормативно-правовими актами та практикою державного будівництва видів дій посадових та службових осіб законодавчих, виконавчих, судових та контрольно-наглядових органів і органів місцевого самоврядування, за допомогою яких реалізуються їх завдання і функції

в межах компетенції кожного органу». Г.В. Задорожня під формами роботи розуміє відповідні засоби досягнення результатів у діяльності, яка виражається у конкретних діях з метою реалізації [постійними комісіями] функцій і повноважень. С.О. Журба стверджує, що змістом організаційно-правових форм роботи світових парламентів є зовнішнє виявлення їх роботи, що чітко регламентується Конституцією України, Регламентом та іншими нормативно-правовими актами країни.

На наш погляд, форма діяльності суб'єктів публічної влади – це зовнішнє вираження однорідних дій, операцій, процедур, які здійснюють органи публічної влади, їх структурні підрозділи й посадові особи для реалізації закріплених за ними функцій і компетенцій.

Поглибленню розуміння сутності форм діяльності органів публічної влади сприяє їх класифікація, однак єдності щодо цього питання в науковій літературі бракує. Одні вчені, керуючись галузевою специфікою видів державної діяльності, вирізняють законодавчу, виконавчу (управлінську), судову, контрольно-наглядову форми діяльності. Однак такий поділ є не зовсім вдалим, про що неодноразово вказувалося в науковій літературі, так як даному випадку йдеться скоріше не про форми, а про функції, що реалізуються різними гілками влади.

Найбільш зваженою, на наш погляд, є позиція С.Г.Серьогіної, яка з урахуванням характеру наслідків (отриманого результату) форми діяльності пропонує їх поділяти на правові, організаційні й матеріально-технічні. Правові форми діяльності пов'язані з виконанням юридично значимих дій у строго визначеному законодавством порядку. Результатом правової діяльності є акт правового характеру. Організаційні форми діяльності здійснюються в рамках діючого законодавства і на його підставі, однак не потребують строгого юридичного оформлення і, як правило, самі по собі не тягнуть юридичних наслідків. Матеріально-технічні форми діяльності також не потребують видання спеціальних юридичних актів і проводяться в порядку поточної роботи.

Для нашого дослідження принципове значення має відмежування організаційних форм діяльності від правових. У наукових роботах з теорії держави і права під правовими формам діяльності органів держави розуміється визначений законодавством (юридично оформлений) порядок здійснення ними юридично значущих дій та операцій, спрямованих на здійснення функцій держави.

Отже, результатом правових форм є прийняття нормативно-правового акту, а результатом організаційних форм – власне належна організація діяльності органу. Організаційні форми діяльності не справляють такого безпосереднього впливу на суспільні відносини, як правові форми, однак завдяки їм здійснюються підготовчі дії, обговорюються, узгоджуються різні позиції, робляться відповідні висновки в процесі пошуку оптимальних шляхів вирішення проблеми.

ЗМІСТ

Батанов О.В. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЮРИДИЧНОЮ ОСОБОЮ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА	3
Бедрій Р.Б. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	7
Бовш О. ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У РАЗІ СТВОРЕННЯ В ЇЇ МЕЖАХ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ (НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ)	11
Бодрова І.І. ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	15
Болдирєв С.В. ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ ПЕРЕД ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	18
Бондар М.С. АКТУАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	22
Бондаренко Я.О. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ІСПАНІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ	26
Гаврик К.С. ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	29
Гарашук І.В. МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	32

Говоруха Л.С. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ	35
Данічева К.П. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	37
Желнін В.Є. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РЕФОРМУВАННЯ НАГЛЯДУ ЗА РІШЕННЯМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	40
Жеребний В.О. КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФОРМА ПУБЛІЧНОЇ ВЛАСНОСТІ	42
Жук Н.А. ЩОДО ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ МІЖ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ (НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ)	45
Коваленко М.Г. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ «МІСТА ПРАВ ЛЮДИНИ»	48
Костюк О.С. КОНСУЛЬТАТИВНІ, ДОРАДЧІ ТА ДОПОМІЖНІ ОРГАНИ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ ТА ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ ЛИТВИ. І НОЗЕМНИЙ ДОСВІД ДЛЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	52
Ломаненко С.Ю. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛАСНОСТІ І ТРАНСПОРЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	55
Лялюк О.Ю. МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	58

Максимов С.І. ПРАВА ЛЮДИНИ І МУНІЦИПАЛЬНА ВЛАДА (У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ)	62
Мельниченко В.С. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	65
Морозов Я.І. ПРАВО ГРОМАДЯН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА УЧАСТЬ У МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ: ПЕРСПЕКТИВИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ	67
Муртіщева А.О. НАГЛЯД ЗА ЗАКОННІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД БЕЛЬГІЇ	70
Нікіфорова В.В. ПРОБЛЕМНІСТЬ НАЗВИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА	72
Панов І.В., Татаренко Г.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ АВТОНОМІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	74
Пермінов Є.Т. ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	77
Рудік Н.В. ПЕРЕРОЗПОДІЛ ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМПЕТЕНЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК УМОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	80
Сафонов Д.В. ВАЖЛИВІСТЬ АВТОНОМІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	83
Серьогіна С.Г. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	85

Сич М.А. РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВІЙСЬКОВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	89
Стешенко Т.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В МЕХАНІЗМІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	93
Тарановська А.О. ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ОСНОВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	97
Тичинська Ю.Ю. ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ГОЛОВИ МІСТА КИЄВА	99
Фоміна С.В. СУЧАСНИЙ СТАН ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ	101
Харченко Т.М. ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРУ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ : ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	105
Хлопов А.В. РОЛЬ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ПРИ ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ	107
Чиркін А.С. ГАРАНТІЇ ПРАВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РІШЕННЯХ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ	110
Чалабієва М.Р. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ У МУНІЦИПАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	113
Яременко О.І., Цюпра Т.В. ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД	116

Ях'яєв З.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ:

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 119

Наукове видання

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

*Тези доповідей та наукових повідомлень
Всеукраїнського круглого столу*

4 грудня 2024 року

За заг. ред. О. Ю. Лялюка

Електронне видання

Формат 60x84 1/16. Підписано до друку 12.12.2024 р.
Ум. друк. арк. 7,4. Зам.12-12/24.

Видавництво ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135
тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4388 від 15.08.2012 р.
www.monograf.com.ua

